
PAMFLET
160a

De verantwoor-
dinge des Princen van Oran-
gien/ tegen de valsche logenen/ daer mede sijn
Wedersprekers hem soecken tonrech-
te te beschuldighen.

Het begrijp der stucken daer in ghevoecht/ ende
de Tafel der Hooftstucken daer verhaelt/
zijn ghestelt op de ander sijde.

Psalm. 37.
De godloose leyt den Gherechtigen lagen/ eñ
soect middel om hem te dooden/ maer de Hee-
re en sal hem in synen handen niet laten/
noch hem voor boos verdoemẽ/
al wort hy sulcx gheordeelt.

Ghedruct An. 1569.

Dese verantwoordinge begrijpt/ Copie

VAnden openen Brieven van dagemente/ verworven by den Procureur generael vanden Coninc/tegen Heer willem van Nassou/ Prince van Orangien/ Grave van Nassou/Catzenelleboge/Vianden/Dietz/&c. Baenderheere van Breda/Diest/&c. No.1. pag. 72. ende 80.

Eensamelijck vandẽ Brieve byden selben Heere gesonden/so wel aen den voorschreven Procureur/ als aen den Hertoghe van Alve/Inhoudẽde de redenen ende oorsaken/ waerom hy niet gehouden en waer te compareren voor den selven Hertoghe van Alve/ Gouverneur ende Capiteyn generael vande Nederlanden/ gheordonneerde eñ ghecommitteerde Rechter in deser saken. No. 2. fol. 81. ende 92.

Ende daerenboven de verantwoordinghe ende onschult des selfs Heeren/op de lastẽ ende beschuldnigen/ inden voorschreven dagemente begrepen: betoonende openelijck soo wel zijn innocentie / als wie daer ghweest zijn de warachtighe Autheurs vanden onrusten/quaden ende inconvenientẽ inden Nederlanden toeghecomẽ/ende dat het selve landt soo wt grooten voorspoet ghevallen is in desen wtersten ende feilen verdruckinghen. No.3.4. 5.6.7.8.9.pag. 94. 102.110.124. 126.139.148.

Ende voorts int eynde/de Copie van sommige stucken daerin verhaelt.

Corte Tafel vande principael ste puncten/gehandelt inder tegenwoor-digher onschult des Princen van Orangien.

 vaer=

Eynde des Registers.

Het verantwoorden des Princen van Orangien/teghen sijn beschuldighers.

DIe ervaren zijn in saken ende handelinghen van Staten/Landen eñ Steden / zijn weynich beladen/om te onderkennen de ghene die door eergierichheyt eñ hope van eygen bate/soecken te vermerren de gemeyn ruste ende eenicheyt:maer houden voor vaste ende sekere teeckenen van sodanigen voornemen / alle nieuwicheden ende onghewoonlijcke manieren van doene/die voorgestelt worden by lieden van machte/ ende die int gheloove ende hoocheyt zijn. Daerom/om te bewijsen wie daer gheweest zijn de hoofden ende oorsake van de onrusten/toegecomen inden Nederlandē/ behoeftmen alleenlick te aenmerckē / wie de ghene geweest zijn/ die door eenich profijt oft bate/dat sy daer mt verwachteden/ hadden oorsake/om inden selven landen nieuwicheden te verhopen:eñ ooc de eerste gheweest zijn om die aen te vangen/ ende int werck te stellen.

Om dwelck claerlijc te verthoonen/schijnt wel van noode te wesen/ datmen openbare den staet ende gelegentheyt der selver Nederlanden/

landen / sulck als die was voor het toecomen vanden selven onrusten/ende na de oorlogen/ die so wel de Key. Caerle hoochlofiijcker gedachtenisse / als de Coninck van Spaengien/ Heeren der selver landen/ende Overheerē der Vassalen der selver/hebben gevoert byna tien iaren na den anderen/tegen den Coninck van Vranckrijc: Daer af de gestaltenisse sulcx was/ dat hoewel gheduerende der selver oorlogen/ het volck gecomen was in wat afkeers / door de Inquisitie ende Placcaten / diemen in verscheyden Provintien aldaer onderhielde / int stuck vander Religie ende gheloove(die dagelicx toenam/ door die verbreydinge der selver religie/eñ wreetheit der voorschrevē gebodē [a]/ so straf eñ ongenadich wesende/dat te verwonderen is hoemen de selve so lange/met sulcker lijdtsaemheyt/in een so vrijen lant heeft connē lijden ende verdragen)so hier na verthoont sal wordē/nochtans bevantmen opentlic / dat de ondersatē der selver landen warē andersins gewillich/ niet alleen om te bewijsen alle behoorlijcke onderdanicheyt/maer oock om lijf ende goet te avontueren ten dienste vā synder Mt.

[a] Blijct by den Placcaten wtgegevē inden Iaren 1521. 26.29.38. 40.45.50 56.ende andere.

Want den Edeldom hadde hem indē selvē oorlogen wel gequeten/met over groote vromicheyt eñ gewillicheyt: eñ de Staten der selver landen hadden vrymoedelic ende willichlijck geholpen ende ghegheven / totten oncosten van den oorloghen / wtnemende groote somme van penninghen/ Ja wel totter somme toe van veertich milioenen Gouts/ met

met sulcker goethertichheyt / datmen noyt en speurde eenich teecken van afkeer: inder vuegen / datmen sekerlick conde gheordeelen / dat de selve Landen so grooten ghenegentheyt tot zijnder Maiesteyt droegen / dat sy niet ter werelt en souden sparen / om den dienst ende grootheyt van zijnder Maiesteyt te voorderen / sulcx dat de selve zijne Maiesteyt haer seer wel versekert mocht houden teghen alle ghewelt van buyten.

Na dien dan het natuerlijc is / dat alle groote diensten ende weldaden betrouwen voortbrenghen / so en constet niet anders wesen / dan dat de selve landen (en int besonder den Edeldom) hen latende voorstaen dat door haer perijckel / bloet / ende vromicheyt / zijn Maiesteyt hadde verereghen so heerlijcke victorien ende door hen ghemeyne bystant / hulpe / ende gheven / was ghecomen tot so eerlijcken eynde / van so langer ende lastiger oorloghen: moesten hebben een volcomen toebetrouwen / dat zijn Maiesteyt der selver heuren overgroote diensten ende ghetrouwicheden soude ghedachtich wesen / alst te passe soude comen / waer door men oock / de selve landen waerschijnlijck const versekeren / van alle onrusten ende oploopen van binnen.

Want de ondersaet die niet dan alle goet van zijnen Prince en verwacht / volherdt met meerdere ghewillicheyt inde onderdanicheyt desselfs / inder vuegen / dat alsmen oversach den staet der voorschreven landen / die floreerden door

den toeloop van alderhande manieren van Coopmanschap ende handel / met des dien aencleeft (hoewel die waren ghedruct / door de voorleden Oorloghe / oock belast ende benaut van beden / Imposten / ende Schattinghen / opghestelt ter oorsaken vanden voorschreven groote sommen vanden penningen / diemen hadde moeten lichten om de oncosten der selver te vervallen) so en consmen anders niet verwachten / dan dat de selve landen / zijnde verseckert van haren vyanden van buyten / ende so vereenicht met haren Prince van binnen / onderhouden wordende met ghebodden ende Placcaten / bequame na den tijt / in corte Jaren / niet alleenlick en souden verlicht / ontlast ende bevrijt worden van alle schulden / maer oock comen te gheraken opt hoochste van allen tijtlijcken voorspoet.

Inder vueghen / dat syne Maiesteyt wesende gevreest ende ontsien vandē vtlanders / eñ daer neffens gheacht ende bemint van sijnen ondersaten / vermochte hem selven te houden voor den grootsten eñ geluckichsten Coninck ende Prince van synen tijde / so datmen moet belijden / dat de gene die sulcken voorspoet eñ geluc hebben belet / ende so grooten eenicheyt gescheurt / mitsgaders sulcker goethertieheyt afghekeert / so grootelijck tot achterdeel van syne Maiesteyt / ende vanden Landen hebben misdaen / dat sy wel hebbē verdient / ten exempele van anderen / gestraft te worden. Eñ hopen dat alle de ghene die bemercken sullen de

vterste

wterste catijuicheden/ellenden/ eñ slavernijē/ daer de selve Landē tegenwoordelick inne gebracht zijn/in stede vā also grootē waerschijnlicken voorspoet/ sullē met ons wesen van gelijcker meyninge/eñ geuen het selve oordeel.

Ende Wy Willem van Nassau/Prince van Orangien/by den Procureur generael(volghende syne opene Brieven van Dagemente [b])gehouden voor de oorsake van deser veranderinge/en willen niet weygeren/ van de selve straffe te lijden/so verre het wtgeven desselfs warachtich is: welcke Procureur/ om by te brengen eenige redene ende oorsake die ons daer toe soude mogen ghepoort hebben (so het niet gheloefbaer en soude gheweest hebben/dat wy sulcx sonder oorsake souden hebben bestaen) is voorhoudende onse eergiericheyt/ende ongheregelde begeerte/van bewindt ende regiment te hebben/waer wt dat volcht/dat het eynde ende oorsake van alle onse handelinge/wercken ende voornemen/soude geweest hebben hoocheyt/onderwint ende onbehoorlicke grootheyt.

b. Blijct by de brievē van dē xix Januarij / ende de woortroepinge/ gedaē den 24 der selver Maēt. beyde int eynde ghevoecht.

Maer om den selven Procureur te benemen dit fondament/daer hy syne beschuldinge op wil bouwen/schijnt ghenoech te wesen voor den genē die van onse persoone kennisse hebben/dat wy verhalen onse aengeboorē genegentheyt/geensins toegedaē dier gelijcken passien ende begeerlijcheden/eñ voor alle anderen/die menichte der goeden/daer mede

Godt/

Godt/door sijn ghenade/ons hadde voorsien/ de welcke wel regerende ende gadeslaende/ wy eer conden verhopen grootheyt eñ hoocheyt/dan door eenich ander bewint: want elckerlijck moet bekennen / dat wy ons houdende op onse huysen/ ende gade slaende onse saken/wel beter middel hadden van ghelt ende rijckdommē te vergaderen/ende daer door te onderhouden ende vermeerderen onsen staet ende grootheyt/ dan met groot goet te Hove verteren/te verhopen sulcken hoocheyt / door het aennemen van bewinde / daer af wy noyt eenich profijt verwacht en hebben/ so het ghenoech kennelijck is allen den ghenen die van onse saken ende handelinghen eenighe condtschap hebben: Het en heeft oock gheen schijnsel ter werelt/datmen ons wil opleggen / van ons te hebben willen misgrijpen op de hoocheyt van syne Maiesteyt / ende syner landen/ na dien de selve Landē/ tot zijnder Maiesteyt so waren gheneghen/ghelijck ghesęyt is.

Te meer/dat wy altijt verclaert hebbē/ dat syne Maiesteyt meer behoorde syn ondersaten inder selven ghenegentheyt ende goetwillicheyt te houden/ door versoetinge der Placcaten/dan door hardicheyt ende voorstellinge van nieuwicheden/deselve/afkeer te doen crijgen: het welcke het eenighe middel ende punct is/daer door men soude mogen voorstaen/dat wy gesocht souden mogen hebben / om te comen totter voorschreven Overheyt ende regiment. Nochtans moetmē bekennen/dat goet-

hertichheyt

hertichegt ende goetwillicheyt/middelen zijn/ daer door een Prince sijn hoocheyt ende sijn landen can onderhouden. So datmen belijden moet/dat door dit selve ons verclaren ẽn goetduncken/ wy quamen te bevestigen de hoocheyt van syne Maiesteyt / ende gheensins die na ons te trecken. Ende al waert dat eenigen anderen bet gheraden ghedocht / dat de selve bewaert werde met straffichegt/daer en soude niet anders wt connen ghevolghen / dan dat wy van contrarie opinie mogen geweest zijn/ aengaende den middelen vander onderhoudinghe van sijnre Maiesteyt hoocheydt/maer gheensins in het punct / vander selver onderhoudinghe ende bevestinghe. Nu bewijst de ondervindinghe/ datmen die met straffichegt niet const bewaren alsmen de Landen wilde laten in hare oude ghewoonlijcke voorspoet/ daer inne wy wenschen de selve te blijven/ nochtans onder de gehoorsaemheyt van synẽ Maiesteyt: het welcke naest dẽ dienst Gods/ de eenighe oorsake gheweest is / daerom wy de wreetheydt der voorschreven Inquisitie ende Placcaten niet en hebben connen goet ghevinden.

Daer af oock alle onse andere handelingen/ verre verscheyden / ia contrarie van alle eergiericheyt ende grootheyt/goede ghetuychenisse connen gheven: want wy oock te voren hadden opgeseyt de staten/ ons gegunt van te wesen Raet van Staten/ ende insgelijcx hooft van dẽ Financiẽ c: de welcke nochtans so seer wel

c. Blijckt by dẽ commissien daerafgegevẽ ende beseghelt/ die weder ghesonden zijn Anno 1558.

wel dienden om te winnen de herten der lieden/ende het aenhanghen van allen Staten (Ja van selfs ons in handen waren ghenoech stellende de Overheyt/ende bewindt in alle saken/hadden wy gewilt) ende met den welcken sommige andere/ hen so wel tot haren profijte weten te behelpen: Maer wy danckē God/ dat onse meyninge so verre van sulcken voornemen is verscheyden gheweest/ dat wy deen eñ dander der voorschreven Staten/hebbē weder gestelt in handen van sijnder Maiesteyt/ na dien wy daer inne niet en consten so goede diensten gedoen/ als wy wel hadden begeert/ door de belettē der selver andere. Niet te min/ na dien sijn Ma. om het selve ons verdragen ende wederseynden van onsen commissien/ niet en liet ons dickwils inden raetslaghen te roepen/ So hebben wy ons ghequeten/ na ons vermoghen/ om te raden tghene ons dochte bequaem te wesen / voor den dienst van zijnder Maiesteyt/ eñ welvaren vanden Lande: ende was ons eenen grooten hertsweer/ dat wy saghen datter twee ofte dry / de goede meyninghe van zijnder Maiesteyt so wisten te verdrayē. Even wel na dien sijn Maiesteyt (ghemerct hebbende / al dien tijt geduerende/ de oprechticheyt onser handelinge/ende de ge willicheyt ons diensts) wesende in Zeelandt/ om te varen na Spaengien / ons anderwerf grootelijc voorhielt/ te willen weder aenveerden den staet van raet van Staten/ hebbē wy daer inne ons onderdanich ghetoont / na dien

wy

wy eerst hadden seer gesocht / des verdrach te hebben. Maer als wy daer na aenmerckten/ dat de saken weder op doude ghinghen / ende anders dan sijn Maiesteyt ons hadde hope gegheven/ soo hebben wy ontrent twee iaren daer na [d] /wederom versocht ontslagen te wesen: eñ siende datmen in alle manierẽ het Lant wilde brenghen in slavernie/(dwelck eenighe heeten/volcomen ghehoorsaemheyt) ghelijck hier na verhaelt sal worden/ende om niet veroorsaeckt te wesen op tselve punct (dwelck ganschelijck scheen te comen ten achterdeel van sijnder Maiesteyt/ende vanden Lande) ons te toonen van andere ghevoelen/ hebben wy oock versocht/om ontslaghen te worden van onsen Gouvernementen / om ons geheelijck te moghen vertreckẽ eñ tot onsen eygen saken te mogen verstaene: insgelijck oock om niet begrepen te connen worden vanden quade/dat waerschijnlick gheschapen was / daer wt te moghen volghen. Tot welcken eynde wy daerop verscheyden versuecken hebben ghedaen/so wel aen syne [e] Maiesteyt/als aen de Regente/ Ja oock noch meer dan eens / na het overgheven der requeste vanden verplichten Edelen/daer op onse wedersprekers nu so seer roepen [f].

d. Blijct by brieven aen dẽ Coninck gesonden dẽ 23. Julij. An. 1561.

e Blijct by brievẽ aen dẽ Coninc ghesonden dẽ 11. Martij/Anno 1562. eñ dẽ 19. Julij 1563.

Voorwaer hadde men van onse ambitie eenich quaet vermoeden oft achterdencken gehadt/is wel te dencken/dat syne M^t. ons niet en soude gheweygert hebben de voorschreven versochte ontslaginghe; ten minsten/en soude

f. Blijct by brievẽ gesondẽ aen dẽ Coninc dẽ 20. van April/ eñ 17. Mey/ An 1566.

by

hy ons niet ſo dickwils wterlick belaſt ende ernſtelijck verſocht hebben inden ſelven ſtaten te blijven / weſende na recht al openbaer/ datmen alle bewint ende regiment behoort te nemen den ghenen / dier ambitie men vreeſt/ inder vueghen/dat ſyne Maieſteyt/ ons houdende in de voorſchreven ſtaten ende dienſten / coemt daer mede te betuyghen (gantſchelijck contrarie van tghene de Procureur generael nu coemt by te brenghen) dat noch voor/noch na zijnre Maieſteyt vertreck / wy eenichſins ſuſpect waren/van door grootheyt oft ambitie te willen miſgrijpen oft vſurperen/op de hoocheyt ende autoriteyt van zijnder Maieſteyt oft zijn Landen / na dien daer mede opentlijck bewesen wordt / dat wy geen dingen ſo ſeer en ſochten/ als ontſlagen te weſen van allen onderwint ende autoriteyt.

So wie oock wil gaedeſlaen / hoe dat na ons Coninck vertreck/alle de ſaken bleven in handen des Cardinaels van Granvelle/ ende hoe grootelijck die Cardinael van ſyne grootheyt ialours was / ia hoe ghewoon de ſelve was/ wat te ſluyten/ende te bannen wt allen bewinde ende regiment / de ghene die hem eenichſins dochten / te moghen eenichſins beletten het onderhout ende vermeerderinghe vander ſelver zijnder grootheyt (daer af tot genoechſame exemplen mach dienen / dat hy ten tijde van Keyſer Caerle hoochloflijcker memoriē/ ſyner Keyſerlijcke Maieſteyt wijſmaecte/dat hy indē ſaken vandē Rijcke / niet en ſoude be-

windt

windt gheven eenigen Heeren van qualiteyt/
of die sijn authoriteyt souden mogen verdonc-
keren/ of verminderen/ ende namelijck oock/
Don Fernando Gonzaga Gouverneur van
Milanen/ eñ den Raetsheer Renardt/ hebbēde
de voorscreven Don Fernando/ duerende des
selfs Cardinaels regimēt/ aengaende de saken
van Italien/ bedwongen gheweest te verlaten
sijn voorscreven regiment/ eñ tot sijnder doot
toe te vervolgē seker proces criminel/ dat tegē
hem voorghestelt was/ door middel van den
voorschrevē Cardinael/ die daer mede sochte
te winnen daffectie vande Spaengiaerdē/ die
alle de andere heerlickheden van sijner Maie-
steyt in Italiē/ onder hen bewint hadden. En-
de de voorschrevē Raetsheere benoodicht ghe
weest te verlaten/ huys/ hof/ wijf/ kinderen/
ende Staten inden Nederlanden/ ende hen te
vinden in Spaengien/ aldaer hy waerschijn-
lijck gheschapen is te moeten sijn leven eyn-
den/ als een ghebannen of versenden persoon)
Die en sal niet bevinden/ dattet eenighen
schijn der waerheyt soude connen hebben/ dat
men ons soude ghehouden hebben inden
voorschrevē Staten/ hadden wy ons vervoor
dert/ om door bewindt/ na ons te trecken de
hoocheyt des Conincks (dwelck wy niet en
constē gedoen sonder de grootheyt des selven
Cardinaels te verminderen) Maer ter con-
trarien datmen oock ons (volgende het exem-
pel vandē twee voorgenoemde) soude bedwō-
gen hebbē/ de voorscrevē Staten te verlaten/

eer wy tselve souden hebben versocht / of ten minsten ons niet en soude geweyghert hebben tverlof om daer af te scheyden tonsen yersten versoet / ende noch min / ter tweeder ende derder onser beden : Maer de voorschreven Cardinael / kennende onse ingeborenheyt te wesen verre verscheyden van alle ambitie / ende dat wy metter daet bewesen / dat wy geen bewint met allen en sochten / en vele min eenich groot en extraordinaris regimēt / daer door wy ons souden moghen vervoordert hebben / van op syn hoocheyt te usurperen / heeft wel willen practiseren / ten eynde wy inden voorschreven Staten soudē worden gehouden / om het volc te bedriegen / dwelc hy oock wel gevoelde / dat hem haettede met allen seer / ende op dat door middel van ons en andere / zijn handelingē beter gevonden en genomen soudē worden / dan die inder waerheyt waren : Ten exemple van Dyonisius / Tyrant van Sicilien / dewelcke in synen raet behielt de genen daer het volc goet gevoelen af hadde / niet (so hy seyde) om na hen goetduncken te doen / maer alleenlick om datmen meynen soude / dat hy daer na dede.

Daerenboven / als nu / na den vertreck des voorschreven Cardinaels / de bequaemheydt daer was / om onse ambitie te ontdecken / hadde daer eenige in ons geweest / so en heeft men nochtans noyt ghesien / dat wy ons (oock niet int minste) eenichsins hebbē vervordert bovē dander. Maer is aende Hertoginne van Parme Gouvernante / gelatē de hoocheit die haer toebe-

toebehoorde / die de voorschreven Cardinael na hem ghetrocken hadde ghehadt / mits dien hy hem hadde beholpen / so wel met haer / als metten anderen vanden Rade / alleenlijck tot een decsel ende schaduwe: inder vueghen / dat de selve Gouvernante naderhant opentlijck verclaerde ende bekende / dat sy in weynich maenden na syn vertreck / meer hadde verstaē van des Lants saken / dan binnen alien den tijt dat den Cardinael by haer gheweest hadde.

Als oock daer na de selve Gouvernante / ten tijde vanden lesten troublen / verlaten wilde de stadt van Bruessel / ende vertreckē te Bergen (latende alles gaen soot wilde) ende daer door oorsake ende bequaemheyt gheven den ghenen / die begheerte hadden mogen hebben / om op haer authoriteyt te usurperen / soo hebben wy met andere / met grooter vlijticheyt aengehouden / ghebeden / ende versocht / dat sy haer selven sulckes ongheluck niet en soude willen aendoen / noch oock zijnder Maiesteyt sulcken cleynachtinghe ende ondienst / dwelck ymmer wel bethoont / dat onse gedachten ende wercken gantschelick contrarie ende verscheyden hebben geweest / vander ambitie / daer af men ons nu tonrechte coemt beschuldigen. Want voorwaer / hadden wy eenichsins inden sin gehadt van na ons selven alle de authoriteyt te trecken / ons en hadde gheen meerder bequaemheyt / noch beter middel daer toe moghen toevallen / dan te sien dat de voorschreven Regente / haer voorseyde voornemen

hadde volbrocht: Maer want onse meyninge heel anders was/so hebben wy tselve/na ons vermogen/belet/so voorseyt is.

Na dien oock zijnder Maiesteyt verthoont is geweest/ dat tot synen dienste voorderlijck was/dat den Raedt van Staten soude wordẽ vermeerdert van Heeren ende gheleerden/ eñ oock dien in eenige stucken macht worden gegeven/ op dat alle tweedrachticheyt ende ongeregeltheyt bet verhuet/op allerhande saken bet versien/ende de ordonnantien ende besluytingen desselfs/ met meerdere eerbiedinge eñ ontsach/onderhouden ende achtervolcht souden worden/ ende met eenen oock elcken bet benomen/de occasie/ om alleen alle het regiment na hem te trecken/ost syn eygen bate te soecken/tot schade van tghemeyne. Ende wy vande Regente versocht werden/ eenighe te noemen/diemen tot dien State soude mogen voorderen/ en hebben wy tselve niet willen doen/op datmen gheen vermoeden en soude nemen/dat wy daer inne begheerden te stellen eenighe van onser handt/ost daer wy verstant mede hadden: maer hebben al tselve ghestelt ter goeder beliefte van syner Maiesteyt/sonder dat wy oyt bethoont hebben/ ergens inne ons selven te soecken.

Daer wt dan volcht/datmen niet alleenlijc tonghelijcke/ maer oock buyten allen schijn der waerheyt ons coemt beschuldigen/ als ost wy door ambitie ende begheerte van regeringhe ende ondervvint/hadden willen usurperen

op de

op de authoriteyt van syn Maiesteyt/ende tot dien eynde int verweert stellen de ghemeyne ruste ende welvaert vanden Lande/dien wy byna so vele schuldich zijn/als onsen eyghen Vaderlande/sonder noch aenschou te nemen op ons eyghen schade ende verlies/daer wy waerschijnlick in souden hebben moeten vallen door de voorschreven troublen/overmidts de goeden die wy inden selven landen hebben/so ons eyghen schade ende bate van de ghemeyne des Landts niet en conste ghescheyden wesen.

Want daer alle eerghierighe ende ambitieuse/wter natueren altijt soecken om alleen te regeren/ende alle andere daer wt te sluytē/daer hebben wy ter contrarien/niet alleen voorghehouden/dat den Raet behoorde vermeerdert te worden/ende de authoriteyt ghedeylt in vele/maer oock gheoffert ende bereet gheweest van daer wt te scheyden/ende anderen plaetse te maken: Des de Regente ende die vanden Rade ghetuyghenisse souden moghen gheven.

Mits allen den welcken moetmen elders vaster ende waerschijnlijcker oorsaken der voorschreven onrusten soecken/ende om het selve wel te doene aenmercken/Dat de voorschreven Nederlanden/wtnemende groote sorghe waren draghende/voor de bewaringe ende onderhout vanden vryheden ende libertevten/die sy hadden wt cracht/soo wel van contracten ghemaeckt met haren Princen/

als van Privilegien vercreghen van oudts/so vanden selven/als vanden Keysers: ende waeren bevreest/datmen hen daer af sochte te berooven door het inbrengen der Vremdelingẽ/ende sonderlinge der Spaengiaerden/wt dien dat de voorschreven Cardinael hadde geseyt/dat de Coninc de selve landẽ niet en conste wel gehouden/sonder aldaer macht van Spaengiaerden te hebben/ende door den Paus hem te doen ontslaen vanden eedt/dien hy int aenveerden der selver Landen hadde ghedaen/eñ voort die op een nieu inne te nemen/om voort die gantschelick te regeren na synen wille/te niete doende alle de voorschreven contracten ende Privilegien: daer by oock verclaert hebbende/datmen daer toe niet en soude connen gheraken/sonder vier oft vijf vanden principaelsten hoofden te corten.

De voortstellinghen vanden Cardinael

Waer door men te meer achterdenckens hadde/eñ meer vyandt was allen nieuwicheden: daer by ghevuecht/datmen/duerende de voorschreven leste oorloghe/hadde ghenoech versuet ende gheschorst de wterste straffiheyt der Inquisitien ende Placcaten: Ja oock boven dien/door het innebrenghen des Crijchsvolcx van Duytschlant/(daermen hem mede behelpen moeste) ghenoech toegelaten de vrijheyt der predikingẽ/die onder hen openbaerlijc gedaen werden/so wel inden steden als inden legher/ende onder de andere/secretelick in menighe plaetse. Daer by ghevuecht/dat in allen den omligghenden Landen alreede was aenveert

veert andere leere dan de Roomsche / waer door de sake vander Religien / allenskens / ende binnen den tijt van so vele Jaren / in dien Landen die so vol volcx / ende van allen canten so seer gehandelt waren / so seere was vermenichvuldicht / datmen eyndelick eenen afkeer ende walghinge aldaer hadde / vanden name der voorschreven Inquisitien / ende insgelijcx der Placcaten / (door de welcke een ontallicke menichte der Ingesetenen / ia over de 50. duysent persoonen / deerlijck waren gheexecuteert ende ter doodt gebrocht ghewerst) ende oock van alle andere diergelijcke bedwanck / daer door men benoodicht werde te verlaten Landt ende goet / vrienden ende magen / ende voort syn leven buyten in iammerlicken ellenden te eynden / alleenlijck om datmen niet en hadde willen verlaten de gheboden Gods / ende volghen de instellinghen der menschen / somen tselve daghelijcks meer ende meer verstonde ende ghewaer werde. De grousame vervolgingen.

Dwelck maecte onder het volc niet alleenlijck eenen afkeer / maer oock wt vele redenen / so groote verbitterheyt tegen de voorseyde Inquisitie ende Placcaten / dat in vele plaetsen / de Officiers de selve niet meer en dorsten te wercke stellen / noch executeren / dan by nachte / ende al heymelijck / ende dat noch niet sonder vreese ende sorghe van onruste ende oploop / de welcke oock goede ghetuyghenisse sullen connen gheven / oft sy niet menich reyse / met grooten gheluicke / levendich zijn connen

ontcomen den handen van den ghemeynen volcke / ontstelt gheworden zijnde door het deerlick aenschouwen van soo wreeden doodinghen.

Waer wt dat alle de ghene die verstant eñ experientie van saken hadden / oordeelden eñ voorsaghen / dat tselve poinckt alleene soude oorsake wesen van beroerten / so verre daer op in tijts niet wijsselic versien en werde. Dwelc / ende meer andere inconvenientẽ vreesende / alreede in haren tijt / de Coninginne Marie / regente der selver landen / heeft haer inden Jare 1550. gevonden in persoone binnẽ Ausburch / by hoochloflicker memorien Keyser Caerle / om te doen versoeten eñ veranderen de Placcaten / doen gemaect [h] / ende vander voorschreven Inquisitien vry te laten de stadt van Antwerpen / met dLandt van Brabant / ende andere Landen die der selver niet onderworpen en waren gheweest / het welck sy oock neffens syne Keyserlicke Maiesteyt vercreech [i].

De Couinginne reyset naer Duytschlant omder Inquisitie wille.

h Blijct by dẽ Placcate van April / int iaer 1550.

i Blijct by den Placcate van September int iaer 1550.

Maer dien niet teghenstaende / soo en hielen de Cardinael met synen aenhangers / ende de Inquisiteurs / niet op van hen vervolghinghen ende listighe practijcken: dies het volck seer mordde.

Ja wisten seer wel te werck te legghen een groote behendicheydt / inden Jare 1555. ende alsdoen opten name van sijn Maiesteyt (int beghinsel syns rijcx) te doen wtseynden brievẽ van Placcate / op dat de Inquisiteurs alom alle bystant ghedaen soude worden [k].

k Blijckt bide brievẽ vã dẽ placcate / int iaer 1555. wtgegevẽ: eñ by den brievẽ van wederbieden terstõt daer na verleent.

Ende

Ende hoe wel de selve Placcaten terstont daernae werden herroepē/ als sijn Maiesteyt was bewesen/tghene der Inquisitiē aengaende/te voren hem toeghedraghen hadde/nochtans maeckte dat een groote verbittertheyt onder tvolck/dwelck daer wt verstont haer meyninghe.

Midts den welcken sy ten vertreck vanden Coninck/sonderlinge acht namen/ wie totten generalen gouvernemente vandē Lande soude ghestelt worden/te meer dat de generale Statē/ten selvē tijde/met grooter swaricheyt/ van zijnder Maiesteyt haddē connen vercrijgen / dat de Spaensche knechtē ende soldaten wt den lande souden vertrecken: door middel vanden welcken de voorschreven Cardinael hadde verhoept hem selven te versthercken. Maer de voors. Cardinael (alsdoen Bisschop van Atrecht) tselve loosluck voorsiende/hoe wel hy voor hem hadde ghenomen/ metter daet/ alle tregiment alleen te hebben/ nochtans maecte so vele/ Dat den tijtel ende naem van Regente/ werdt ghegheven der Hertoginne van Parma (de welcke alsdoen gheene experientie met allen en hadde vanden saken oft gheleghentheden der Nederlanden/ mits sy altijts haer hadde ghehouden in Italien/ op dat daer door sy genoech bedwongen soude wesen/ haer te ghedraghen aen het ghene hy haer wijsmaken soude/ ende te verstaen gheven) ende (omme zijn handelinghen bester te doen vinden) dat zijne Maiesteyt voor

zijn vertreck stelde / eenen Raedt van Staten/ daer toe werden ghecosen eenighe vande principaelste Heeren vander Ordre des gulden Vlies/ende oock(onder dander) Wy/niet teghenstaende onsen weygheren/ so voor verhaelt is. Want midts dien hy ghewaer was worden/dat hy wert ghehouden voor een vyant van alle vrijheden/voordeelen ende Privilegien/die zijn voornemen mochten beletten/ ende voor het Hooft / oorsake ende voorderer der Inquisitien ende executien der Placcaten/ So wiste hy seer wel / dat de Ingheseten des Lants nemmermeer souden gheleden hebben zijn regiment / maer eer vander eerster vren hen daer teghen hebben ghestelt.

Als nv de ruste ende stillicheyt des Lants/ alleen stont op dit schijnsel / schaduwe ende decksel/dat de saken werden gehandelt by de authoriteyt van de voorschreven Gouvernante/ende advijs vanden Rade van Staten/ So werdt seer corts daer na / dese huycke ende momaensicht wech genomen eñ ontdect/door de ambitie eñ onvoorsichticheyt desselfs Cardinaels/mits dien dat terstont na het vertreck van syne Maiesteyt/hy bestont te handelẽ int bysonder/alle sakẽ van importantien/alleene/ oft met eenigen alleẽ/die van syne hant gestelt waren/sonder die behoorlijckẽ te verthoonen der selver Gouvernante / oft te ontdecken inden Raet van Staten/seggende wel opentlick totten ghedeputeerden Landen ende Steden / datmen synen toeganck moeste nemen

tot

tot hem/ende nergens el/om haest te geraken tot eenen goeden eynde van haren saken/ende nochtans even wel sustinerende / dat alle die van den Raet van Staten/ behoorden ghelijckelic te verantwoordē van de inconvenienten/ so verre daer eenighe tocquamen / het welck sommigen vandē selven Rade seer onredelijcken dochte/eñ vreemt inviel / die des ooc haer verthooninge/by brieven/aen syne Maiesteyt ghedaen hebben/so hy hen oock hadde belast/ in sulcken ghevalle te doene.

Ende want hy daerentusschen / van Bisschop hem dede maken Cardinael / ende den President Viglius (een van synen principaelsten) Priester / daer mede toevallende den roep vanden nieuwen Bisdommen / ende innemen der Abdyen ende Prebenden[1] /mitsgaders de besluytinghen des Conciliums van Trenten (alle sakē geslotē by syne Maiesteyt/ voor zijn vertreck/by Rade vanden voorschreven tween/eñ sommige dry ost vier andere/die alle sochten te versaden haer eygen eergiericheyt ende geltgiericheyt)is het volck seer verhaest ende verbittert daer in gheworden / also dat onder den Inghesetenen geenē staet noch lidt en was / het welcke hem daer by niet en ghevoelde beschadicht ende vercort.

1 Blijct by de bullen vanden Pausen/ Paulus 4. ende Pius 4. Die nieuwicheyt der Bisdommen.

Want de Heerē eñ Edelen lieten hen duncken/ dat dese authoriteyt vanden Cardinael/ ende de nieuwe inbrenghinghe der Bisschoppen (die alle aen hem waren hanghende) tenderde tot haer verdruckinghe / ende om het

bewint

bewint ende regiment vanden Lande te stellen in handen van den Gheestelicken / ende om also (inder waerheyt) het selve te ontnemen syner Maiesteyt (der welcker de selve Geestelicke segghen / niet schuldich te wesen / noch te moghen dragen eenighe gehoorsaemheyt) ende allen anderen. Van gelijcken lieten haer voorstaē de Abten / Prelaten / Conventen ende Collegien / dat de voorschreveē Bisschoppen hen selven willen met haren vederen ende pluymen vercieren ende rijckmaken / insghelijcks door het innemen vanden Abdyen ende Prelaturen / hen berooven van alle electie eñ hope van te gheraken totten gewoonelijcken digniteyten. Het volck oock nam tselve te wesen eenen warachtigen wech ende middel om alle vrijheden / voordeelen / ende Privilegien te niete te doen / de Inquisitie inne te brengen / de oude straffe der Placcaten te vernieuwen / ende hen der slavernije van den gheestelijcken te onderworpen. Het welcke zijn geweest de warachtighe oorsaken / gront / ende oorspronck vanden misvertrouwen / onraet / onruste / ende quaden daer na gheuolcht (alsmen int werck heeft willen brenghen het ghene / dat dese fijne Raetslieden / syner Maiesteyt hadden wijsghemaeckt / die oock dieshalven behoorden ghestraft te worden) de welcke men nochtans als nu gheerne soude schudden van des Cardinaels halse / om ons daer mede te belasten / hoewel sonder eenighe verwe oft schijnsel.

Incorporatie der Abdyen.

Het inbrēgē der Inquisitien.

Ende

Ende hoewel by vele hystorien wort bevonden/dat dickwils door veel mindere oorsaken toegecomen zijn vele veranderinghen/onrusten ende oproeren/so ist nochtans ghebeurt/dat dese selve oorsaken/onder een volck/so genegen ende toegedaen synen Heere eñ Prince/alnoch niet en volbrochten haer gewoonlicke ende ghemeynlijcke werckinghen ende operatien/wt dien datmen verhoepte dat de Staten vanden Landen (aenghename wesende door de diensten ende ghetrouwicheden/gethoont inden voorgaenden oorloghen) sulcken meyninge ende voorneme̅ van syne Maiesteyt souden mogen omkeeren/ende dat de Coninck/voeghende zijn raetslaghen na den tijt/ende volgende hare Contracten eñ Priuilegien/eer soude beletten ende verlaten/ter bede van zijnen so goeden ende getrouwen Ondersaten/alle nieuwicheden/ende int bysonder den voortganck der Bisdommen/Inquisitie/eñ straffichcheyt der Placcaten/dan/ten appetijte ende ingheven van eenen vremdelinck/ende eenighen onbekenden lieden/opstellen so onghehoorde nieuwicheden/teghen de gheleghentheyt des tijts/teghen de Priuilegien vanden Lande/teghen zijn ghelosten/ende in effecte teghen de natuere selver/ghemaect die onrusten inden selven tijde opghereesen in Vranckrijck/wt oorspronck van ordonancien eñ Placcaten/ghenoech ten selven eynde loopende/hoewel nochtans Vranckrijc niet en is so seer gehanteert/noch van allen canten beslo

ten ende becingelt vanden Landen / volgende andere Religie dan de Roomsche / als zijn de voorschreven Nederlanden.

Te meer oock / dat alreede wtlandige Eertsbisscoppen / ende Bisschoppen vanden Rijcke / haer begonden van de voorschreven nieuwicheden te beclaghen / wt dien / dat sy door die oprichtinghe der nieuwer Bisdommen / werden vercort in hare Iurisdictie ende Bisdommen / bysonder oock dat syne Maiesteyt geen ander voordeel daer by en conde ghenieten / dan dat hy zijn Overheyt stelde in handen der geenre / dier professie opentlijck wtwees / hem niet te willen bekennen.

Om dese ende meer andere redenē / die elck hemselven voornam / na het begrijp zijns verstants / ende bysonder / door de hope / die so wel de Landen int generael / als elc int particulier / hadden inde groote goetheyt des Conincks / wt dien dat sy / so wel by syne Maiesteyt / als syne Voorsaten / altijt hadden gehandelt gheweest met recht ende redelijckheyt / ende na wtwijsen der Rechten vanden Lande / midtsgaders ooc / dat sy gewoonelijc warē / by clachten ende requesten te verthoonen / het ghene daer sy haer in beswaert vonden: So hebben sy wederomme den selven voet wel willē volghen / ende syne Maiesteyt waerschouwen vanden voorschreven nieuwicheden / ende te kennen gheven het quaet datter waerschijnlijck ghe schapen was wt te volghen / so verre corts daer in niet versien en werde.

Midts

Midts den welcken / van weghen der Regente / ende der Heeren / wesende in den Rade van Staten (de welcke de Cardinael altijdt sustineerde / so voorschreven is / dat ghelijckelijc met hem behoorden belast te worden van allen inconvenienten / dier mochten gheberen) aenden Coninck te poste ende in haesten is ghesonden [m] / de Saenderheere van Montigny / Ridder vander Orden / met last ende instructie / van te verthoonen den Staet ende benautheyt vanden Lande / midtsgaders den generalen afkeer / diemen hadde teghen de voorschreven nieuwicheden: Het welcke dede schorsen alle voordere ende particuliere clachten ende verthooninghe vanden Edelen / wesende vanden Staten vanden Lande / midts dien sy verhoepten / dat door het ghene dat syne Maiesteyt op de selve verthooninge soude ordonneren / voldoeninghe soude worden ghegheven / oft ymmers ten minsten verlichtinghe / rueerende den puncten / daerinne sy haer vonden vercort ende beswaert. Te meer / gemerckt / dat om te beletten de incorporatie der Prelatueren ende Abdyen / alsdoen vacerende in Brabant / de Prelaten ende andere staten desselfs Lants hadden alreede te voren [n] ghesonden hare ghedeputeerde in Spaengien / Ghelijck oock hadden ghedaen die van Antwerpen [o] / om te verhueden de Inquisitie ende inbringinghe van haren nieuwen Bisschop: Het welcke oock de Landen voor eenen tijdt bewaerde ende ophiel van alle onruste ende

m In Augusto 1562

De Heere van Montigny in Spaengien gesonden.

n In Februario 1562.

o In Mey, Anno 1562

beroerte /

beroerte/op hope/dat de selve ghedeputeerde souden vercrijghen eenighe goede remedie/ ende sulcken antwoorde/als de ghelegentheyt der saecken wel vereyschte/hoewel nochtans daerentusschen het feyt vander Religien aen allen oorden seer vermeerderde.

De Predicatien eñ vergaderinghen.

Inder vueghen datmen op sommige plaetsen de predikinghen bestonde te houden/niet alleene secretelijck (het welcke men noyt met gheenderleye vervolghinghe en hadde connen beletten) maer ooc int openbare/ende namentlijck oock te Valenchijn/te Doornick/ ende in sommighe andere plaetsen/daer toe oock oorsake gaf (oft ymmer de selve seer vermeerderde) de vrijheyt der Religie/toeghelaten in Vranckrijc/bysondere/want sy hen lieten duncken/niet min neffens haren Coninck ende Prince verdient te hebbē/dan de Franchoysen: Na de exemplen vanden welcken/ wordende ghehandelt in velen anderen saken/ dochte hen oock dat sy mede wel verdient hadden/om te vercrijgen de vrijheyt haerder conscientien. Ende sachmen wel opentlijck/dat het voortaen niet moghelijck en was/meer te onderhouden de oude ordinancien ende Placcaten int feyt vander Religien inden selven Landen/so becinghelt wesende van andere/ die alle volchden andere leere (so voorschreven is) eñ die hen moesten onderhouden door den loop vander coopmanschappe/hanteringhe/ eñ conversacie der nagebueren. Te meer datmen by experientie bevonde/dat/hoe wel men

door

vóór de voorschrevē Placcaten hadde gesocht de voorschreven Religie wt te roeyen ende te vernielen/de selve nochtans/oock inder grousaemste vervolghinghe/was toeghenomen ende verbreyt/ende dattet alsoo heel onmoghelick is dátmen met wreetheydt soude de conscientie connen forterē/ofte de Religie bedwingen/ymmers niet voorder de menschen connen brenghen / dan tot eenighe gheveynstheyt.

Desen al niet tegenstaende/soo vervoorderde hem altijt de voorschreven Cardinael / om de voorschreven Bisschoppen in te brenghen/ ende in possessie te stellen/hebbende voor hem selven ghepractiseert het Eerdtsbisdom van Mechelen (wt crachte vanden welcken sijn voornemen was te blijven Metropolitaen eñ Primaet/eñ in te slöckē de Abdije vā Affligē/ wesende de rijckste van Brabant / boven die van sinte Amands/die hy alreede geclaut hadde)ende de Landen wtghedeylt onder persoonen/so weynich daer toe bequaem zijnde/datmen openbáerlijck den spot daermede hielt. Ende hoewel de inleydinghe der voorschreven Bisschoppen / in sommighe steden gheschiedde sonder wtwendighen teghenstoot/ nochtans sachmen seer wel / hoe ongheerne tselve wert gheleden. Ja eenige opponeerden hen daer teghen opentlijck ghenoech / als namentlijc / die van Antwerpen/Groeninghen/ Leeuwaerden/Deventer ende Remunde.

Oock wast goet te verstane/ waer de saken

henen wilden / na dien de Cardinael (die daer domineerde over alle de Raden / ia boven de Regente selver / ende over sulcx hadde alreede volcomen macht eñ authoriteyt) wert daerme de ghemaect Thooft van allen den Bisschoppen / dewelcke oock andersins / door hen onbequaemheyt ende cleyn ervaringhen / nootelijc van hem souden moeten hanghen: waer door hy quam te vsurperen meer authoriteyts / dan oyt Prince indē selven Landen hadde gehadt: ende om de selve te onderhouden / stercken / eñ vermeerderen by straffe middelen / soo voorderde hy het feyt vander Inquisitien / ende dexecutie der Placcaten: Eñ om elck na hem te trecken / hadde hy middel / om tot synen versoecke te doen gheven / wtdeylen ende confereren alle de Officien / Beneficien ende Ghiften vanden Coninc / ende vande Regente / sonder noch den middel / die hy daer en boven daer toe hadde / so van sijns selfs weghen / als door de voorschreven Bisschoppē. Door alle dwelc hy hem selven hadde geopent de rechte bane / om te crijghen / houden / ende bevestighen authoriteyt over den Coninck ende syn Landen.

Daerenboven / ten eynde / hy altijt sekerlijck ghewaerschout soude wesen / van alle tghene dat alom ghebeurde / ende om te onderhouden de Coninghen ende nagheseten Princen / hadde hy op zijn handt eñ van synder zijden bynа alle de Ambassadeurs / Agenten / ende ghedeputeerde van synder Maiesteyt / ende onder andere /

dere/ zijnē eygen broedere/ de welcke de saken van Vranckrijck in sulcken state bracht/ dat de Coninghinne/ om de ruste ende welvaert desselfs Rijcks/ ernstelijck versocht aen syne Maiesteyt/ den selven van daer te willen nemen.

Wie nu wil ooghe nemen op des voorschreven is/ sal lichtelick connen gheoordeelen/ wie de gene was/ die pretendeerde op de authoriteyt vanden Coninck: Weder wy/ die gheene van dien middelen en hadden/ ende seer ongheerne eenige nieuwicheden sagen/ Ja meer dan eens ons hadden verdragen vanden Raet van Staten/ ende Hooft vander Financien/ eñ anders niet en sochten/ dan wederomme ontslaghen te worden vanden Raedt van Staten/ ende insghelijcx daer na van onsen gouvernementen: Ofte de voorschreven Cardinael/ de welcke door nieuwicheden ende door so ongehoorde middelen/ metter daet verclaerde/ alsulcken authoriteyt te hebben/ ende sochte daer door/ hem inne der selver te houden ende bevestighen/ Ja die grooter te maken/ dan oyt Prince in dien Landen ghehadt hadde.

Voorwaer wy hopen/ dat de ghene/ die sullen insien ende oordeelen de saken voor verhaelt/ sonder passie ofte affectie/ sullen wel soo vreemt vinden/ datmen ons deshalven soeckt te beschuldighen/ als ofmen den voorschreven Cardinael des wilde ontschuldighen.

Na dien nu de gedeputeerde der Prelaten/ by middel van ghelde ende rentgheuinge/ had den vercregen datmen niet voort en voer metten innemen der Abdijen / ende die van Antwerpen verworven / datmen hen metter Inquisitie niet en soude quellen / ende met hen door den vingher sien / ruerende het innebrenghen van haren nieuwen Bisschop/ Ende dat de Heere van Montigny weder gecomē was sonder resolutie/ dewelcke genoechsame moch te wesen om te verhuedene de andere inconvenienten / datter oock voortaen cleyne hope was van goede ordre daer in te stellen / besonder/ mits dien door middel vander voorseyde rentgheuinghe gevoordert werde het feyt der voorseyde Bisschoppen (dinleyden van den welckē niet anders en was/ dan de rechte Inquisitie) eñ datmē boven dien / den voorschreven van Antwerpen/ sochte / by omwegen/ te benemen het geniet der voorschreven oochluykinge/ de selve willende brengen ende stellē inde handt vanden Cardinael / ende onder het Eerdtsbisdom van Mechelen / soo bevant de Regente in haren rade gerequireert/ dat sy anderwerf zijnder Maiesteyt dede vertoonen den staet van allen saken/ eñ onder andere ooc van Valenchijn eñ Doornick/ daer het onmogelijck scheen het volck langer te houden vander oeffeninge der Religiē/ sonder geduerige wachte eñ garnisoen. Tot welcken fijne/ haer hoocheyt af veerdichde na Spaengien haren Raetsheere Armenteros p / ende alsdoen wert eyndelick

De Abdijē afgecocht.

De oochluykinghe voor Antwerpen.

p Armēteros gesondē in His-[illegible].

delick by zijne Mt. gesloten/ dat de Cardinael apparent autheur van allen den afkeeren ende verbitteringen/ soude vertrecken vten Lande/ dwelck het volck weder wat stilde/ ende hope gaf/ dat de saken tot beteren state souden comen/ ende was in effecte oorsake/ dat de Landen weder werden suspens ghehouden/ ende niet voort en voeren tot meerder onruste.

Anno 1564. Het vertreck van den Cardinael.

Maer na dien des Cardinaels creatueren/ voort door wilden metten selven nieuwicheden/ ende in synen afwesen de saken handeldē/ inder selver manieren/ als hy ghedaen hadde/ so quamen oock wel haest wederom de voorschreven onrusten: Daer teghen niet moghelick en was te voorsiene/ door den misverstanden/ wesende tusschen den dry principale Raden/ te weten/ tusschen dien van Staten/ Secreten ende Financien/ dewelcke alle dry ghenoech waren onderworpen den voorschreven Cardinael/ ende den synen: Maer so/ dat sy onder malcanderen niet en consten gheraken tot goeder correspondentien: waer inne wel te mercken staet/ de openbare quade handelinge ende onbehoorlic voortstel des Cardinaels/ de welcke om te beletten dat de andere vandē Raet van Statē synder Maiesteyt niet en souden connen ghedoen de goede diensten/ die sy begheerden/ hadde den selven gantschelick benomen allen toeganck ende onderwint der Financien ende Justitien/ (daer nochtans alle ordonancien van Politien ende andere ghemaect werden/) wel wetende dat het niet mo-

ghelick en was / sonder den staet ende gheleghentheyt van dien/te kennen / wel te delibereren/ende resolveren op vele saken van importancien/om dat hy daer door oock te meer soude onderhouden ende bevestighen syn grootheyt. Ende des niet te min/soect ons ende andere te beschuldigē/de crimine læsæ Maiestatis, om dat wy tot dienst van synder Maiesteyt/wenschen dat de secreten vanden Financien/souden te kennen worden gegeven inden Raedt van Staten/als nootelijck/om aldaer hem wel te sluyten in synen dienste: hoe wel nochtans hy / ende naest hem de President Viglius/hebben de Overheydt ghehadt over alle dry de voorschreven Raden/ Al oft van rechts wegen/hem ende den synen alle hoocheyt ende authoriteyt toebehoorde / ende dat ter contrarien / voor den anderen / een groot quaet feyt ende misdaet waer te versoecken/ dat een deel vander selver authoriteyt werde medegedeylt/niet aen ons / die presenteerden uyt den Raet te scheyden/maer eenen geheelē eñ oversten Raet / dwelck is de oprechticheyt diemen nu teghenwoordelijck ghebruyct inde Nederlanden/om te onderhouden (soo sy uytgheven) des Coninckx hoocheyt.

Het voorstellen des Cardinaels/ende vanden President Viglius.

Wesende dan de saken sulcx gedeylt/dattet onmogelick was dien vanden Raet van Staten(diemen nochtans/so ghesevt is/wilde belasten van alle tquaet datter soude mogen gerijsen) by faute van authoriteyt ende verstande metten anderen/ op aller ordre ende remedie

medie te stellen / ende daer door den dienst van synder Maiesteyt te voorderen: insgelijcx het volck merckende dat de nieuwe Bisschoppen / midts haer onbequaemheyt / leven en̄ ongeschictheyt (so groote / dat oock de Regente was benoodicht geweest / hen te ontbieden en̄ te begrijpen) niet en dienden / om eenich goet inden Landen te doene. Bovē dien / hem claerlijck ontdeckende door de verwaentheden / dreyghementen / ende manieren van doene / die sy lieden / met die van haren ghevolge / bewesen / dattet te koomen was ghesloten q / dat elck Bisschop soude hebben neghen Prebenden / toegheeygent tot onderstant der Inquisitien / Ja de twee daer af / voor twee Inquisiteurs ofte Kettermeesters / ende dat sy alsoo nerghens toe en dienden / dan om te voorderen ende versterckenn de voorschreven Inquisitie.

q Blijckt by de voorschreven bullen van dē Paus / en̄ dē raet van seven Cardinalē

Om dan door middel van syne Maiesteyt / te moghen voorcomen den onrusten / die door tghene des voorschreven is / waerschijnlijck waren te bevreesen / wert inden Rade goet gevonden / dat aender selver soude worden ghesonden r de Prince van Gaure / Grave van Egmont / de welcke tot synder wedercoemste groote hope ende goet betrouwen gaf / dat de saken wel gebetert ende geaddresseert souden worden / aengaende de versuetinge der Placcaten ende achterblijven der Inquisitie: Van welcken twee saken / men opentlick sach / ende bevonde by experientie ende metter daet

r Int beghin des Iaers 1565.

De reyse des Heerē van Egmont na Spaengien.

(so by den exemple van Vranckrijck/gelijc voor verhaelt is/ als andersins) dat ghelegen was/ ende ganschelick hinck de onruste ofte stillicheyt des volcks/ den welcken oock daerom (ende niet onser gepretendeerder ambitie) behoort toegheschreven te worden/ al tghene dat daer na ghevolcht is. Tot welcken eynde ooc hebben vergadert geweest[s] dry Bisschoppē/ dry Theologen/ dry Rechtsghelerde/ ende dry Canonisten/ de welcke oock hen advijs hebben ghegheven op de voorschreven versuetinghe/ maer het selve hen goetduncken ghesonden wesende aenden Coninc/ hoewel het noch seer rigoreux was/ nochtans soo en heeft syn Maiesteyt/ door inneghevē vanden Cardinael voorschreven/ ende andere/ omtrent syn ooren wesende/ totten selven/ noch totten voorgaenden verthooninghen/ gheen acht met allen ghenomen.

s Inden somer Anno 1565.

De resolutie des Conincx/ An. 1565.

Maer heeft int eynde vandē Jare Duysent vijfhondert ende vijfentsestich/ expresselijc gewilt/ ende bevolen/ datmen sonder voorder swaricheyt soude voort varen tot inleydinghe
1. der voorschreven nieuwer Bisschoppen/ die noch niet in hare possessie en waren ghestelt/ eensamentlijck tot verconding der besluytin
2. gen des Conciliums van Trenten/ Insghelijcks den Inquisiteurs ende Kettermeesters
3. gunnen ende gheven de macht ende authoriteyt/ die hen na den gheestelijcken ende wereltlijcken Rechten toebehoorde/ ende daerenboven procederen tot executie vanden Pla
4. caten.

caten / metter daet / in aller straffieheyt / ende na het inhoudt vanden selven.

Waer af terstont aen allen den Steden wer den gesonden Copien ẽ Extracten / t inhoudende des voorschreven is / ende hen belast ende bevolen / hen te vueghen nae den wille ende bevel van syne Maiesteyt. Het welcke is geweest de tweede ende principaelste oorsake vande veranderinghen / onrusten / ende inconvenienten sedert ghevolcht / hebbende voor haren oorspronck / soo dat de ambitie vanden voorschreven Cardinael / (ende gheensins de onse) als het misvertrouwẽ by den selven Cardinael / onder het volck ghestroyt / door de voorschreveẽ nieuwicheden / gelijck opentlijck ghenoech is blijckende by het ghene dat voor verhaelt is / ende wort sterckelijck bevesticht door de clachten der steden van Brabant / ende der Leden van Vlanderen / ende anderen (alst blijckt by de clachten ende vertooninghen te Hove overgheghevent) daer na ghevolcht / eensamelijck door het verbondt corts daer nae aenghegaen / door eenighe Heeren ende Edelen / teghen de Inquisitie ende rigeur der Placcaten.

t. Blijckt by het extract van Coninck brieveẽ alom ghesonden by brieveẽ vander Regente / deẽ 18. Deceẽb. 1565. beyde int eynde ghevuecht /

Het bevel vander Regente.

Soo dat gheen verwe met allen en heeft / dat de Procureur Generael hem vervoordert te segghen / dat wy souden hebben gheweest de oorsaken van dien verbonde / door dien wy eenighen souden wijsghemaeckt hebben / dat die meyninghe van sijnder Maiesteyt was / inden Landen te brengen de Inquisitie

Woorden ghenomen wten daghemeute.

ſitie van Spaengien / als oft de qualiteyt ende maniere van Inquiſitien den lieden meer ſoude doen beroeren / dan het werck ende volvoeren der ſelver: het welcke te ſegghen / ſoo veel te ſlechter is / datmen weet dat het niet en is / de qualiteyt vander doot / die het volck doet veranderen ende verſchricken / maer de eyghen vreeſe der ſelver doot / byſonder oock in dit propooſt / daer / door het toevoeghen des woorts / Van Spaengien / noch qualiteyt / noch maniere van en wordt verandert / maer alleen het generael woort vander Inquiſitie / ghetrocken op die van Spaengien / het welcke gheen genoechſame redene en is / om eenighe veranderinghe oft beroerte te maken.

D'werck der Inquiſitie.

Des niet te min / om naerder daer op te antwoorden / ſeggen wy / dat het in der macht van ons / noch van anderen niet en was / den volcke wijs te maken / dat de Coninck de Inquiſitie van Spaengien int Landt wilde brenghen / mits dat te voren gheen vermaen en hadde gheweeſt van ſulcker Inquiſitien / ende dat daer na / by ſynder Maieſteyt brieven (inder manieren voorſchreven verbreyt) opentlick was verclaert / hoedanighe Inquiſitie men wilde inbrenghen / waer door terſtont conſte den mondt gheſtopt worden den ghenen / die door middel des woorts / van Spaengien / ſouden hebben ghesocht / tvolck te beroeren oft verwecken.

De ghedreychde Inquiſitie oorſpronck der veranderingen.

Na dien dan de Inquiſitie / verclaert ende gheſpecificeert inde voorſ. brieven van ſynder

der M^t. is gheweest de oorsake van de ghevolchde onruste: So volcht dan / datmen der selver / ende niet anderen saken / moet wijten alle tghene / des daer na gevolcht is / (mits dat alsdoen alle voorder hope van remedie failgeerde) ende dat also geensins warachtich en is / dat door dierghelijcke onse wijsmaecken oft ingeven / vele ondersaten souden wesen gerebellert / oft hen hebben ghethoont teghen zijn Maiesteyt / en dat wy eerst souden hebben verleyt / ghecorrumpeert / ende opgetrupt een goet ghetal der Edelen / inder vueghen dat sy ghemaeckt souden hebben verbonden / conspiratien / ende coniuratien / en daer by ghesworen hen te beschermen ende sterck te maken tegen syne Maiesteyt ende syn ordonantie / van allen tijden onderhouden ende achtervolcht / wesende de vergaderinghe daer af ghemaeckt in onsen huysen / so wel tot Breda / als tot Bruessel / ende dat wy also souden hebben gheweest Thooft / oorspronck / voorderer / gunstige / ende ontfangher vanden wederspannighen / rebellen / gheconiureerde / machinateurs / ende verweerders vande ghemeyne ruste ende welvaert.

Woorden inden Beghements begrepen.

Want daer en blijckt niet van eenighe rebellie oft oproericheyt / die tegē zijn Maiesteyt soude wesen voortsghekeert / ende vande welcke wy ghehouden souden zijn te verantwoorden: Oock en is het voorschreven verbont niet gemaect ter oorsaken van ons / maer wt redenen vande swaricheden / ghesproten wter

voorschre-

voorschreven Inquisitie ende Placcaten/ende om datmen quam teghen de beloften gedaen inden Jaren 1550. 55. 62. 65. ende andere/ ghelijck boven is verhaelt. Sulcks dat den selven/ ende de ambitie vanden Cardinael (als voorschreven is) moet gheweten ende toegeschreven worden de onruste ende perturbatie van de ghemeyne welvaert ende eenicheyt/ ende niet sulcken slechten persuasien ende propoostē/ als vande Inquisitie van Spaengien ende dierghelijcke. Welcke allegatie wel soo plomp is/ als het segghen vanden ghenen die alle dese verbitteringe meynde te remedieren/ mits verkeerende dat tghene des de Coninck wilde instellē/niet en was de Inquisitie/maer alleen een visitatie/ als oftmē meer acht name op de woordē/ dan op de daet/ende als ofmen meer beruert soude worden door dese woorden/ De Inquisitie / ofte / van Spaengien / dan door de straffichheyt ende wreetheyt / diemen hadde ghesien/ende vreesde/door het volvoeren ende executeren der Placcaten.

Seggen daerom/dat door de voorschreven clachten ende verbintenissen/ mitsgaders alle tghene des daer na gevolcht is/hem alleenlick heeft gethoont het effect van tghene dat wy te voren inden vollen Raet van Staten hadden voorseyt aen Me vrouwe de Regente/dat wy forchden/ datter wt volgen souden/Te weten/ dat de voorschreven resolutie van zijnder Majesteyt / wel eenighe groote beruerte soude moghen maken / te meer / ghemerct de hope/ die

die vele hadden ghenomen door het wederco-
men ende verclaren des voorschreven Gra-
ven van Egmont/ Ja dat meer is/ als wy daer
na/ tselve in substantien / harer hoocheyt had-
den ghescheven x/ Soo heeft sy ons by haer
antwoorde bekent/ dat sy opentlijck ghewaer
werde/ dat de selve zijnder Maiesteyt resolu-
tie/ was de oorsaecke van allē den onrustē/ der
welcker daerom oock moet toegheschreven
worden de voorschreven confederatie/ die ooc
andersins is geschiet / sonder onsen weten oft
advoy/ iae/ soo wy vander selver werden ghe-
waerschouwet/ sekeren corten tijt (als van
14. daghen oft daer ontrent) te voren / eer de
verplichte Edele hen te Hove vonden/ so heb-
ben wy opentlijck ende rondt wt verclaert/
dat dit ons niet aen en stondt / noch ons en
dochte te wesen den warachtighen voedt/ om
de ghemeyne ruste ende stillicheyt te onder-
houden.

x. Blijckt by desen twee missiven aen uwer sijde ghesonden int beghin vandē Jare 1566.

De confederatie der Edelen.

Wel is waer/ dat wy de selve niet en hebbē
ghehouden voor eenige rebellie ofte conspira-
tie/ wt dien dat de geconfedereerde vastelijck
blijven op het poinct/ dat hen meyninge geen-
sins en was / yet te doene oft aen tē vanghen
teghen de hoocheyt vanden Coninck/ oft wel-
varen zijnder Landen y (de welcke na onsen
duncken/ niet onderscheydelijck en zijn) ende
dat de ghemeyne opinie/ bevesticht door de er-
perientie/ gedroech/ dat wt de voorschreuē In-
quisitie ende wreetheyt der Placcaten / gheen
deucht en const comē: Bovē dien/ dat wy door
de

y. Blijckt by den expressen texte vanden geteeckendē compromisse des verbonts.

de exemplen / te vooren ghesien in Duytsch-
landt/Vranckrijck / Enghelandt ende Schot-
landt / waren bedwonghen te bekennen / dat
synder Maiesteyt resolutie / desen aengaende
ghenomen/niet en conste voortbrenghen dan
groote bederffenisse/verstroyinghe/ende ach-
terdeel vanden Lande/sonder noch te voorde-
ren zijnder Maiesteyt intentie: daermē ter con̄
trarien claerlijc sach/dat de Landen/ genieten-
de den vrijdom der Religien/ymmer ten min-
sten der conscientien/ende inden welcken sulc-
ken Inquisitie/ende wreetheyt der Placcaten/
gheen plaetse en hadden / hen onderhielden
in goeden vrede en̄ eenicheyt / dwelcke opent-
lijck bewijst / dattet verre een ander dinghen
is / te leven sonder Inquisitie / in vrijheyt der
conscientien/dan te leven in alle ongheschict-
heyt/ende sonder wet oft regel (so het eenighe
valschelijck ende tonrechte gheerne souden
noemen) dwelck de Vorstē van Duytschlant/
ende andere / die voor de ruste ende welvaren
van haren Landen/so grooten sorghe dragen/
als zijn Maiesteyt / gheensins en souden wil-
len toelaten / bysonder soo verre te besorghen
waer / dat daer wt eenighe onghehoorsaem-
heyt soude volghen.

3. Blijckt by de Requeste van den Edelē/ mette antwoorde/ beyde int eynde ghe= vuecht/

In welcke onse opinie/ wy des te meer wer-
den ghesterckt / wt dien / dat de voorschreven
gheconfedereerde hen gheensins en thoonden
hardtneckich/ ofte om met ghewelt wterlick te
willen verrijghen hen begeerte/ maer baden
3 alleen / dat zijn Maiesteyt (die sy seyden

Het versuck der Edelen.

ghe-

gheabuseert te syne door eenighe/ die/ onder den name eñ decksel vander Religien/ sochten te versaden hen eyghen grootheyt eñ giericheyt) soude willen verstaen hen clachte eñ versueck/ eñ daer op hooren het aduijs van synen Staten/ ende presenteerden hen te vueghen eñ dragen na tghene dat alsdan opt stuck vander Religien by syn Maiesteyt (behoorlijck wesende gheinformeert) soude worden geordineert. Jnder vueghen/ dat so verre daer inne rebellie ofte coniuratie was/ tselve moeste wesen/ wt dien dat de gheconfedereerde versochten/ datmen op hen verthooninghen soude willen letten/ ofte/ dat sy versochten/ dat de voorschreven Staten souden worden gehoort: Of dat generalick ende sonder onderschept alle confederatien voor sulcks zijn te achtẽ ende houden/ welcken aengaende/ wy bekennẽ/ dat wy geen van dryen en connẽ goet vindẽ: want nae ons begrijp/ so can hem een Prince abuserẽ/ ende is daerom gefondeert/ dat eẽ Vassael/ ondersaet/ oft wie beswaert is/ hem des verthooninghe mach doen/ Ja de Keysers ende Coninghen worden ghepresen/ die hen van private persoonen hebben laten berispen/ wt dien sy hen lieten duncken/ dat sy niet ghenoech en luysterden na hen clachten eñ versoecken/ ghelijck de ghene die verdroech/ datmen in volder straten tot hem seyde: En wilt ghy na onse clachtẽ niet hooren/ so en wilt ooc niet regneren: ende dander/ de welcke/ hoe wel dat hy was Coninck ende Overheer/ nochtans

tans leet dat een weduwe van hem appelleer-
de/om dat hy (so sy seyde) haerder saken geen
acht en nam.

Te meer/ na dien men gewoon is geweest/
inden Nederlanden/hem te ghedraghen in sa-
ken van grooten ghewichte/ende daer de eere
ende welvaert/ so van tghemeyn als particu-
lier / aen was hanghende / anden Staten / de
welcke te dien fijne / van allen ouden tijden/
volghende hen Privilegien/ iae oock noch by
hoochloflicker memorien Keyser Caerle / te
meer stonden om dierghelijcke ende mindere
gelegentheden (oock int feyt vander Religiē)
vergadert hebben gheweest(de welcke oock
by haren advijse inden Jare van 31. heeft
ghemaeckt de ordinantien ende Placcaet/als-
doen gecondicht/so by den text ende verclaren
vandē selven claerlijck blijckt)so en docht ons
niet verboden te wesen/datmen versochte tge
ne men bevandt in ghelijcken saken ghedaen
ende gheplogen te wesen.Oock heeftmen be-
vonden vele goede eñ heylighe verbonden eñ
confederatien/gelijc was die vanden Macha-
been ende andere/gedaen(eñ diemē noch sou-
de mogen doen) ter eeren Gods / tot dienste
vandē Prince/eñ welvaren des Lants. Inder
vuegen/ datmen wten voorschreven puncten/
na onsen duncken / gheen wederspannicheyt
ofte rebellie en can oordeelen oft infereren.

Want aengaende tghene/ dat de gheconfe-
dereerde hadden gelooft ende geswooren / mal-
canderen daer en tusschen by te stane / ende
te be-

te beschudden/ende te helpen/tegen de voorschreven Inquisitie ende Placcaten/gemerckt men door sulcke middelen/als boven verhaelt zijn/ de voorschrevē beloefte/ lichtelijck conste doen cesseren/ ende dat sy by haer requeste genoech presenteerdē/daer af te scheyden/so verre bleke dat de selve teghen zijnder Maiesteyt dienste soude wesen / ende onderdanich te wesen den ghenen/ dat/ by advijse van den voorschreven staten / soude worden gheordineert. So docht ons vreemt te wesen/ dat / na dien Jaghers ende andere / die hen onderwinden van onredelijcke beesten te temmen/arbeyden om den selven hen fellicheyt ende wiltheyt te benemen/eer met spijse/neersticheyt ende ghewoonte/ dan met gheesselen ende strafficheyt: de Coninck (door de quade ingevinghen des Cardinaels ende zijnder anhanghers/)soude teghen soo goeden getrouwen ondersaten/eer te wercke stellen rigeur ende strafficheyt/ dan eenighe soeticheyt ende goedertierenheyt/ om de selve te houden in hen gewoonlijcke goetherticheyt / schorsende (ten minsten voor een weynich tijts) de executie der voorschreven Inquisitie ende Placcatē:te meer/ dat elcken dochte/datmen de selve executie niet en conste voorderen/ noch indien tijde continueren/ sonder merckelicke schade/achterdeel/eñ vercortinge van zijnder Maiesteyt ende synder Landen:besonder oock/aenghemerct/ dat door de voorgaende oorloghen men alreede(soo voorseyt is) hadde in effecte / het voorschreven ri-

geur eensdeels gheschorst ende ghematicht/ sulcx dat de straffichevt was wat achterblevẽ/ eñ dat de veranderingen/sedert aen allen canten toe ghecomen/gheensins en schenen toe te laten / dat die weder vernieut oft hernomen werde.

Dwelck oock schene der Regenten ghevoelen te wesen/dat welcke/oock voor de coemste der voorschreven Edelen/ verclaerde/ alreede gepeyst te hebben op de versuetinge der voorschreven Placcaten [a] /Ja hadde alreede vuten name van synder Maiesteyt verclaert/ die vã Brabant vry eñ onbelast vander voorschrevẽ Inquisitien [b]. Boven dien so en geliet sy haer noyt/noch vanden beginsel noch daer na(ymmers niet tot onsen vertreck toe)van / de selve confederatie/oft requeste/dien volgende/over gegevẽ/te houden voor eenige rebellie/ dwelc wy wel hebben willen verthoonen/niet om de verantwoordinge des voorschreven verbonts op ons te willen nemen/gemerct tselve(so geseyt is)ons niet aen en gaet / maer alleenlijck om te bewijsen/dat wy geen redene en haddẽ/ om alleen de voorschreven verplichte te houdẽ voor rebelle/ende hen voor sulcken te verbiedene ghewoonlijcke hanteringe ende verkeeringe in onsen huysen / inden welcken wy wel versekert zijn/dat by onsen weten/geen vergaderinge gebeurt en sy tegen de hoocheyt/eere/ oft dienst van syn Maiesteyt.

a Blijct by dẽ voorgehoudẽ concept van eenen nieuwen Placcate.

b Blijct by der appostillen gegeven den 24 Meerte. 1566. na ghemeyn schrijven/ dwelc men schrijft 1565. na de maniere van Brabant.

Mits den welcken / eñ dat de Regente / by bevele vanden Coninck/ende advijse van alle

den Raden/ haer vuechde totten voorschreven geconfedereerden/ Ja so verre dat sy / by brieven geteeckent van haerder handt / ende beseghelt met haren segel c/ hem beloefde dat hen ter saken vanden voorschreven verbonde / eñ wes daer na gevolcht was / niet gheweten en soude worden. So en hadden wy gheen oorsake/ om hen anders te handelen oft te estimerẽ. Eñ te seggen dattet de Regente soude gedaen hebben tot eenen anderen eynde / ende alleen om hen te paeyen/ ende te wercke te stellen tegen de gene die hen hadden verloopen int afworpen der beelden/ dat en doet gheensins teghens onse intencie.

c Blijct by de brieven van versekerheyt/ de data 15. Augusti/ 1566. Hier na by gevuecht.

Want hoewel daer tot soude mogẽ volgẽ/ dat ons verstant soo verre niet en hebbe ghestreckt/ nochtans soo comen wy te vallen van eender opinien metten Coninck eñ Regente/ opt punct van de selve te onderhouden in conversatie ende hanteringe / midts den welcken verstaen moet worden/ dat wy daer mede hebben gevoordert/ eñ geensins belet ofte verachtert/ dẽ dienst vã syne Maiesteyt/ oft ymmers ten minsten/ dat wy souden hebbẽ geabuseert geweest door de voorschreven verclaringe van synder Maiesteyt ende harer hoocheyt/ dwelc ghenoechsame is / om ons te verontschuldighen vander voorschreven gheprętendeerder ontfanghinghe ende voorderinge/ ghemerckt de selve gheconfedereerde gheensins en zijn/ noch gheweest en hebben rebelle/ oft ten minsten en hebben voor sulcke niet ghehouden

gheweest / noch by de Regente / noch by den volcke: te meer / dat eē gemeyne dwalinge / sonderlinge als daer toe oorsake gegeven is / by dē Coninc oft Prince / macht heeft vā recht ende wet. Tot versterckinghe vanden welcken / soo heeft syn Maiesteyt aen ons gheschreven by syn eygē hant / inde maent van Augusto [d] / eñ also na dien het voorseyde verbont ende perseverantie der requesten / tot synder kentenisse gecomen was / dat hy seer goet contentement hadde van onsen diensten / noch ons gheenen ondanck en wiste van tgene daer ghepasseert was / ende dat wy / ons / het contrarie niet en souden laten wijsmaken / Ja dat hy hem gantschelijck op ons betroude / noch eenich geloove en gaf / van dat eenighe quaetwillighe ons blameerden / die hy seyde quadē dienste te doene / met meer dierghelijcke woorden.

d Blijckt by des Coninex brievē de data 1. Aug. 1566. daer af de translatie achter gevuecht is.

Oock overlegghende dese sake / somen behoort / en hadde syne Maiesteyt / wt redenen voorschreven / gheen oorsake / om anders daer af te oordeelen / ghemerct dat oock langhe voor het voorschreven verbont / wy ghenoech verclaert hadden / dat onse goetdunckē gedroech / datmen de Inquisitie eñ herdicheyt der Placcaten / niet en soude weder int werck connen brenghen / sonder veranderinge eñ inconvenienten / Ja oock vervolghens versocht [e] / om ontslaghen te wesen van onsen Staten ende Gouvernementen. Want nu syn Maiesteyt daer door genoech was geadverteert / dat wy dergelijcke verbont voor geen rebellie en souden

e Blijct by brievē gesonden aen dē Coninc den 14. Junij / Anno 1566.

den houdē / eñ ons evenwel dede blijvē inden voorschrevē onsen Staten eñ Gouvernementen/so liet hy ons genoech toe (ymmer in effecte)dat wy vermochten te blijvē inde voorschreven opinie/ende des daer af dependeert.

Waerom het oock geen schijnsel met allen en heeft/datmen ons soect te noemen/t'Hooft/autheur/fauteur/ promoteur/ende ontfanger der rebelle: gemerct nemmermeer blijcken en sal/dat wy oyt eenige/voor sulcke/hebben ontfanghen/ ghevordert / gheholpen oft ghelast. Oock en sal niet blijcken / dat wy oyt een'ghe der voorschreven verplichte ofte andere / hebben genomen in ons eygē beschuddinge ende sauuegarde/hoewel men oock soeckt ons des te beschuldighen. Waer wt men wel verstaen can/hoe fraeyen recht men tegenwoordelijck inde Nederlanden ghebruyct/alsmen om oorsaken so notoorlijck onghefondeert/ ende min dan warachtich/niet alleen en heeft opgeteeckent eñ aengeslaghen onse goeden / maer ooc die verbeurt gemaect/Ja eensdeels wech ghevoert/beginnēde also vander executien/tegen alle ordre van rechte: Waer door oock men wel opentlijck bewijst/ datmen van gheender meyninge en is / ooghe oft regaert te nemen/ tot eenigen onschuldingen oft verantwoordingen/Maer wel/van onder het decsel eñ naem van Justitien / te wercke te legghen alle manieren van ghewelde / ende metter daet te administreren / Pro summo iure,summam iniuriam.

Woorden des dagements.

Op welcken voet / men ons oock beschuldicht/dat eenige geconfedereerde haer souden in diversche plaetsen te velde ende in wapenen ghestelt hebben/sonder datmen aenmerct/dat wy ongehoudē zijn/van te verantwoordē het feyt van andere/ ende datmen ons niet en can belasten/ dat eenige der selver geconfedereerde/namaels souden mogen rebel ghewordden zijn/na dien sy sulcx niet en waren / noch voor sulcx en werden gehouden ten tijde sy in onsen huysen verkeerden ofte hanteerden. Te meer/ dat alle het gene / desen aengaende ghebeurt is / is gheschiet / niet alleenlijck sonder ons advoy/maer ooc tot onsen overgrooten leedtwesen/ende verre van ons/so wy alsdoen waren in Hollandt / alwaer wy hadden behooren volck te maken/ ende niet elders / hadden wy met macht willen usurperē op de authoriteyt vanden Coninck / ghemerckt de steden ende sterckten aldaer / stonden tot onsen ghebiede.

Maer want wy gheen ander ghepeys en hadden/dan om te volgen onse Commissie/eñ den expressen last vander Regente/eñ het selve Lant mitsgaders de landē van Zeelant/eñ Wtrecht (alle onder onse gouvernement wesende)te stillen/ende in syner Maiesteyt gehoorsaemheyt te houden/Soo hebben wy onse uterste neersticheyt gedaen/ om den selven last wel ende ghetrouwelijck te volvoeren: waer af de Presidenten / Raden/ Staten/ Officiers ende Wethouders van de steden der selver

Landen/ons goede ghetuyghenisse sullen connen gheven/ ende oock / of wy hen/ opt ander propoost hebbē voorgehouden/dan om hen te stercken totter ghehoorsaemheyt/ghetrouwicheyt ende dienst van sijnder Maiesteyt/ gelijc wy oock ghedaen hebben alle andere / daer wy eenich bewindt oft ghesach ghehadt hebben.

Het welcke oock wel claerlijc blijct wt dien/ dat/niet tegenstaende alle den beroerten / wy metter gracien Gods/hebben so vele gedaen/ datter gheen stadt/stercte noch plaetse van onsen gouvernemente/en is ghedestrueert/ gheplondert / noch bedorven / insghelijcks oock niet afghewekent van de behoorlijcke onderdanicheyt des Coninex noch der Regenten.

Wt gelijcken hoecke wort oock voortghebrocht/het gene dat verhaelt staet indē Dagemente des Graven van Hoochstratē(die tonrecht beschuldicht wort van hem te hebben gevoecht tot onsen ambitieusen voornemen)van dat wy souden tot Hoochstraten ghehouden hebben verscheyden suspecte communicatien ende practijcken/ ende dat wy oock te Deuremonde/met hem/ ende den Graven van Egmont/ende Hoorne/ souden gesloten hebben/ van ons te wapenen tegen den Coninck/ eñ te belettē syner Maiesteyt coemste met machte/ inden Nederlanden: want wy ghedragen ons tottē Heeren die tot Hoochstratē geweest zijn/ als wy daer waren/of daer vermaen was/an-

 ders

ders dan van goede ciere te maken/ende malcanderē te besoecken eñ te feesteren sommige wtlandtsche Heeren als vrienden ende ghealliëerde onder malcanderen/eñ en sal nemmermeer blijcken/ datter eenich dinck sy geslotē/ des men achterdencken soude moghen hebben/ofte etwas gepractiseert tot ondiēste van syne Coninclicke Maiesteyt.

Oock en salmen niet bevinden/ dat wy oyt te Deuremonde/ oft elders hebben ghehandelt/van te beletten de coemste van syne Maiesteyt / het ware met machte oft andersins/ Ja/hoewel wy gewaerschout waren/datmen neffens syne Maiesteyt onbehoorlijcken verkeerde alle onse daden / Om te doen afkeeren de goede gheneghentheyt die syne Maiesteyt tot onswaert droech/Ende boven dien/dat tot onsen handen was ghecomen het dobbel van sommige brievē/ die Don Francisco d'Alana/ syner Maiesteyt Ambassadeur in Vrancrijck/ hadde geschreven aen de Regente [f]/inhoudende dat de drŷ/daer beteeckēt (dewelcke warē/ de voorschreven Graven van Egmont / ende Hoorne/eñ Wy)souden in tijden eñ wijlē/ na onse verdiensten/gecastijdt worden/eñ datmē tot dien tijde toe ons alle goede gelaet moeste toonen: ende in effecte / dat wy den wijt hadden/vā alle het gene int lant toegecomē was: (het welcke was de principale redene / waerom wy te Deuremonde by den anderen quamen) nochtans soo wy onser onschult soo gantschelijck betrouden / soo en wert aldaer

f Blijct by twee syne brieven gesonden in Augusto. 1566.

De tsamēsprekinghe tot Deuremonde.

anders

anders niet gesloten/dan datmen de selve brie
ven soude thoonen der Regente/ eñ haer plat
wt vraghen/ wat daer af was. Wel is waer/
dat daer oock ghehandelt waren eenighe
andere saken/ de welcke int particulier aen-
gingen sommigen die daer warē/ ende haren
handelingen/welckē aengaende/ wy wel denc
ken/dat de voorschreuē Heeren nu ter tijt ge-
uangen)sullen genoechsame verclaringe ghe-
daen hebben:mits den welckē/ ende want die
impertinent zijn/ ende dat te vermoeden is/
datmen desen aengaende/hem voor ghepaeyt
houdt/ymmer so vele het ons aengaet/ na die
vanden selven vergaderinghen niet met allen
en wort vermaent inde opene brieven van on-
sen dagemente/so en willen wy des oock geen
breeder vermaen maken.

Daer by alleenlijck voegende/dat de ghene
die voorsien hadde de fortsen ende ghewelden/
diemen als nu int Nederlandt voorstelt/ ende
syn neerstichept hadde ghedaen/ om die te be-
letten/volghende den contractē des Hertoch-
doms van Brabant/ende zijnen eedt ende ver
bintenisse/niet en soude by avontuere ghebla-
meert connen worden van eenige rebellie. Eñ
om tselve te doene/ soudemen lichtelick meer
middels hebben ghevonden/dan onse weder-
sprekers hen laten duncken/en hadde het goet
betrouwen dat wy hadden in de goedertieren-
heyt des Coninckx/eñ dat hy/ten appetijte van
eenen Cardinael/niet en soude willē bedervē/
vernielen eñ ruineren een Lant/so toeghedaen

tot synen diensten/ende by consequente/hemselven mede / ons diergelijcken ghepeysen niet benomen.

Hier mede comende tot ten anderẽ puncten van onsen dagemente/namelijc/totten genen die luydt/dat wy souden geholpen eñ geraden hebben den Heere van Brederode/ thooft (so men pretendeert) vanden rebellen voorschreven/om te stercken zijn Stadt van Vyanen tegen syne Maiesteyt/bekennen wy wel/dat also wy sekere Jaren voor dese veranderinghe/gecomen waren binnen Vyanen/de voorschreven Heere ons verclaert heeft / dat by Testamente eñ wtersten wille van zijnen overleden Heere eñ Vader/hem was belast eñ bevolẽ te continueren de begonste fortificatie van syne voorschreven Stadt ende huys/ ende ons oock versocht/te willen geven ons advijs/der selver sterckinge aengaende / het welcke wy gedaen hebben. Daer wt volghen mach / dat wy den voorschreven Heere hebben advijs ghegeven/ om te executerẽ den wtersten wille van synen Vader / maer gheensins / dat wy souden gheholpen ende gheraden hebben den hoofde van de rebellen/van te stercken zijn Stadt teghen den Coninck.

Woorden des dagements.

De sterckinge van Vyanen.

Mits den welcken / ende vant advijs gheven op de stercking e van eeniger plaetsen/niet en is crimen læsæ Maiestatis, sietmen claerlic/ dat door dese beschuldingen niet anders ghesocht en wordt / dan om de waerheyt met calumnie te verkeeren/ende de ontschuldighe te ver-

verdrucken: te meer oock / want inde Neder-
landen van allen tijden toegelaten is geweest/
allen Heeren ende Edelen/hebbende de macht
ende bequaemheyt/ van hen plaetsen te sterc-
ken eñ fortificeren/ gelijckmen daer oock vele
vindt/niet alleen op de frontieren / maer oock
midden int herte vanden Lande/die van outs/
ende oock onlancx / wt crachte der voorschre-
ven vrijheyt/gesterct zijn gheweest:was oock
de selve bevestinghe so vele te meer gheoorlooft
den voorschrevẽ Heere van Brederode/midts
dat hy de voorschreven Stadt van Vianen
hielt ende besadt in alle Overheyt / ende hoe
wel zijn ouders op dat punct van overlanghe
hadden gheweest in processe / Nochtans was
hy / dien niet teghenstaende / ghebleven inde
possessie ende saisine vander voorschreven
Overheyt.

Asmen oock ons voorschreven aduijs nau-
wer wil insien/soo salmen bevinden de groote
onghefondeertheyt ende onredelijckheyt/van
datmen daer op wil fonderen een sulcken mis-
daet van ghequetster Maiesteyt / ghemerckt
het niet en is ghegeven opt principael punct:
Te weten/ofmen de bevestinge maken soude
ofte niet / maer in de voorschreven Heere van
Brederode geẽ swaricheyt oft twijffel en maec
te/maer alleenlijc opte maniere eñ forme van-
der selver vestingen: Twelck niet en conste ge-
volcht worden/dander punct en moeste te vo-
ren gesloten eñ gearresteert zijn:welcken aen-
gaende / alleen de Heere van Brederode sou-
de

de hebben te verantwoorden: oock en doet teghen ons niet / dat de selve fortificatie mach eerst na desen veranderinghen te wercke gheleyt zijn: want mits dien het advijs te voren was ghegeven / soo moetmen op den tijt van doen / regard nemen.

Dit zijn woorden vten dagemente.

Aengaende datmen seyt / dat wy souden geleden hebben / dat de voorschreven Heere van Bredcrode / soude binnen Antwerpen knechten in gheschreven hebben / ten aensien ende wel weten van elckerlijck / teghen de expresse ordinantie / alsdoen nieuwelijck gemaect ende gepubliceert / ende die tschepe bestelt na syn voorschreven Stadt van Vianen / met alderhande munitie van oorloghe / dient voor antwoorde / dat / hoewel wy binnen der voorschreven stadt van Antwerpen alleenlijck waren gecomen / om de selve te houdē in eendrachticheyt eñ ghehoorsaemheyt van synder Maiesteyt / gelijc blijcken mach by de brievē vander Regente / met ons / ghesonden aende regeerderen der voorschreven stadt g / insgelijcx ooc byder bekentenisse des Fiscaels / begrepē inden voorschreven daghemente: Nochtans als wy verstaen hadden vanden voorschrevē inschrijver der knechtē / so hebben wy tselve den Magistraet vander stadt aengeseyt / eñ ooc aendē Marckgrave / wesende principael Officier aldaer / den welcken toestonde / tot sulckē eñ dergelijcke saken te versiene / ia hem bevolen (volgende den laste die haer hoocheyt ons / by haer brieven hadde gesonden) te vangen eñ aen te

g. Blijckt by de brieven gedateert dē 12. Iul. 1566

tasten de ghene die sulcx deden: maer alsoo de selve Marckgrave daer op / van ons was ghescheyden/ en oock ten huyse dat wy hem hadden gheseyt/ hadde gevonden aen tafel/ de gene diemen seyde/ de voorschreve knechten aen te nemen: Soo heeft hy hem/ neffens dander/ ter tafelen ghestelt/ ons daer na comende verclaren / dat hy niet bevonden en hadde / datmen volck daer inschreef / waer door de selve/ bequaemheyt creghen/ om heymelijck te vertrecken.

Het inschrijven der knechtē binnen Antwerpē

Het is ooc wel waer/ dat lange tijt voor dese alteratien/ wy geschonckē hebben den voorschreven Heere van Brederode/ drij stuckē geschuts/ de welcke wy daer na hebben/ ten aensien van alle der werelt / doen ghieten binnen synder Maiesteyt stadt van Utrecht / en daer na den voorschreven Heere ghesonden / maer lange tijt eer de voorschreven aenneminge geschiede/ ende ter wijlen de voorschreven Heere noch was inden dienst van synder Maiesteyt/ en hielt vander selver een Bende vā ordonantie: inder vueghen/ dattet wel so slecht is/ ons te willen beschuldighen vanden voorschreven schenck ende present vanden geschutte/ als oftmen wilde belasten de gene/ die den voorschreven Heere van Brederade hebben ghevoordert totter voorschrevē Benden. Te meer ooc/ dat de voorschreven Heere van Brederode gheen redenen en hadde om hem te stercken teghen sijn Maiesteyt/ na dien hy vander Regente (des last hebbende van den Coninck/ so

Gheschut gheschoncken dē Heere vā Brerode.

gheseyt

gheſeyt is/) was verſekert / dat hem niet en ſoude worden geweten/van alle tgene/dat tot dien tijt toe/gepaſſeert was/noch ooc wy/oorſake om hem te weygerē de voldoeninge van onſen geloften eñ giftē/te vorē hem geſchonckē/die hy wiſte gereet te weſen/eñ voor hē gemaect te ſyne/ſo na by Vyanē/ als Vtrecht is.

Woorden begrepen inden daghemente.

Comēde voort opt punct des voorſchreven dagements/ inhoudende/dat wy eenige plaetſen ende ſteden van ſynder Maieſteyt ſouden verboden hebben / garniſoen inne te nemen/ ende onder andere/in Zeelant/alwaer wy ſouden hebben geſonden volc expres/om d'Landt inne te nemen / ende alſo zijnder Maieſteyt paſſaige ter Zee/ te beletten : Eerſt aengaende het punct vandē garniſoene/ en meynē wy niet/ opt propooſten ghehouden te hebben/ die oorſake ſouden hebben moghen gheven/ om deſe accuſatie te verſieren. Is oock wel te dencken/dat/ſoo verre onſe teghenpartije des ghenoechſamen thoon hadde / ſy niet laten en ſoude / van den tijt ende plaetſe te verclaren/ gemerckt alle betichters / na recht/tot ſulcker ſpecificatien zijn ghehouden ende verbonden:

Aengaende Zeelant.

niet te min/ſo onder andere/is genoemt Zeelant/willen wy wel bekennē/ dat wy/kennende/ende te meer ſtonden indē Raet verthoont hebbende dimportantie van dien Lande / ende gewaerſchout weſende/datmē tracteerde van eenighe intreprinſe / teghen den ſelven aldaer hebben gheſonden den Heere van Hocxſtel/ op datmen aldaer niet en ontfinghe volck van

oorlo-

oorloghen / sonder ons bevel (ghelijck het de maniere is inden prouincien vandẽ selven Nederlanden / datmen niet en doet sonder ordinantie vanden Gouverneur van dien) insgelijcx dat wy / hebbende gewaerschout geweest vanden Capiteyn van Zeeborch (wesende een stercte inden Eylande van Walcheren / een deel van Zeelant / dwelck gheheel onder ons gouvernement was) dat tweehondert ghesellen daer waren ghecomen van wegen der Regente / om int Casteel te comen / eñ dat hy die niet conste ontfangen / so wt dien hy vreesde eenighe muyterije van synen volcke / mits dien sy niet betaelt en waren / ende daerom (soo te beduchten ware) niet en souden lijden / dat andere / stercker dan sy zijnde / daer binnẽ souden comen: als oock om het gebreck van victaillie / eñ cleene ruymte vander plaetsen / hem daer ophebben ontboden / dat wy zijn redenen goet vonden / ende dat hy de voorschreven knechten niet en behoorde inne te nemen / sonder naerderẽ last vande Regente / oft van ons / als Gouverneur. Welcke Regente / door den voorschreven Capiteyn oock gewaerschout zijnde vander voorschreven swaricheden / haer ghenoech conformeerde metter selver opiniẽ / hem heeft doen bestellen betalinghe voor zijn soldaten / ende gheordineert / dat hy vanden anderen tweehondert / maer en soude ontfanghen de vijftich / de welcke oock daer binnen gecomen zijn / soo wy den selven Capiteyn by ons brieven oock bevalen.

Van al dit blijckt by vele brieven over eñ weder ghesonden indẽ Meerte / 1567.

Daer

Daer en bovē/Wy/verstaen hebbende/dat der Regente was qualijck overgedragen/dat wy door den voorschreven Heere van Soortel hadden belast over het heel Eylandt gheen garnisoen inne te nemen/ al werdet oock van haer gesonden/hebben des by brievē aen haer ons onschult wel willen doen/ al en soude ooc alsdoen sulcke onse bevel/niet onghefondeert geweest zijn/ midts dien wy waren tAnwerpen/ende de Regente tot Bruessel/ de welcke oock in sulcken saken/onsen gouvernementen aengaende/niet gewoon en was yet te doene/ sonder ons des eerst te waerschouwen. Mits den welcken wy ons versekert hielden/ dat sy na den selven Eylande gheen volck seynden en soude/ sonder ons de waerschouwinghe te doene/na dien dat die conste gheschieden sonder eenich belet oft verachteringhe. Daer ter contrarien/onder het decksel vandē voorschreven garnisoene/men soude moghen inghecregen hebben de voorschreven fortresse (gelijck men meer dan eens aen een andere heeft weten ghebeuren)vander welcker men ons daer na soude hebben doen verantwoordē/met het ghefondeerden redenen/danmen ons nu beschuldicht. Sulcx/dat om de selve stercte ende Landt geheelijck te verseckeren/Wy goede redene hadden/ om te ordineren den voorschreven Capiteyn ende anderen/ gheen garnisoen inne te nemen/ besonder oock/na dien de selve Sterckte ghenoechsaem was voorsien/ ende dat het ghebreck van victaillie / door het

het meerderen vanden garnisoen / oock soude ghemeerdert hebben.

Mits den welcken / ende dat de andere Steden eñ Plaetsen vanden selven Lande / altijt hebbẽ gepresenteert van lijf eñ goet / ten dienste van synder Maiesteyt / te employeren / ende daer neffens verclaert / gheen garnisoen van doen te hebben / (tot dien fijne / oock ghedeputeerde aende Regente ghesonden hebbende) so en heeft het geen apparencie met allen / dat wy daer mede het voorschreven Landt souden hebben innemen willen / ende alsoo des Coninckx passagie ter Zee benemen: te meer / datmen metter daet / dien contrarie ghesien ende bevonden heeft.

Want alsoo voor den selven Eylande / hen verthoonden sekere schepen / gheladen met knechten / (die Wy / by openbare wtroepingẽ / hadden doen vertrecken wt der stadt van Antwerpen / om de ruste der selver stadt / bet te versekeren) soo hebben de Inghesetene hen daer teghens ter weere ghestelt / ende het wtcomen wten schepen / hen belet: inder vueghen / dat de selve knechten / by gebreke van victaillie / wapenen / ende andere dingen / wederom ghecomen zijnde de riviere opwaert / ende Lant genomen hebbende by Antwerpen / (hoe wel sy den roep hadden laten gaen / dat sy ghinghen ter hulpen vanden Heere van Brederode) zijn aldaer / daer na / ter neder gheleyt / dwelcke binnen der stadt van Antwerpen voorschreven / een seer groote beruerte ende oploop gemaect heeft,

De beruerte vã Antwerpen in Meerte An. 1567.

E

heeft. In den welckē de Heere van Hoochstraten/ eñ Wy / te meer stonden waren in groot dangier van onsen lyve / den Officieren ende Wethouderen hen niet dorrende daer en tusschen bloot geven/ dewelcke oock groote oorsake totter selver onrusten hadden ghegeven/ midts sy hadden gesocht te breken de accordatien aldaer gemaect) tot dien sy hen lietē duncken/ dat wy beletten het secours / dat eenighe van binnen/ dien knechten buyten wildē gaen doen/ ende insghelijcx verhueden de ongheregheltheden/ die de quaetwillige sochten voort te stellen/ hebbende oock int eynde/ metter hulpen Gods / al tselve ghestilt / sonder eenighe bloetstortinghe: het welcke ymmers wel verre anders is/ dan dat wy het voorschreven volc souden gesonden hebben om Zeelant in te nemen / soo oock alle onse daden contrarie gheweest zijn.

Want hadden wy sulcx inden sin gehadt/ so en souden wy den voorschreven Capiteyn / eñ dien vanden Eylande gheensins belast hebben / dat sy geen oorloochsvolc en souden aenveerden/ maer wel ter contrarien/ dat sy de selve toelaten eñ ontfangen souden. Ja dat meer is/ wy hadden dien van Antwerpen oock ghepresenteert/ in persoone wt te trecken metten Vendelen knechten die daer binnen waren/ eñ de voorschreven knechten buyten by een ligghende/ te gaen slane / twelck niet gheraden en werde bevonden / van vreese van beruerte van binnen/ de welcke haer oock terstont

na den afworpen der selver knechten/geopenbaert heeft/so voor verhaelt is.

Na dien oock de coemste van synder Maiesteyt niet en werde verwacht lancx de Zee/so en heeftet gheenen schijn/dat wy/ door dinnemen van Zeelandt/wilden toesluyten ende beletten de passaige der selver/dwelck wy oock andersins niet en souden connen doen hebbē/ (na dien de steden ende stercken al waren ter ghehoorsaemheden vander Maiesteyt) door het seynden van volck/sonder Hooft oft Capiteyn van authoriteyt/ die oock gheen expres bevel van ons en hadden: Ja die wy/ by onse voorschreven ordinancien/hadden bevolen/ niet in te laten noch te ontfanghen: Maer als wy dat hadden willen doen/so hadden wy selver in persoone/ons int voorschreven Eylant behooren te vinden/ vastelic wetende datmen ons/als Gouverneur/alom openinge gedaē/ ende alle gehoorsaemheyt getoont soude hebben/soomen ghewoonlijck was van doene: dwelck men oock soude ghedaen hebben/ aen onsen persoon/ in allen den anderen steden ende stercken van onsen Gouvernementen.

Dwelcke wel een beter eñ sekerder middel daer toe soude gheweest hebben/dan van daer te seynden een deel gheraept volck/ sonder conduycte/sonder ordre/ende sonder wapene (die wy ten minsten daer af/ in sulcken ghevalle/ souden hebben doen versien / hebbende soo grooten bequaēheyt om het selve te doene/by

middel van de voorschreve͂ stadt van Antwerpen / als eenen yeghelicken kennelijck is) die ooc daer na/ byna sonder weere ende resistentie/ombrocht zijn/ende den welcke͂/ niemant/ eenighe ervaringhe vander oorlogen hebbende/ en soude hebbe͂ derren betrouwe͂ in eenich exploict van importantien / en͂ vele min/ Wy/ die verre andere ende sekerder middelen hadden/om ons te doen versekeren vanden voorschreven Eylande/hadden wy gewilt/ des wy niet en dede͂. So dat wy seer verwondert zijn/ dat lieden van Rade en͂ van gheleertheden/comen by te brengen diergelijcke allegatien/va͂den welcken sy niet alleene niet en hebben oft nemmermeer crijghen en sullen eenich blijcken/maer die oock in henselven gheen waerschijnelijcke apparentie ter Werelt en hebben.

De besculdinge roerende Antwerpen.

Comende dan opt punct vanden voorschreven daghemente/begrijpende / dat wy/gesonden wesende binnen Antwerpen / om de troublen ende oproerighe ghemeynte te stillen/aldaer souden hebben toegelaten ende geaccordeert/het volle exercitie van allen secten / sonder onderscheyt/ so staet eerst te aenmercken/ dat wy opentlick inden vollen Rade van Staten hebben verclaert/ al eer wy den voorschreven last wilden aenveerden/dat in onse macht niet en was/noch ooc tonswaert wilden neme͂/ van aldaer te wille͂ doen achterblijven de Predicatien/die van doen al bevesticht ende vergeselschapt waren van de exercitie der Religien/
(als

(als nootelijcke volginge der Prekie/) Insgelijcx dat wy onsen last/ sulckẽ als wy aenveert hadden/hebben volbrocht ende volvoert/met onwtsprekelijcke moeyte/arbeyt/ sorghe ende neersticheyt/ ende by advijse van die vander Wet/ Leden vander Stadt/ ende Nacien der Cooplieden/ die allegader bekenden [h] /dat/ door onse middelen ende ordinancien/ sy hielden de ruste vander Stadt versekert/ ons seer bedanckende vanden goeden debvoir/ daer in ghedaen.

h Blijct by haer verclaren/ gedaen dẽ 4. Septemb. An. 1566.

Het welcke oock in effecte quam te bevestigen/advoyeren/ ende bekennen de voorschreven Gouvernante/hebbẽde in onsen afwesen/ ende ter wijlen wy onledich waren/om te stillen de landen van Hollant/ Zeelant ende Vtrecht/gecommitteert/tot bewaringe vander ruste der voorschrevẽ stadt van Antwerpẽ/ dẽ Grave van Hoochstraten/ hem bevelende eñ expresselick ordonerende [i] /te volgen den voet/ dien wy aldaer haddẽ gehouden/dwelck men nu soect om te keeren eñ te blameren/ Ja oock teghen allen schijn der waerheyt/nu te veranderen in een misdaet van ghequetster Maiesteyt/tgene alsdoen opentlijc is geapprobeert/ ende goet gevonden gheweest.

i Blijct by brieven vã den 4.5.eñ 8.Octob. 1566.

Want wy en hebben binnen Antwerpen noyt eenige Religie gheaccordeert/maer alleenlijck toeghelaten ende ghedoocht/ de ghene die voor onser coemste hadden openbaerlijck begonst te preken/ volghende ons verclaren/ voor verhaelt: Ja hoewel dat de Regente ghe-

noch verclaerde / dat sy alle de Religien niet accorderende metter Roomscher / hiele in ghelijcken graet / ende namelijck oock de Wederdoopers / (tegen de welcke begeerden wy een openbaer verbodt te doene / haddet haer hoocheyt goet ghevonden) nochtans hebben wy belet / alle die na onser coemsten / hen wilden opworpen / om eenighe preken van nieus aen te vanghen.

Oock en zijn de Predicatien / die buyten der voorschreven stadt ghedaen werden / by ons niet toegelaten / noch ontfanghen binnen den beslupte der selver / maer ter wijlen wy absent / ende te Hove gheroepen waren / (sonder te hebben connen vercrijgē / dat daer en tusschen een ander in ons plaetse soude gestelt geweest zijn / om / totter ruste vāder voorschrevē stadt / toesicht te nemen / oft / dat wy ghestelt hadden eenen Stadthouder (hoe wel wy dat beyde expresselick hadden versocht) Soo hebben hen daer en tusschen eenighe vervoordert / van aldaer aen allen canten aen te grijpen / af te worpen / ende te breken de Statuen eñ Beeldē / eñ daer en boven / de gene die te voren buyten de stadt preecten inne te nemen eenige Kercken binnē der selver / Ja ooc eenige / by authoriteyt vanden Magistraet. Eñ hoewel de selve daer na / als het verdrach was gemaect tusschen de Regente (geauthoriseert by den Coninc) ende de gheconfedereerde [k] eyndelijck te vreden waren / vanden selven Kercken te scheyden / ende (volghende den selven accoorde) hen

[k] Blijct by den accoorde gemaect den 23. Aug. 1566

Predicatien voort te houden buyten der stadt/ op hen oude gewoonlijcke plaetsen / So heeft nochtans de Magistraet der selver stadt/door verscheyden redenen/ bequamer ende betgeraden vonden[l] /hen daer toe plaetsen te gunnen eñ consenteren binnen der Stadt:na dien dan partijen daer in eens warē/so en vermochten wy/om te voldoene onsen laste / niet min ghedoen/dan hen verdrach te volghen.

[l] Blijckt by den verclaren/ gedaen dē 14. Aug. 1566.

Want na dien wy aldaer waren gesonden/ om die stadt te bewaren in eenicheyt/ eñ inder gehoorsaemheyt vanden Coninc/so vereysche onsen last/dat wy ons souden conformeren/ met tgene/dat wy saghen dat partijen alreede in ruste ende eenicheyt haddē gestelt: te meer/ gemerct den gewichtigen oorsaken/ dewelcke die vander Stadt ghepoort hadden/om tghene des voorschreven is / te accorderen / waer af wy alsdoen hebben gheadverteert / so wel syn Maiesteyt / als haer hoocheyt[m] /mitsgaders hoe dattet onmogelijck was/de Stadt inde selve eenicheyt te onderhouden/sonder/ met/ eñ neffens de voorschreven Predicatien oock te lijden de oeffeninge oft exercitie vander selver Religie/wt dien/dat/mits der grooter menichte der gheenre/die de selve Predicatien volchden/de selve oeffeningen/tallen uren van noode waren / Welcke exercitie men oock alom ghedoochde. Ja hadde te voren / binnen de Kercken van Antwerpen openbaerlijck gheoeffent gheweest : waer door oock den Magistraet aldaer gheoorsaeckt was / van goet

[m] Blijckt by de brieven gesondē in Septēb. 1566.

ende noodich te vinden/het ghedooghen/niet alleen vander voorschreven exercitie/maer ooc van het bouwen haerder Kercken oft Tẽpels. Te meer ooc/om dat dẽ winter naecte/eñ dat daer door andersins weder te besorghen was/eenighe tweede invasie ende inneminge vanden anderen Kercken/dwelck den Magistraet dede/niet alleen toelaten/maer oock wenschen de voorderinge van dien Kercken: ende want wy sagen/dat de andere des geenẽ minderen sin en hadden/en vonden wy geensins geraden/dat wy souden hebben belet/tgene ons mochte versekeren het volvueren van onsen laste.

Dwelc ooc dient voor antwoorde/aengaende den Consistorien/ghemerckt dat de selve Consistorien/daer gheweest waren voor ons coemste. Ja oock al eer die Predicatiẽ aldaer int openbaer gedaen werden/(gelijck die vander Religien/van allen tijden/alomme hen Consistorien ghehadt hebben) en consten wy niet ghemercken/dat tot harer oorsaken(hoe wel die/by ons niet en waren geaduoyeert)eenige apparencie was te besorgen van onruste. Wel is waer/dat wy/om te beletten de tsamenloopinge der gemeynten/tallen uren ende toevallen/hebben goet ghevonden ende gheapprobeert/datter eenighe souden wesen gedeputeert/om inden name van allen den anderẽ/te handelen/so wy geen ander middel en vonden om onsen last te volvueren/ende de ruste ende eenicheyt vander stadt te bewaren/ende

te be-

te bevestigen/ mitsgaders teghen alle onruste ende bloetstortinghe te versien.

Wy en connen oock niet begrijpen de sorgelijcheden ende inconvenienten / diemen wil seggen / ghevolcht te zijne door het oprechten der Kercken: gemerckt / dat een Kercke geen meerder quaet en can wercken/dan een ander huys ofte plaetse: ende na dien wy daer waren ghesonden/om de ruste eñ eenicheyt der voorschreven Stadt te bewarẽ/so stonde ons meer toe / om alle inconvenienten te voorcomẽ/dat wy wten weghe namen alle oorsaken eñ genegentheden/om daer toe te comẽ/ dan dat wy/ met het beletten van het maken eender Kerckẽ/oft door andere particulier middel/partien meer verbittert/ ende ghetercht souden hebben / ende daer mede oorsake ghegheven / tot andere weghen van onruste ende troublen/ die wy namaels niet en souden hebben connen stillen noch remedieren / sonder te comen teghen onsen last / ende alle dinghen in desordre te stellen.

Dwelck ooc eensdeels dient voor antwoorde/opt leste punct vanden voorschreven Daghemente / inhoudende / dat wy souden ghedoocht hebben/ datmen aldaer gedaen hadde lichtingen eñ vergaderinghen van gelde ende penninghen/ die namaels souden bekeert zijn totter soudijen ende onthoudt van volck van oorlogen. Want wy en wisten van geen sulcken lichtinghe oft vergaderinge van penninghen niet te spreken / dan alleenlijck vanden

ghenen/diemen van voor onser coemste dede/ tot oorbore vanden armen / ende onderhout der Predicanten/ ende naderhandt oock totten bouw vanden voorschreuen Kercken: Eñ en sal nimmermeer bevonden worden/ datter eenige collectatie sy gedaen tot onsen profijte/ oft bestaet in lichtingen oft onthoudigen van volcke van onsen wegen gemaect / eñ ten respecte van den welcken/ wy eenige oorsake souden mogen gehadt hebben/ van te gedoogen de voorschreven vergaderinghe van ghelde.

Na dien oock wy hebben ghewey gert ghehadt / ende niet willen aenveerden / de somme van vijfentwijftich duysent gulden / die ons in ghereeden penninghen byden Staten van Hollant werden gepresenteert/ voor de goede diensten/den Coninck ende den selven Lande/ gheduerende dien troublen/ gedaen/so wy alomme hadden ter nedergheleyt de beroerten des selvẽ Lants/ dunct Ons/ dat wy daer mede genoech hebbẽ bewesen/dat onse meyninge niet en was/van sulckẽ collectatiẽ ende vergaderingen van gelde te gedoogen. Oock is het onmogheliick /datmen lichtinghe van ghelde soude beletten in coopsteden / soo Antwerpen is/inden welcken byna anders niet omme en gaet / dan opbeuren van gelde / tot verscheyden eynden.

Het slot. Uyt tghene des voorschreven is / hopen wy wel claerlijck bewesen te hebben/dat onse quade ende ongeregelde affectie ende begeerlijckheyt/om na ons te trecken de authoriteyt des

Conincks/

Conincks/ so alle onse wercken / daden / ende handelinghen / so verre daer af ghescheyden/ ia dier contrarie ghewe-est syn / niet en is ghe-weest den oorspronck noch oorsake van eeni-gher veranderinghe / wter welcker wy oock gheen voordeel en consten verhopen: insghe-lijcx/ dat wy gheen occasie en hebben ghege-ven tot eenighen nieuwicheden / die het volck mochten verbitteren ende beroeren. Maer dat ter contrarie/de voorschreuen Cardinael van Granvelle/ overmidts der onghewoonlijcker authoriteyt / die hy tot hem nam / boven alle Raden/ia boven de Regente/ ende door de ho-pe die hy hadde van de selve syne authoriteyt te onderhouden/ bevestigen ende vermeerde-ren/metten instellen der Bisschoppẽ/versterc-kinge der Inquisitien/ende vernieuwinge der Placcaten/wort openlijck bevonden/geweest te syne den oorspronck ende oorsake van den selven nieuwicheden / eñ vanden misvertrou-wen/ daer na by hem ghemaect tusschen den Coninck eñ synen ondersaten/ om syne eygen grootheyt eñ giericheyt te versaden / welcke passien hem eertijden so hebben vervuert/ dat hy tweedrachticheden ende diffidencien heeft ghestroyt tusschen vele groote Potentaten/ Ia oock tusschen hoochloflijcker memorien den Keysers Carle / ende synen broeder Fer-dinand/ende des selfs Sonen.

Mits den welcken wy niet en twijfelen/ maer vastelijck meynen/ dat alle de ghene/die kennisse/wetenheyt / eñ experientie van saken hebben/

hebben/minder swaricheyt sullen maken/van ons onschuldich te verclaren ende te absolveren vanden tegenspoeden ende inconvenienten inden Nederlanden toegecomen/ende van dat den schoonen grooten voorspoet/der selver/is verandert ende ghebrocht inde wterste slavernije/armoede/ eñ catiuicheyt: dan daer af te beschuldighen den voorschreven Cardinael/den welcken men soeckt wederom te stellen in zijn authoriteyt/metter verdruckinghe ende bederffenisse vanden Lande/om hem te vergelden/niet van synen diensten/ (der welcker al hadde hy vele ende seer groote gedaen/ nochtans souden hy/ende de syne hen selven des meer dan genoch geloont eñ versien hebben/na hen treckende al datter viel/sonder yet te vrijer beliefden van synder Maiesteyt te laten) maer vanden quaden ende inconvenienten/ boven verhaelt/ende daer mede anderen oorsaken te geven/om van gelijcken te doene.

a. Blijckt by de redenē vā nulliteyt ende declinatoire/gesondē aen den Procureur generael/ende Hertoghe van Alba/ den derden Martij. 1568.

Daer ter contrariē/men is vergetende alle onse groote diensten/tot onser ouer grooter schade ende achterdeel gedaen/eensamentlijck die van onsen voorsaten. Ja oock vanden ghenen die ghestoruen zijn inden dienst ende voor den voeten vander Keyserlijcker Maiesteyt. Eñ boven dien ons wt valschen/versierdē/ eñ onghefondeerden redenen/oorsaken/eñ voorstellen/eñ by manieren van procederen/allen wetten/rechten/eñ costuymen contrarierende (so hier voor/eñ by sekeren anderen onsen geschrifte [a]/is bewesen geweest)beroovende niet

alleen

alleen van onsen goeden / maer oock van onser eeren / ende van onsen Sone / dwelck beyde dingen zijn / die ons weerder zijn / dan ons eyghen leven / ende dat altemale ten achterdeele / ende in preiudicie / niet alleene van Ons / maer ooc van syne Coninckliijcke Maiesteyt / totten contracten / verbintenissen / gheloeften / eñ Eeden / vander welcker men gheen achte met allen en is nemende: dwelck zijn so ongheboorde / odieuse / ende onrechtueerdighe saken / dat het niet moghelijck wesen en can / sy en sullen / ende moeten (tsynen tijde) noch oorsaken van vele quaets / ende inconvenienten voortbrenghen / de welcke / wy Godt bidden / dat zijn Maiesteyt verlicht metten Goddelijckẽ lichte ende claerheyt / mach in tijts verhueden eñ voorcomen / ende inder waerheyt verstaen de handelinghe ende daden van synen goeden eñ ghetrouwen dienaers ende ondersaten / de welcke als nu tonrechte beloghen / vervolcht / ende ghestraft worden: Op dat de gantsche werelt mach mercken / dat het ghene / des tot noch toe voortghestelt ende gheschiet is / niet en procedeert wter ingheborentheyt van zijnder Maiesteyt / maer door den quaden valschen rappoorten / aenbrengen / eñ ingevingen vanden genen / die / tot noch toe / hem de waerheyt hebbẽ verdraeyt ende verswe-
ghen.

¶ Het Daghement/gegeven tegen den Heere/ Prince van Orangien.

Philips/ bi der gratiē Gods/ Coninck van Caſtille/ van Leon / van Arragon / van Nauarre/ ꝛc. Den eerſtē vā onſen Deurwaerder of Sergant van wapenen/ hier op verſocht/ Saluyt: Van wegen onſen lievē eñ getrouwē den Procureur generael / is ons vertoont gheweeſt/ hoe dat Heer Willem van Naſſou/ Prince van Orangien/ van wijlē hoochloflijcker memorien Keyſer Caerle/ dē vijfſten / onſen Heere eñ Vader (diē God genadich ſy) eñ van ons vandē tijde af van onſen aencomē tot onſen Landē vā herwaertſovere/ hadde ontfangē vele eerē eñ gunſten / als gecorē geweeſt te hebbē voor medebroeder van onſer ordre/ genoemt eñ geſtelt Raet van onſen Rade vā Staten/ eñ voort meer verſien van vele eñ ſchoone ſtaten/ gouwernementē/ eñ officien / te weten/ vandē gouwernementē van Bourgoengien/ Hollant/ Zeelāt eñ Utrecht/ inſgelijcx van een Bende ordinaris vā onſen ordinancien / bovē meer andere groote gunſtē/ daer wt hy mocht merckē het groot betrouwē eñ eſtimatie / die wy altijt van hem ghehadt hadden / waerom

hy

hy oock te meer ongelijcker soude gehadt hebbē/ van hem te voegē/ anders dan eenē getrouwē Vassael toebehoorde: Nochtans de selve Prince/ cleyne achtinge genomē hebbende op syn eere/ eñ den eedē van hulde eñ getrouwicheyt/ die hy hadde gedaē aen Ons/ als synē Overheere/ eñ ter sakē vander Ordre/ eñ van synen voorschrevē statē eñ dienstē/ hem soude gestelt hebbē thooft/ autheur/ voorderer/ gunstige eñ ontfanger vanden werderspannigē/ rebellen/ geconiureerde/ oproerighe/ muytmakers eñ verweerders vā der gemeynder ruste eñ welvaert: Want also terstont/ na ons vertreck wt onsen landē van herwaertsover/ na onsen Rijcken van Spaengien/ het voornemē van hem/ eñ sommigen anderen/ gheweest was/ in handē te nemē eñ te vsurperē het geheel bewint eñ regiment van onsen voorschreven landen van herwaertsover/ Soo hadde hy tot dien eynde daer na/ te wercke geleyt eñ voortgestelt/ vele heymelijcke ende schadelijcke practijcken/ tot hemselven so verre vergheten te hebben/ als van te nemen resolutie om de wapenen te aenveerden teghen ons/ ende ons te sluyten wten voorschreven landen/ dwelck hy niet en soude ghelaten hebben te doene/ dan by faute vanden middel niet ghehadt te hebben.

Doende onder de handt alle officiē/ nessens onse goeden ondersaten/ om haer af te keeren van de affectie eñ trouwe/ die sy altijt getoont hebben/ Ons ende onsen Voorsaten/ ia oock (dat wel booser ende afgrijselijcker is) onder

den mantel eñ pretext vander Religien/ eñ by valsche persuasien / dat onse meyninghe was (dwelc sy noyt geweest en is) vãde Inquisitie van Spaengien inden selven onsen landen te brengẽ. So dat door syn verleydinge/ eñ dierghelijcke impressien/ vele vanden selven onsen ondersaten haer souden hebben gheroert ende teghen ons gherebelleert.

Sonderlinghe oock / dat de voorschreven Prince soude eerst hebben verleydt / ghecorrumpieert/ende verweckt/ eenen grooten deel vanden Edeldom / sulcx dat sy hadden ghemaect verbonden/conspiratien/ende coniuratien/ende daer by ghesworen / van malcanderen te beschudden/ende sterck te maken tegen ons eñ onse ordinancie/die van allen tijden inden selven onsen lande onderhouden eñ achtervolcht waren gheweest / wesende de vergaderinghen/tot dien eynde/ ghemaect in syn eyghen huysen / so wel te Breda / als in dese onse stadt van Bruessel.

Ja dat hy oock daer na/de voorschreven rebelle hadde ontfangen in syn beschut eñ sauuegarde/met beloefte van alle bystandt: De welcke oock hen hadden gestelt in wapenen tegen ons/in verscheyden plaetsen te velde.

Dat ooc de voorschreuẽ Prince hadde geraden eñ bygestaen den Heere van Brederoede/ hooft van die rebellen voorschreuẽ/om te stercken de Stadt vã Vyanẽ/tegẽ ons/hem hebbẽde ghedoocht het inschrijven van volck van wapenen / in onser Stadt van Antwerpen/

ten

ten wel weten ende aensien van eenen yegelijc-
ken (contrarie den claren ordonancien alsdoen
nieuwelijck gemaect ende gepubliceert) eñ het
schepen der selver na de voorschrevẽ stadt van
Vyanen / met alderhande munitie van oorlo-
ge: versiende oock den selven van Brederode/
van sommighe stucken gheschuts.

Daer toe ghevoecht / dat die voorschreven
Prince/ hadde verboden sommigen van onsen
steden ende plaetsen / van gheen garnisoen te
ontfangen/ van onsen weghen/ ende onder an-
dere / in onsen lande van Zeelant / aldaer hy
hadde ghesonden volck expres/ om dat inne te
nemen/ ende daer door ons wt te sluytẽ/ ende
te beletten onse passaige ter zee.

Ende dat de voorschreven Prince/ gesondẽ
zijnde in onse voorschreven stadt van Antwer-
pen/ om te stillen de troublen ende oproeriche-
den des volcx/ soude inder selver stadt/ wt syn
eygen autoriteyt/ eñ buyten synen last/ toege-
laten ende geaccordeert hebben de geheele oef-
feninge van allen secten / sonder onderschept/
eñ den Sectarisen geconsenteert het bouwen
van vele Kercken ende Consistorien/ die oock
metter daet zijn gemaect: waer wt ghevolcht
zijn de inconvenienten ende dangieren / die
elck weet.

Ghedoogende ooc/ datmen dede lichtingẽ/
vergaderingen eñ collecten van penningẽ/ die
daer na souden geimployeert zijn tot betalin-
ghe vanden onthoudingen ende soudijen der
voorschreven lieden van oorloghen.

F Doende

Doende voort meer andere acten / die onse voorschreven Procureur / in tijden ende wijlen/breedere sal verclaren/ende doen blijcken/ ist noot/Allegader/ tenderende tot sijnẽ voorschreven voornemẽ/ eñ om door dien/ middele te usurperen op onse voorschreven landen/ eñ na hem te nemen de autoriteyt / die ons alleen toebehoort/dwelcke notoorlick ware Crimen læsæ Maiestatis, niet verdraechbaer onder dissimulatie/maer verdienende straffe / eñ exẽplare iustitie/so hy seyde/ versoeckẽde / dat onse believe zy/hẽ te gunnẽ provisie crimínelle/in sulckẽ saken dienẽde/tegẽ dẽ voors. Prince vã Orangien / met clause van autorisatien.

Waerom so ist/ dat wy/dese sakẽ ouer ghemerckt / v bevelen/ ende committeren by desen/dat ghy / ten versoecke van onsen voorschreven Raet eñ Procureur generael/verthoonder/ende met alsulcken hulpe ende bystant/als ghy sult vinden behoorende: vangt / ende grijpt by den halse den voorschreven Prince van Orangien/waer dat ghy denselven inden voorschreven onsen landen van herwaertsovere/sult connen vinden/ Ende den selven voert / ende ghéleydt onder vaste ende sekere bewaernisse, inder gevanckenissen van onsen Hove / in onser voorschreven stadt van Bruessel/ om te recht te staen voor onsen seer lievẽ eñ seer getrouwẽ Neve/eñ Ridder vã onser Ordre/ voor ons Gouverneur eñ Capiteyne generael van onsen voorschreven landen van herwaertsovere/den Hertoghe van Alba/

Mar-

Marquis van Coria/ etc. daer toe by ons specialic gecommitteert/ Ende te ontfanghen straffe eñ correctie vanden voorschreven synen feytē/ delicten/ eñ conspiratien/ na gelegentheyt derselver/ ende ghelijck na recht ende redene/ in sulcken sake sal bevonden worden behoorende.

Eñ so verre ghy den selvē niet en cont vangē noch aentastē/ Dacht eñ roept hem by edicte eñ openbare voortroepinge/ op de pene van den eewighen ban/ ende verbeurte van goede/ Te compareren in persoone/ binnen dry vijftien daghen naestcomende/ vanden welcken ghy hem sult assigneren deerste vijfthien dagen/ voor den eersten dach: dandere vijfthien dagen voor den tweeden dach: ende de derde vijfthien dagen/ voor den lesten ende peremptoiren dach van rechte/ sonder anderen te verwachten/ voor onsen voorschreven Neve den Hertoge van Alba/ in onser voorschrevē Stadt vā Bruessel/ oft in alsulcke andere plaetse/ als hy alsdan inden voorschreven onsen Landen van herwaertsovere wesen sal/ Om te antwoorden op alsulcke eynden eñ conclusien/ als de voorschreven onse Procureur generael tegen hem sal willen nemen ende kiesen/ Midts dē voorschreven feyten ende anderen/ die hy/ ten daghe dienende/ tot synen laste/ sal willen proponeren eñ bybrengen/ ende voort te procederen/ eñ sien ordoneren soo behooren sal/ Hem waerschouwende/ dat/ soo verre hy niet en coemt ten eersten/ tweeden/ noch derden

ende lesten vijfthien dagen/ Men in synder absentien sal procederen/ ghelijck in alsulcken saken sal behooren/ ende ten selven dage behoorlijc/ certificerende onsen voorschreven Neve den Hertoghe van Alba/ tghene ghy ghedaen sult hebben/ den welcken wy bevelen / ende midts den redenen voorschreven specialijc committeren/ dat hy partijen / die gehoort/ doe ende administrere goet cort recht/ ende iustitie / soo in ghelijcken saken behoort. Ende dat hy/ in ghevalle van defaute ende contumacie des voorschreven Princen van Orangen / voortsvare totte verclaringhe vanden voorschreven ban/ ende declaratie vander voorschreven confiscatien ende andersins/ so hy na recht ende redene/ in sulcken saken sal vinden behoorende. Ende van tselve te doene/ gheven wy v volle macht/ authoriteyt/ ende sonderlinghe bevel:

Ordinerende ende bevelende allen onsen Iusticiers / Officiers ende Ondersaten/ dat sy v tselve doende/ ernstelijck verstaen ende obedieren/ ende gheven raet/ hulpe/ bystant ende ghevanckenisse/ ist noot / ende sy des van v versocht worden: VVant ons also believe.

Ende want de voorschreven Prince van Orangen (soo wy verstaen) hem heeft vertrocken ende gheabsenteert wt onsen voorschreven Landen/ So willen wy/ in dien ghevalle/ Dat het voorschreven Daghement ende exploict / dwelck by v ghedaen sal worden by edicte ende openbare wtroepinge/ opte ballien

van

van onsen voorschreven Hove / in dese voorschreven Stadt van Bruessel/plackende op de poorten van denselven Hove Copie van desen teghenwoordigen/ mitsgaders van uwen exploicte / ende doende de insinuatie ter lester woonsteden des voorschreven Princen van Orangen/ in desen onsen Landen / ende oock plackende ghelijcke Copien opte Kerckdeuren / ende poortalen vander principaelster Kercken aldaer/ op dat hy des gheen ignorantie en can pretenderen: Zy van sulcker cracht / macht/ ende weerden / als oft het ghedaen waer aenden persoon vanden voorschreven Prince van Orangen.

Ende voor sulcks hebben wy het voorseyde Dagement ende exploict geautoriseert/ ende authoriseren by dese teghenwoordighe. Ende want andere zijn ghecommitteert om te procederen totter opteeckeninghe der goeden des voorseyden van Orangen / soo en sult ghy u des niet moeyen.

Ghegeven in onser voorschreven stadt van Bruessel/ den 19. dach van Januario / int Jaer ons Heeren Duysent vijfhondert / sevenentsestich: van onsen Rijcken/ te weten/ van Spaengien/ Sicilien / &c. het derthienste: ende van Napels/ &c. het vijfthienste. Onder stont gheschreven aldus/ By den Coninck. Ende geteeckent/ Mesdach. Ende besegelt met rooden wasse op enckelen steerte.

No. 1. Copije vanden Exploicte des Deurweerders ende Executeurs.

Vyt crachte vanden openen brieven van Daghemente/ perſonel/ daer af de Copije van woorde te woorde boven gheſchreven is / heb ick Franchoys de Knibbere / Doorweerder ordinaris vanden ſecreten ende grootẽ Raden/op heden den 24. Januarij/1567. ten verſuecke ende ter inſtancien vā mijnen Heere den Raet/ eñ Procureur generael van ſynder Maieſteyt/ impetrant van dien/my gevonden opte baillien vanden Hove/binnen Bruessel/ten elf vren voor middach/alwaer ick/ eerſt hebbende doen blaſen de trompetten/h ebbe met luyder ſtemmen eñ openbare wtroepinghe/ghelesen de voorſchreven opene brieven. Ende wt cracht van dien/ van wegen ſynder Maieſteyt/gedaecht ende gheroepen/ Willem van Naſſou/ Prince van Orangien/ te comen ende compareren in perſoone/ binnen dry vijfthien daghen. Daer af deerſte zijn ſullẽ/den 9. dach Februarij: de tweede 15. dagen/den 25. der ſelver maent: ende de derde eñ leſte 15. daghen/peremptoire van rechte/ ſonder andere te verwachten opten 11. dach van Meerte daerna volgẽde. Eñ dat/ voor den hoogen ende moghenden Hertoch van Alba/ Marquis van Coria/ etc. Ridder van der Ordre/ Gouverneur eñ Capiteyne generael voor zijnder voorſchreyẽ Maieſteyt/inden ſelwẽ ſynder Nederlan-

landen / binnen deser voorschreven stadt van Bruessel/ oft in alsulcken andere plaetse als de selve Heere Hertoghe dan wesen sal: Opte pene vanden eewighen ban / ende verbeurte van den goeden / dessels Princen van Orangien. Om te antwoorden op sulcken eynden ende conclusien/ als de voorschreven Procureur generael impetrant/ teghens hem sal willen nemen ende kiesen. Eñ voorts meer/ als breeder inde voorschreven openen brieven is verhaelt. Gedaen onder mijn hanteeckẽ/ ten daghe/ maende eñ Jare voorschreven/ Onder stont gheschreven aldus: Ghecollationeert ende bevonden accorderende/ By my/ ende gheteeckent/ Unibber.

De Antwoorde No.1.

des Princẽ van Orangen/ op de brieven van Dagementẽ/ vanden Procureur generael.

MYn Heere de Procureur/ Ick hebbe ontfangen de Copie vanden Dagemente/ dwelck ghy tot mijnen laste/ by openbare wtroepinge hebt doen executeren eñ vercondigen. Eñ ter herten nemende de beschuldingen/ daer inne gestelt / gelijc een Heer van mijnder qualiteyt behoort te doene/ En begheere ick gheen sake so seere (ghelijck ick oock metter daet noch hope te doen blijcken)

ken) als van my daer tegen wettelijck/ende so dat behoort/ te stellen/ ende te verantworden: Ende en ben oock van geender meyninghen/ van inde herten der onwetende eenich achterdencken te latene/ van dat ick mijn eere eñ der verbintenisse / die ick den Coninck schuldich ben/ niet ghenoech en soude ghedaen hebben/ oft dat ick my soude qualijck gequeten hebbē inden Staten / lasten ende diensten / daer af synder Maiesteyt eertijden belieft heeft/ my te voorsien/ oft in andere saken. Ende verhope wel te bewijsen/ met goeden redenen/ ende verclaringen van mijnder onschult/ ende verantwoordinghe / dat mijne goede langduerighe ende ghetrouwe diensten/ oncosten ende schaden / daer in ick ter oorsaken vanden selven diensten ghecomen ben / verre zijn te boven gaende mijn verbintenissen / ende de gunsten my ghedaen.

Mits den welcken/ ick goede redene ende oorsake hebbe / om gheen mindere begheerte te hebben/ datmen in dese calculatie trede/ dan de gene (die/ door afrekeninge ende sluytinge van rekenschappen) verhoept ende verwacht syne sakē te voorderen eñ raddresserē. Maer/ also tgene dat wy meest begeerē / eñ voor ons nemen/ dickwils is het leste datmen te wercke can ghestellen / willende behoorlijck eñ by ordre/ soot betaemt / voortvaren / ghelijck oock daerom de Medecijn oft Cyrurgijn niet en soect de wonde/ (hoe groot oft sorchelijck dat die zy) te genesen ende toeheelen/ hy en hebbe eerst

eerst den grondt ende humeuren der selver/ daer toe bequaem ghemaect. Noch oock de Bouwmeester en bestaet het werc te maken/ hy en hebbe tselve eerst wel ghefondeert: Soo ben ick van ghelijcken / door de qualiteyt van uwen voorschreven Daghemente/benoodicht ende bedwongen/van de verclaringe ende bewijsinge vander voorschreuẽ myne ontschult/ alnoch wt te stellen / ter tijt toe dat uwe voorschreven beschuldinghen sullen wesen ghedaen voor competente/bequame/ende niet suspecte Rechters / daermen sal moghen verhopen / dat behoorlijck regard sal worden ghenomen/op tghene men sal konnen allegeren/ ende oock geprocedeert worden tot absolutie oft condemnatie / na den heysch ende gheleghentheyt der saken.

Waer en tusschen ick my selven sal moeten vertroosten mette exempelen (daer de Historien vol af zijn) vanden ghenen / die/om met perijckel van haren lijve ende verlies van haren goeden/te hebben bewaert ende vermeerdert de Staten/Landen ende incomingen van haren Coningen/Princen ende Heeren / hebben geweest/niet alleen schandelijck voortgeroepen eñ geblameert/maer ooc (crijgende in stede van loon eñ bekentenisse / lichamelijcke ende openbare straffe) gedoot/gheexecuteert/ gebannẽ eñ veriaecht/eñ hebben moeten sien/ dat de verdiensten eñ vergeldingen van hare goede diensten / zijn toegheworpen gheweest den ghenen/diet alderminst hadden verdient.

Het welck ick min vremdt vindende ben in desen onsen tijden / na dien men nu oock den alder onnooselsten can lichtelijck / niet alleene suspect / maer oock odieux ende abominabel maken / midts doende alleenlijck so vele door eenige toegemaecte persoonen / dat hy worde gheacht ende gehoudē voor een Ketter: want tselve punct ghewonnen zijnde / sal hy bevinden / niet alleene dat alle syne diensten / weldaden ende verdiensten zijn vergeten: Maer ooc dat alle goede presumptien ende gheuoelen hem benomen wesende / hy is blijuēde suspect ende in vreese van beschuldicht te worden van rebellien / oproer ende muyterije. Ja int generael / van alle den specien van misdadē ende delicten / diemē mach begrijpen onder den tijtel eñ name van gequetsten Maiesteyt. Ende dat meer is / midts diē dat alle accusatien vander ghepretendeerde Ketterije / so grootelijck inden haet zijn in dese tegenwoordighe tijden / soo ist by na van noode / om de selve te straffen / sonder daer mede eenige verbitteringe oft afkeer te maken inden herten vanden ghenen / diemen in dienste begheert te houden / datmen tselve bedecke metten mantel der misdaden ende delicten van ghequetster Maiesteyt / vanden welcken nochtans sulcke beschuldichde / te vergeefs arbeyt hem te verantwoorden ende ontschuldighen / voor den ghenen / dien hy voelt hem suspect te houden vander selver Ketterije. Want na dien de selve misdaden niet en zijn de oprechts oorsake / noch rede-

ne/waerom dat hy vervolcht/ aenghetast/ghevangen/ende beschuldicht wort/ so en can hy niet verhopen eenighe absolutie oft ontslaginge/al dede hy ooc opentlijck blijcken van zijnder onschult: Maer moet lijden/dat/onder het decksel ende pretext der voorschreve delicten/ hy worde ghecondemneert / oft / so verre zijn onschult te seer claer is / dat hy door vertrecken ende wtstellinghen van procederen / verwachte een eewighe ende deerlijcke gheuanckenisse.

Het welck alleen/ ghenoechsaem soude moghen wesen/ om my gheexcuseert te houden/ dat ick niet en comparere voor den Hertoghe van Alven/ Gouverneur eñ Capiteyne generael vandẽ Nederlanden: en dede ooc/ datmen met vele redenẽ bevindt/ dat uwe voorschrevẽ verworven Vaghement/is/na recht nul/ ende sulck/dat ick gheensins gehouden en ben/ den selven ghehoorich te wesen.

Want bouẽ dien dat de Doorweerder geen wete / sommatie oft insinuatie van synen exploict/gedaẽ en heeft aen mynẽ persoon/ daer ic my nochtans(na voorgaende wete/der Hertoginne van Parma/alsdoen Regente/daer af ghedaen)my maer en heb vertrocken in desen mynen Graefschap van Nassou/ om eenighe myne sonderlinghe affairen/ghelijck ick oock aen syne Maiesteyt/van langhe te voren/ hadde verclaert/van meyninge te wesen van doene / ende niet om te verloopen oft te latiteren/ soo v Mandement houdt / Soo zijn noch de

Termijnen/Dilayen/eñ Intervallen soo cort/ dat het onmoghelijck soude wesen / datmen daerentusschen soude wesen ghewaerschout vander wtroepinghe/ghedaen te Bruessel/eñ hem connen vinden inder selver stadt / eñ vele min in andere noch voorder ghelegen/ daer den Hertoghe van Alve/ binnen middelen tijde soude moghen reysen:want midts dien dat elcken termijn/eñ dilaye / zijn cracht eñ effect heeft/ soo ist notoir/ datmen regard moet nemen op elckē vanden selven/ eñ niet op de drij der selver dilayen/tsamen gevoecht eñ by een gehoopt. Ende te willen prefigeren eñ stellen termijnen van vijfthien daghen/ in sulcker distantien als van hier tot Bruessel/en is anders niet/dan te proponeren geboden/mandamenten ende daghementen/den welcken onmogelick waer te voldoene. Ende ophoopende de voorschreven dilayen / ende dier drij voor een nemende/so wort bevonden/ datmen in saken van so grooten ghewichte / ende teghen persoonen vander qualiteyt als ick ben / pretendeert te procederen / by een eenich dagement/ teghen alle ordre van rechte / ghemerckt men in gelijcke saken/na recht/ noch sommierlijck ghenoech procedeert/ooc onderhoudende die gewoonlijcke maniere/de welcke houdt / datmen na drij verscheyden daghementen / verworven/ten minsten na het Interval van tien dagē na elck/eyndelic eerst come ten peremptoire/eñ dat daer neffens/de Rechter/hem volcomelijc hebbende geinformeert vander stadt

oft

oft plaetse daer de absente/dieme wil doen da-
gen/hem houdt/ordinere de dilaeyē/ na adve-
nant van de distantie der selver: dwelcke niet
wesende gedaen by uwen voorschreven dage-
mente/moet nootelijck volgen/dat het is null
eñ van geender weerdē: welcke nulliteyt wort
begrepē in alle acten van rechte/ onbehoorlijc
ende by incompetente ghedaen.

Eñ so vele te meer/In desen/midts dat uwe
gepretendeerde dagement gheen plaetse noch
macht en can grijpen of hebbē/ als gedaen eñ
voortgestelt tegen enē / die hem houdt buytē
den Landē eñ iurisdictie vanden Coninc / bin-
nen den palen vandē Rijcke / ia is een Lidt eñ
Staet vandē selvē Rijcke / Aen het welcke mē
na recht behoort te versoecken renvoy vandē
genē die daer zijn vertrockē/sonder datmē de
selve mach wtroepē met dagementen/gedaen
buyten den voorschreven Rijcke/door ghepre-
tendeerde publicatie eñ voortroepinge/ dwelc
eertijden so grootelijck is gheweest gewegen/
dat meest wt der selver redenen / voor nul eñ
van geender weerdē is verclaert/ het vonnisse
gegeven by Keyser Henrick/tegen Robrecht/
den Coninck van Secilien:daer by gevoecht/
dat de selve Keyser was verghesel schapt van
een machtighe heyrcracht / de welcke suspect
was den voorschrevē Coninck Robert/gelijck
teghenwoordelijck de voorschreven Hertoge
van Alven ooc versien is van een armeye van
Spaengiaerden/de welcke tonswaert zijn dra
ghende sulcken herte/als elcken kennelijck is.

Het welcke ymmers wel behoort ghenoech te zijn/om te bewijsen de nulliteyt van u voor-schreven dagement ende impetratie: te meer/ dat de voorschreven Hertoge/ in mijn respect/ is notoorlijck meer Rechter incompetent/ dan was de voorschreven Keyser/ ten aenschouwẽ vanden voorschreven Coninck van Cecilien. Ghemerct dat de Ridders vander Ordre/ volgende de Rechten/ Statuten ende Contracten vander selver ordre/ niet en moghen gedaecht worden/ ter causen van quade/ leelijcke ende boose stucken/ die sy souden moghen bedrijven/ dan alleen voor den Deken oft Hooft/ eñ haren medebroederen: Ja dat meer is/ men en mach niet procederen tot aentastinghe/ bewaernisse/ oft vangheniisse/ vanden selven Ridders/ sonder dat het selve eerst sy ghesloten eñ ghedecreteert/ ten minsten by advijse van sesse hen medebroeders/ in welcken ghevalle/ sy behooren terstont ghestelt te worden inder Gewaernisse vander Collegie/ eñ vriendelijck geselschap vander voorschreven Ordre/ eñ niet ghehandelt met sulcken rigeur/ alsmen voortstelt teghen onse Neven ende medebroeders/ die alreede ghevanghen zijn.

Het welcke oock versterct de voorschreven nulliteyt van uwer impetracien/ ende sonderlinge oock vande rigoreuse clausule van vangheniisse/ daer in gestelt/ want also de mensche natuerlijck ghenegen is tot sijns selfs bewaernisse/ so en hevet geenen schijn oft apparencie/ datmẽ ons wilt doen comparerẽ/ tusschen lieden/

den/ eñ voor Rechters heel suspect / ia oock in geuanckenissen / straffer eñ rigoureuser zijnde/ dan wy zijn ghehouden oft verbonden/ eñ na recht behoorlijck is/ na het welcke / het gevanckenisse alleenlijc is dienende / om hem te verseckeren vanden persoon des gevangen/ eñ niet om hem te benemẽ alle conversatie/ communicatie/ raedt eñ aduijs / sonder de welcke niet mogelijck en is/ dat eenige saken van importancien/ soudẽ connẽ wel eñ behoorlijc beleydt ende verantwoort worden: dwelck men nochtans (so wy verstaen) metter daet heeft gebruyct/ eñ noch doet/ aengaẽde onsen voorschreven Neven ende medebroederen.

De welcke wy oock sien ghevoert te syne buytẽ dẽ Lande van Brabant/ niet tegẽstaende de expresse contrarie voorwaerdẽ/ rechten/ eñ contracten/ volgende/ eñ onder dẽ welckẽ/ dat selve landt maer en is gehouden eñ verbonden ter onderdanicheyt van syne Maiesteyt. Boven dien/ dat ooc het selve is gebeurt indẽ persoon van onsen Sone/ de Grave van Bueren/ sonder eenich regard genomẽ te hebbẽ aen syn groote ionckheyt/ eñ notoire onnooselheyt / het welcke ons dient voor een waerschouwinge/ dat de voorschrevẽ Hertoge van Alven/ gheenen wille oft meyninghe en heeft/ van hem te voegen na eenige contracten/ verbinttenissen/ rechten/ wetten/ of costuymen/ eñ dat also ons onmogelijck soude wesen vanden selven eenighe absolutie te vercrijghen/ Al deden wy oock volcomelijck blijcken van on-

ser

ser onschult / door dierghelijcke allegatien.
Midts den welcken/eñ dat so wel na recht/ als wt crachte vande conventien ende verdrag‑ghe/ghemaect byder blijder incoemste/begrij‑pende de voorwaerden ende voordelē/onder/ eñ mits den welcken / het voorschreven Her‑tochdom van Brabant/alleenlijck onderda‑nicheyt schuldich is/Zijn wy/die ons woonin‑ge gehoudē hebbē indē voorschrevē Hertoch‑domme/ghesondeert/te verhouden/eñ schors‑sen alle gehoorsaemheyt/die wy den Coninck schuldich zijn/ totter tijt toe / dat syne Maie‑steyt/beter geinformeert wesende / sal hebben ghebetert ende gerepareert/tgene/dat tegens ende in preiudicie der voorschreven blijder in‑coemste/ is gedaen eñ voortgestelt gheweest.
Waerom wy v wel hebben willen adverte‑ren/ende by desen ooc verclaren/dat mits den redenen voor verhaelt/ wy uwe voorschreven dagementen ende citatie/houden voor nul/ eñ van gheender weerden / vander selver nulli‑teyt/wel expresselijck protesterende / Oock in respecte van alle het ghene / dat wt crachte eñ volghende den selven/ghedaen ende verclaert sal worden.Te meer / ghemerct de notoire in‑competentie vandē voorschrevē Hertoge van Alven/aen den welckē de commissie van deser saken inder qualiteyt van Gouverneur ende Capiteyn Generael vanden Nederlande / ge‑addresseert is / willende dat in synen respecte/ ende voor soo vele het van noode sy / dese te‑ghenwoordighe ons dienen van onschult/
ende

ende by ordre oock van weygeringe/want wy metter daet/eñ by experientie bevinden / dat wy mits den redenen voorschreveñ/niet en souden connen verhopen / van hem te obtineren het recht dat onse sake mach meriteren.

Offererende ons te presenteré voor de Keyserlijcke Maiesteyt/die Keurvorsten/ Vorsté/ Staten/ende andere vanden Rijcke / oft voor andere bequame/eñ niet suspecte rechters /eñ die waerschijnlijck/ sonder partialiteyt oft affectie/souden kennisse nemen/ eñ wijsen na de gelegentheyt der saken. Anderwerf protesterende vander nulliteyt / van al tghene dat by den voorschreven Hertoghe van Alven/Rechtere(so voorschreven is)incompetent/suspect/ ende gherecuseerde/oft by de gene die voor oft in plaetse van hem / mochten worden oft wesen ghecommitteert / sal moghen ten achterdeel ende in preiuditie van ons gedaen/ gesegt gheordonceert / ghewesen ende ghedecreteert worden.

Ende want desen tegenwoordige alleenlijc dient om u de voorschreven verclaringen/ presentacien/ende protestatien te insinueren / op dat by u ende andere/daer op worde genomé alsulcke consideratie/ghelijck dat behoort/ bidde ic God/dat hy u mijn Heere de Procureur/ hebbe in syn salighe hoede.

Gheghe'ven te Dillenborch / den derden Meerte/ 1568. Ondergeteeckeñt/ Guillaume de Nassou.
Eñ op de rugghe stont geschreven/ Aen mijnen Heere den Procureur generael.

No.2. **Antwoorde des Princen van Orangen/aen den Hertoghe van Alven/op syn Dagement.**

MYN Heere/ Na dien mijn handelinge ende actien connen genoech betuyghen/ dat ick sedert mijn ionckheyt/ niet so seer ghesocht en hebbe/ als my te employeren inden dienst van hoochloflijcker memorien den Keyser/ ende daer na vanden Coninck/mijn Meesters: Soo hadde ick verhoept/dat syne Maiesteyt/ die ick hadde ghewaerschout(so ick oock ghedaen hadde de Hertoghinne van Parme/alsdoen Regente) Dat ick in desen mijnen Graefschap van Nassou was gecomen/ om sekere mijne nootelijcke saken/ Regard nemende op mijn ghetrouwicheyt ende begheerte/niet ondergelaten en soude hebben/van my soo vele gunsten te bewijsen/als van my te ghebieden/waerinne ick hem dienst soude hebben mogen doen(dwelck ick altijt hadde/ by mijne voorschreven brieve van advertencien/ gheprasenteert) oft ymmer ten minsten/dat ick van v soude hebben verstaen/ dat de meyninge ende intentie van syne voorseyde Maiesteyt ware gheweest/ dat ick mijne saken al hier soude verlaten/ eñ terstont aldaer wederkeeren/ gelijck ghy allen den anderen Heeren/ Staten/ ende Steden synder Maiesteyt intentie geadverteert hebt. Eñ ter wijlen ick altijt verwachtende ben gheweest/ met grooter genegentheyt/de bevelẽ van synder

der voorschreuē Maiesteyt/ Ben ick gewaerschout worden/ datmen hem heeft vervoordert/ van tegen my te procederen/ by aentastinghe van mijnen Heerlijcheden/ landen eñ goeden/ ende dat noch argher is/ by wtroepinghe onder den name vanden Procureur generael/ wesende vol van valsche ende onverdraechlijcke calomnien. Ende daer na noch by apprehensie van mijnen Sone/ dien ick ghelaten hadde te Loven/ om namaels te beter dienst te moghen doen den Coninck ende den Lande: waer af ick seer ben verwondert gheweest/ ende heeft my wel vreemdt ghedocht/ datmen in sulcker vueghen heeft gheprocedeert teghen een van mijnder qualiteyt/ verghetende soo haest de groote sonderlinghe diensten/ so wel by mijnen voorsaten/ als by my gedaen/ ende int besonder oock/ gheduerende desen lesten troublen. Mits den welcken/ ende want ick redenen ende ghenoechsame iustificatien hebbe/ om te fonderen ende te bewijsen mijn onschult/ ende het ongheliijck/ datmen my/ desen aengaende/ doende is/ de welcke ick verhoudē tot synen tijde ende plaetse/ Soo hebbe ick teghenwoordelijck wel willen in haesten antwoorden/ den voorschreven Procureur generael/ ende voor derpiratie vanden gheprecipiteerden termijne/ my ghepresigeert/ hem verclaren ende bewijsen de nulliteyt/ ende anderē redenen die ick hebbe teghen syn Dagement. Op datmen niet en dencke/ dat ick my schuldich kenne/ oft dat ick niet en meyne/

ick mijn recht te vervolghen/ so ick selve met redene sal vinden gefondeert. Waer af ick ooc aen v (mijn Heere) de insinuacie hebbe willen doen/ v hier mede overseyndende het dobbel vanden brieve/ dien ick den voorschreven Procureur heb geschreven/ op dat by ignorantie/ tegen my/ oft het mijne/ niet voordere en worde geattempteert ofte gheprocedeert/ daermen namaels met rechte en sal connen sustineren/ totten welckẽ ic noch eens hope mijn verhael te hebben. Eñ want dese nergens anders toe en dient/ so bid ick God/ dat hy v (mijn Heere) in gesontheyt verleene/ dat v salich is: eñ my/ dat mijn Prince mach eens/ na der waerheyt/ verstaen de oprechticheyt van mijnen handelinghen eñ actien. Wt Dillenborch desen derden Martij/ 1568. Onder stont gheschreven/ V medebroeder Guillaume de Nassou. Ende op den rugghe/ Aen mijnen Heere/ mijn Heere den Hertoghe van Alven.

No.3. Extract ghetogen wt des Coninckx laetste brieven eñ schriften/ by syne C. Mt. gesonden aen Me vrouwe de Hertoghinne van Parmen/ &c. met de laetste resolutie/ concernerende tseyt der Religien.

TEn eersten/ Aengaende de Placcaten eñ ordonancien/ so oude als nieuwe/ op tseyt der Religien/ dat syne Mt. verstaen hebbende den staet daer inne hen vin-

den de saken vander Religien hier te lande/ niet en behoort/aengaende sulcken Placcaten ende ordonancien / yet te worden verandert: maer datse beyde/so vāde K. M. als syne Co. Mt. ter executien gestelt werden. Ende wort syne Mt. wel geware den gront waer wt sulcken quaet gecomen is/ oock dat tselfste inder voegen toegenomen heeft/ende so verre ghestrect is/gecomen te zijn door de onachtsaemheyt/slappicheyt ende dissimulatie der Richteren. Ingevalle dan heurder eenighe zijn/diese niet en derren oft willen ter executie stellen/ vreesende voor eenigen oploop/so salmen syne Co. Mt. daer van adverteren/op dat die selve daer in versie met cloecker mannen/ en̄ die beter gesint zijn tot sulcker executie/waer van in de voorseyde landen geen gebreck oft faute roesen en can/ daer so veel Catholijcken zijn / die God en̄ syn Con. Mt. begeeren te dienen. En̄ dat sulcx doende / en̄ de voorseyde Placcaten executerende/is te verhopen/datmē lichtelijcker ende eer alle schade / die daer is / sal connen remedieren ende wenden/dan door eenich ander middel.

Ten tweeden: Aengaende d'Inquisiteuren des Geloofs/belast syne Mt. haer hoocheyt/ de hant daer aen te houden/dat de selve Inquisiteurs worden gevordert in tgene dat hen bevolen is te exerceren / ende te bedienen totter welvaert en̄ onderhoudinge der Religien/wesende het ghene dat dienende is: mits de meyninge van syne Mt. is / als dat de voorseyde

Inquisitie door de voorseyde Inquisiteurs volbracht worde / ghelijck als het selve tot noch toe gheschiet is/ende hen van gheestelijcke eñ wereltlijcke Rechten weghen toebehoort. Het welcke niet nieus en is / nademael sulcx altijt ghedaen gheweest is / by wijlen K. ende noch syner C.Mt.tijden. Want andersins de inconvenienten/diemen vreest/ veel schijnlijcker/naerder/ende grooter zijn souden/ten ware/datmen sulcx versage/door den voorseyden Inquisiteuren/midts haer officie volbrengende/ ende hen daer inne by stonde. Ende overmidts hare hoocheyt merckte / wat verlanck daer aen is/ soo beveelt der selver syne Maiesteyt/al watse vermach/hier inne te handelen/ ende te doen het ghene datter so nootsakelijck is / ende dat sy gheensins en consentere / datmender eenighe ander saken voorneme ofte handele/wel wetende hare hoocheyt / hoe seer dattet selfde syner Con. Mt. ter herten gaet/ oock wat vrucht ende vrede sulcx der selven wesen sal.

Ten derden: Nademael het heylich Concilie van Trenten alreets ghepubliceert was/eñ daer toe niet anders en resteerde te doen / dan wat dexecutie aengaet / welcke de Bisschoppen competeert ende concerneert/ soo beveelt zijn Co.Mt.hare hoocheyt/datse alle moghelijcke adres eñ assistentie doe hebben / op dat sulcx zijn effect crijge/gelijck alst behoort. Oock datmẽ ter executie stelle het gene/dat/aẽgaende van dleven eñ de zeden der Gheestelicheyt

te reformerẽ/het voorseyde Concilie van Trenten geordineert ende ghesloten heeft: belastende zijn Co. Mt. alsoo wel haer hoocheyt als syner Mt. officieren eñ dienaren / daer toe alle gunst/ernste ende hulpe te doen die van doen sal wesen. Eñ ingevalle alsoo gerequireert ware/datter van syner Mt. wegen eenige provisie moeste ghegeven oft geordineert worden/ alsdan sal die terstont de selve laten expedieren/ bysonder soo verre de Gheestelijcke persoonen niet en willden obedieren de voorseyde Reformatie/te ordonneren by de Bisschoppen/ achtervolghende de ordinancie van twoorseyde Concilie van Trenten.

Eyndelick/ende tot eender Conclusie/ dat/ wat de Co. Mt. haer hoocheyt schriftelic ontbiet/als boven/is het selfde dat van nooden is tot de welvaert vander Religie / ende vanden lande van herwaerts over / welcke sonder de selve niet deughen en souden/ende dat dit den middel sy / om die by der gherechticheydt / in peys eñ vrede te houden. Nademael dan haer hoocheyt siende is/wat daer aen ghelegen is/ so begeert syn Co. Mt. op een nieu/datse sulcken wech ende middel volghe / op dat het gene dat voorschreven is / mach volbracht worden: eñ dat selve sal wesen het ghene/daerinne syne Maiesteyt de meeste vreucht ende vrede scheppen sal/ soo wel van haer hoocheydt / als vande Heerẽ diese by haer heeft/ den welcken haer hoocheyt tselfde behoort te bevelen ende belastẽ/ op dat sy hen daerinne imployerẽ / ge-

lijc als syne Co. M. een goet betrouwē heeft/ datse niet faelgeren en sullen/ wetende dat het derselver seer aengenaem wesen sal/daerneuē oock sy hen devoir doen sullen/ van sulcken personagien als sy zijn ende ghelück sy zijn ge houden ten dienste van God ende syne Maie- steyt/ende ter gemeyne welvaert vanden lan- de van herwaertsover/ende van haerselven uit particulier.

Margarita/ by der gratien Gods/ Hertoginne van Parmen ende Placentien/ ꝛc. Regente ende Gouvernante.

No.3. LIeve eñ wel beminde/hoewel vander eerster vren af/ dat de Coninck mijn Heere begost te regeren dese Neder- landen van herwaertsover/so wel het vernieu wen eñ publiceren der Placcaten eñ Ordinan cien van wijlen alderloflickster gedachtenisse Keyser Caerle/mijn Heere (die Godt in syn glorie hebbē moet)op het feyt der Religien/ge ratificeert/ gelaudeert/ende geconfirmeert by syne Coninclijcke Mt. als by tgene datse v lie den naderhant overgeschreven heeft/oock als syne C. Mt. lestlick van hier na Spaengien voer/ghylieden altijts hebt connen speuren den rechtsinnigen iiver/ende kennē het deuch delijc herte syner Mt. tot conservatie van ons oudt oprecht geloove eñ Catolijcsche Religie/ ende tot wtroeyinghe van allen secten eñ ket-

terijen

terijen in de voorseyde landen van herwaertsover. So ist niet te min/ nademael het syner Maiesteyt belieft heeft/ ons / om seker oorsakē/ zijn alderheylichste voornemē by zijn laetste brieven te ververschen / dat wy by sonderlingē last der selver/ v lieden hebbē willē voordragen het selfde datse tot ons geschrevē heeft/ het welcke is in effecte / Als dat zijn Co. Me. gheen dinck ter werelt meer is begheerende/ dan de voorseyde Religie te conserveren/ ende zijn getrouwe ondersaten van herwaertsouer te houden in goeden peys eñ vrede/ in ruste eñ in eenicheyt / oock die te preserueren voor alsulcken inconvenienten eñ onract/ alsmen gesien heeft in veel deelen der Christenheyt/ door veranderen der voorseyder Religien: Wilt eñ verstaet/ dat beyde de voorseyde Placcaten eñ ordinancien van wijlen Keyser. Mt. eñ syner Co. Mt. gehouden/ eñ gheheelijcken gheobserveert worden/ gelijck ooc de meeninge van zijn Co. Mt. is/ ernstelijck te doen onderhouden ende observeren wat by theylich Concilie van Trenten/ oock wat hier ende daer te lande by de vergaderde geestelijcke Staten/ aengaende de reformatie der gheestelijcheyt/ ghe-ordonneert ende ghesloten is/ sonder ergheus inne te contraveniëren/ Ten eynde/ straffende ketterijen / de seden oock ghecorrigeert worden. Voorts/ datmen alle voordeel / gunste eñ assistencie doe den Inquisiteuren des gheloofs/ int exercerē vā haerlieder officiē. Item/ dat de Inquisitie by de voorseyde Kettermeesters

 siers

sters ghedreven worde/ gelijckse tot nu toe ge-
daen is gheweest/ en̄ als haer van Godlijcke
en̄ wereltlijcke rechten wegen toebehoort: het
welcke syne Co. Mt. oock expresselick by zijn
voorseyde brievē beveelt. Achtervolgende dan
sulck schrijven synder Co. Ma. en̄ om der sel-
ver ghehoorsaem te wesen/ in een so heylich en̄
favorabel stuck/ hebbē wy u lieden desen brief
niet connē laten te schrijvē/ om u lieden te bid-
den/ te requireren/ ende in den naem van syne
Co. Ma. wel expresselijck te ordonneren en̄ te
bevelen/ u lieden hier naer ende inne te regule-
ren ende te voeghen/ volghende de ordinancie
van syne Maiesteyt/ sonder in eenich punct
oft Artijckel te contravenieren. Oock dat ghy
lieden sulcx te kennen geeft den Officieren/ en̄
den genē vander wet vande principaelste Ste-
den vanden lande/ ende Hertochdom van
Brabandt/ ten eynde/ hier na haer te regule-
ren/ sonder dissimulatie oft conniventie/ op die
penen in de voorseyde Placcaten begrepen en̄
ghementioneert. En̄ om sulcx te bat te doene/
sult ghy committeren en̄ deputerē eenē Raets-
heere tot uwer Collegie (diemē nochtans van
ses maenden tot ses maendē sal mogen veran-
derē/ op dat een alleen niet aldeure daer mede
beswaert en sy) welcke anders niet en doe/ dan
gade te slaen int voorseyde lant van Brabant/
dat de Decreten vant heylige Concilium van
Trenten onderhouden worden/ ende u lieden
altijts veradvertere vant ghene datter gaens
is/ om daerin te versiene/ na de intentie van

syne

syne Ma. Eñ op dat wy altijts mogen weten hoe metter voorseyde Religie staet/ aengaende als boven/ So begheeren ende bevelen wy v lieden/ ghelijck boven/ als dat ghy lieden ons van drie maenden te drie maendẽ alle dinc hoe vergaen sy/ van stucke te stucke schrijven sult/ nemende/ inghevalle van eenighe swaricheyt/ v liedẽ recours ende toevlucht aen ons/ oft aende ghene vanden secreten Rade van syne Ma. op dat ons mach ghedaen worden het rapport/ ende de wete der saken/ aldaer wy insghelijcx eenen Raetsheere nemen ende committeren sullen/ die sulcx in sonderlinge besorgen sal/ eñ met v lieden eñ den ghenen die ghy lieden daer toe deputeren sult/ syn kentschap eñ correspondentie hebben. Eñ op dat ghylieden in alle het ghene boven geruert wordt/ te beter verstaen moecht/ wat syne Ma. ernstelic wil/ so hebben wy v lieden neffens dese/ laten daer by setten de puncten der selver Ma. brieven/ ende ander schriften/ so veel dese materie concerneert/ om na het luyden ende inhouden der selver/ v lieden te voeghen ende te reguleren sonder faute. Daer mede/ lieve ende wel beminde/ beware v lieden Godt de Heere/ in zijn Goddelijcke Gratie.

Gheschreven tot Bruessel opten xviij. dach van December/ 1565. H. V. Onder stont/

Margarita.

Wat neerder was onderteeckent,

d'Overloope.

Buyten opten rugge stont/ Den onsen lieve ende wel beminde de Cancellier/ eñ lieden van des Coninckx Rade in Brabant.

Requeste/die by den Nederlantschen Adel/ aen de Hertoginne van Parmen ende Placentien/ꝛc. Regente/ghepresenteert wert/ den vijfdẽ April 1565. voor Paeschẽ.

E-Vrouwe/het is kẽnelijc genoech/dat de
Nederlanders tallen
tijden over de gantsche Christenheyt seer
vermaert zijn ghe-
weest (gelijckse op dit
pasooc noch zijn) om
haer groote getrouwicheyt/tegen haer Overheyt eñ wettelijcke
Heerẽ. Waer onder den Adel altijts deerste is
gheweest/als de gene die noyt lijf noch goet gespaert en heeft/om de selve te helpẽ beschermẽ
eñ groot te makẽ. Eñ also willen wy de alder
ootmoedichste Vassalen van de Co. Ma. ons
hoe langer hoe meer verbeterẽ eñ voort varẽ/
als dat wy/het sy by dage oft by nachte/gereet
zijn om syne Ma. met lijf eñ goet in alder ootmoedicheyt te dienen. Gemerct dan/hoe de sakẽ hedens daechs geschepen eñ gestelt zijn/ so
hebbẽ wy liever wat ondancx willẽ halen/dan
of uwer hoocheyt sulcx verholẽ bleve/het welcke syner Ma. namaels eẽ preiudicie/eñ achterdeel mochte werden/ eñ met eenen de ruste eñ

vrede/

vrede/hier te lande in beroerte stellen / verhopende datmē metter tijt sal bevindē/dat onder alle die diensten die wy eertijts mochtē bewesen hebben/oft namaels bewijsen/desen dienst behoort gehoudē te wesen voor een vā de meeste/eñ dat te passe comende. Mits welckē wy ons certeynlijc latē dunckē/ dat uwe hoocheyt ons sulcx dan seer wel afnemen sal connen. Hoewel wy dan/Me Vrouwe/niet daer aē en twijffelē/oft alle tgene wat syne Ma. wel eertijts/ia selfs als nu geordoneert heeft/ rurerēde de Inquisitie/eñ de scherper onderhoudinghe der Placcatē op tfeyt der Religiē/en hebbe eenige redē/grōt/ ofte goede schijn/namelic/om voorts te drijuē/wat wijlē K. Caerle/hoochloflijcker gedachtenisse/tot goeder meyninge gedaē eñ geslotē hadde: Siende nochtans/dat de een tijt tegē de ander ongelijc is/eñ verscheydē remedien mede brengt/oock dat alreets sedert sommige iarē herwaerts/de voorf. Placcatē/al zijnse mettē rigoreusten ter executiē gestelt geweest / die oorsaecke zijn gheweest van veel onraets eñ sware inconvenientē: So ist voorwaer/dat dē lesten wille eñ resolutie van syne Mt/by de welcke niet alleenlijck de selve verbiet/de voorseyde Placcaten geensins te modererē/maer beveelt duydelijck/ expresselijck/ eñ corts om/dat de Inquisitie stadt grijpe / eñ geobserveert/Item de voorseyde Placcatē ter scherper eñ rigoreuser executie gestelt wordē/ ons goede oorsake genoech geeft te beduchtē/ hoe dat der voegen niet alleenlic de voorseyde

ve-

inconvenientẽ hoe lãger hoe grooter sullẽ wer
dẽ/maer datter ooc wel machte volgẽ een seer
groote ruchelinge/muyteryen/oproerẽ eñ op-
loopẽ over al/tot een iammerlijcke verderffe-
nisse van tgheheel lant/ na dat wy het volc ge-
stelt sien/eñ hen alreede van alle cantẽ de merc
kelijcke waerteeckenẽ voor oogẽ openbaren.
Considererende dan het merckelijck eñ groot
perijckel/ daer wy ons voor te beduchten heb-
bẽ/so ist dat wy tot nu toe gehoept haddẽ/dat/
oft by de Heerẽ/ oft by de Statẽ vandẽ lande/
in tijt eñ wijle uwer hoocheyt Remonstrancie
hier van soude gedaẽ zijn wordẽ/ ten eynde de
sake te remedierẽ/wech nemẽde de oorsake eñ
dẽ oorspronc van alle desen onraet. Maer na-
demael wy gesien hebbẽ/dat sy/om eenige oor
sakẽ/die wy niet geweten en connẽ / haer daer
toe noch niet vervoordert en hebben/eñ dattet
middeler tijt hoe langer hoe erger wort/so dat
de vreese sy voor de doore/dat het gantsche lãt
valle in onruste/muyterije/ eñ sy in roeren / so
zijn wy bedacht geweest/ons devoir te doen/
om onsen eedt te voldoẽ/om ons eere te quitẽ/
eñ te toonen den goeden wille eñ liefde die wy
dragẽ tot syne Coninclicke Maiesteyt/eñ ons
vaderlãt/eñ niet langer te beydẽ/maer ons lie
ver voor deerste vervoorderen het devoir te
doẽ/ gelijck alst gerequireert is. Twelc wy so
veel te vrijlijcker doẽ mogẽ/ mits wy meer re
dẽ hebbẽ te verhopẽ/dat syne Ma. onse waer-
schouwinge ons niet qualic af nemẽ en sal/siẽ-
de dat de sake ons meer aengaet/danse doet ye
mant

want anders: want wy altijts meer aenstoots te lijdē hebben / eñ in meerder perijckel staen moetē / alsser dergelijcke ruchelinge op handē zijn oft geschien / hebbēde meestdeels onse huysen eñ goeden int veldt ligghende / tot prijs eñ roof van alleman. Oock gemerct / dat achtervolghende int generale trigeur der voorseyde Placcaten / ghelijck als syn Ma. expresselijck gebiedt te procederen / so en isser niemant van ons allen / ia in alle de Nederlanden van herwaertsover / God geve van wat staet ofte qualiteyt eñ conditie dat hy ooc sy / vrij noch seker van te verbeuren syn lijf / ende syn goedē daerneffens gheconfisqueert / ende onderworpen te zijn den seggen van synen eersten eñ slechsten vyandt die hy heeft / welcke / om een deel te hebben in de geconfisqueerder goeden / wt zijn sal om hem aen te gheven onder tschijnsel der Placcaten / so dat geenen anderen troost noch toevlucht ghelaten en wordt / dan alleenlijck inde dissimulatie vanden Officier / in wiens gratie / handt eñ macht / lijf ende goet / gheheel eñ al sal gestelt worden. Ter consideratien van dien / hebben wy dan so veel te beter reden / uwer hoocheyt in alder ootmoedicheyt te bidden (ghelijck wy oock metter daet by dese tegenwoordige Requeste doen) de sake wel ende vuechlijc te willen schicken / ende midts so seer vele daer aen gelegen is / also saen als ymmer mogelijck is / aen syn Ma. eenen sekeren ende eyghen persoon te seynden ende wt te maken / om de selve sulcx te veradverteren / ende

van

van onsent weghen in alder ghehoorsaemheyt bidden/dat hem believe hier inne geheel ende voor nu eñ namaels te versiene. Maer mits tselfste niet ghesijn en can/ also langhe als de Placcaten stadt grijpen/ eñ haer rigeur houden/ aengesien dat alle dese hooftsweere daer wt rijst eñ coemt: dat die selve Co. Ma. so veel doen wille/als daer toe te verstaen/ op dat de voorseyde Placcaten geaboleert wordẽ: want sulcx sal bevonden worden van nooden te syne/ende dattet moet zijn/so verre men niet en wil hebben dat alle dese Nederlanden van herwaertsover in de grondt verderuen/ende gheheel verlorẽ gaen. Maer op dat zijn Co. Ma. gheen oorsake en hebbe/te peynsen dat wy (die niet en pretenderen/ dan der selven in alder ootmoedicheyt ghehoorsaem te zijne) souden willen bestaen die selve te ringhelen/oft wet te willen gheven/na dat ons belieft (ghelijck wy niet en twijffelen dat onse tegenpartije nemen sal tot onsen achterdeele) soo sal syner Maiesteyt believen/ander ordinantien te maken/by aduijse ende consent oft bewillinge van alle de Staten/ int generale daer toe vergadert/ ten eynde/opt ghene boven verhaelt/ door beter/ vueghelijcker ende eyghentlijcker middelen/ ende sonder so merckelijcken perijckel/ mach worden versien.

Biddende oock in alder ootmoedicheyt/dat ter wijle syn Ma. onledich sal wesen met onser rechtweerdige Requeste/ende daerop believen sal te ordoneren/wat der selven goet ende oprecht

recht dunct te zijne/dat uwe hoocheyt daerentusschen de voorseyde ruchelinge voorcomen wille/door een generale ophoudinghe/wtstellinghe ende schorssinghe/so wel vander Inquisitien/als van alderley executien der voorseyder Placcatē/totter tijt toe dat syn Maiesteyt/ hier inne andersins sal gheordoneert hebben.

Wel duydelijc eñ expresselijc protesterēde/ dat wy ons/so vele als ons competerē mach/ van ons devoor ghequeten hebben/ mits dese waerschouwinge/ so dat wy ons des vā nu af ontslaen voor God eñ de werelt:verclarende/ so verre als namaels eenich inconvenient/onraet/muyterije/ ruchelinge oft bloetstortinge hier wt volget by faute in tijts in de weere geweest/ ende remedie daerinne ghestelt te hebben/datmen ons des gheensins en sal mogen oft connen verwijten noch naer gheven/ alsō schijnbaren quaet verborghen ende verholen ghehouden te hebben. Daer toe wy God/den Coninc/uwe hoocheyt/ eñ de Heeren vanden Rade/ eensamelijck oock onse consciencie tot eender getuycheniſſe nemen/dat wy hier inne gedaen ende ghehandelt hebben/ ghelijck als goede ende rechtsinnighe Dienaers/ ende getrouwe Vassalen van syn Coninclicke Maiesteyt toebehoort/ sonder int minste oft ergens inne ons devoor te buyten ghegaen te zijne. Waerom wy oock soo veel te vlijtelijcker eñ yveriger zijn/biddende v hoocheyt/ dat deselve hierop letten wil/ eerder meer quaets af coemt. Ende sy sal weldoen.

No.4. **Hier op heeft de Regente/ by Apostille gemaect inden Raedt van Staten/ also gheantwoort:**

HAer hoocheyt verstaen hebbende/ wat versocht ende begheert wort by het ghene dat in deser Requeste staet begrepen/ heeft voor haer ghenomen/ syner Mt. sulcx tontbieden/ te kennen te gheven/ eñ te representeren/ eñ by der selven alle haer devoir te doene/ diese sal connen ghedencken eenichsins te mogen dienen/ om syn Co. Mt. te bewegen eñ te trecken/ om te accorderen tgene dat de Remonstranten versoeckende zijn: dewelcke ooc niet anders en behooren te verhopen/ dan wat sijnre aenghebooren ende oude goedertierenheyt wel betaemt ende gelijcformich is/ hebbende ooc haer hoocheyt alreets/ eer de voorseyde Remonstrantē te Hove comparcerden/ by assistentie ende advijse vande Gouverneurs vanden Provinciē vandē Lande/ de Ridders vander Orden/ eñ die vanden Rade/ neffens haer wesende/ onledich geweest eñ gedacht om te maken eenighe moderatie der Placcaten/ opt feyt der Religien/ om de selve synre Co. Mt. te representerē eñ over te seynden. Welcke moderatie sy verhoept dat sulcke bevonden sal werden/ dat hem elckerlijck daer mede redelijcker wijs sal moeten genoegen laten. Ende overmits dautoriteyt van haer hoocheyt/ gelijck als de Remonstranten

selve

selve wel mercken ende begrijpen connē/haer niet sō wijt en streckt/als om te moghen doen schorssen eñ ophouden de Inquisitie met den Placcaten/gelijc sy begheeren; oock dat niet goet en waer d'Lant sonder ordinantie oft gebodt/aengaende de Religie/ te laten / soo verhoept haer hoocheit/dat de Remonstrantē sullen te vreden zijn / als dat sy tot sulcken fijne als bovē/ aen syn Mt. seynde/eñ te wijle men na de antwoorde verwachtende is / besorghe/ dat so wel de Inquisititeuren (waerder tot nu geweest zijn)als de Officiers/respectivelijc eñ discretelijck/ eñ by manieren/ in haer officien voortvaren ende procederen/sulcx dat niemāt geen redene hebben en sal om daer over te claghen. Getrouwende oock haer hoocheyt/den voorseyde Remonstranten/datse hen dier vuegen hebben ende dragen sullen/dattet van geenen noode wesen en sal/andersins daerinne te leven oft te handelen. Eyndelijc / dattet wel te verhopē sy/mits de goede hulpe/ ende het devoir dat haer hoocheyt by syne Mt. doen sal/ dat deselve sal te vredē wesen vander plaetsen/ vander Inquisitie/daer die is/oock te ontslaē/ na dien datmen heeft connen daer by merckē/ dat alreets verclaert is op de Requeste der Hooftsteden van Brabant / dat de selfste daer mede niet en sullen beswaert werden. Eñ sal haer hoocheyt so veel te stoutelijcker ende vrijlijcker die sake by zijnre Maiesteyt vervoorderen/ten sulcken fijne ende effecte/als boven/ dat sy hout voor certeyn / dat der Remon-

stranten vaste voornemen ende meyninge is/ van niet nieus op te brenghen inder ouder Religie/die inde landē van herwaertsover gehouden ende geobserveert wort/ maer de selve te verantwoorden eñ te observeren/ so verre als sy ymmer connen oft moghen.

Ghedaen by haer hoocheyt/tot Bruessel/op den 6 dach van April/1565. voor Paeschen.

No.1. De Brieven van versekertheyt/ ghegheven den verplichten Edelen.

MArgriete/by der gratien Gods/Hertoginne van Parme/ende van Placentie/ Regente ende Gouvernante voor den Coninck mijnen Heere in den Landen van herwaertsover/ Allen den ghenen die dese teghenwoordige sullen sien/ Saluyt: Also een groot getal van Edellieden deser Landen van herwaertsover/ ons ghelijckerhant/ van inde maent van April lestleden/ hebben overgheghevensekere Requeste/ ten eynde dat syn der Maiesteyt soude believen wech te nemen eñ te niet te doene de Inquisitie eñ de Placcaten/soo wel oude als nieuwe/ die sy seyden te wesen te seer straf/ eñ dat sy daer door niet en vermochten te wercke ghestelt worden/ ende in stede van dien te maken andere/met adviis ende consente vande generale Staten vanden selven Landen/welcke Requeste sy versochtē/

dat

dat hy ons soude worden ghesonden aen syn Maiesteyt / om daer inne te versien / ende op welcke wy hadden vele groote raetslagingen gehouden metten Gouverneurs vanden Provincien / Ridderen vander Ordre / ende synder Maiesteyt Raden van State ẽn secreten / ende daer na al tselve / met onsen adviise / gesonden ẽn verthoont aen synder Maiesteyt / ẽn want wy / by adviise als voor / bevondẽ / dat ter voorschreven oorsake / de voorschreven Edellieden souden mogen eenighe vreese oft achterdencken hebben / dat syn Mt. soude mogen qualiic willen nemen die voorseyde Requeste / eensamentliick het verbont / dwelck sy tot dien fiine met malcanderen gemaect hadden / ende alle tgene daer na gevolcht was / ẽn dat sulcke achterdencken soude mogen oorsake wesen van meerder quaet ende onruste / in desen voorschreven Landen: So hadden wy oock / by adviise ẽn goetduncken als voor / synder Maiesteyt versocht / dat insgeliic synder Maiesteyt believe soude wesen / hen te verleenen brieven van versekertheyt / dat hen ter causen van desen / namaels niet met allen by syne Mt. en soude gemeten wordẽ. Waerop syn voorschreven Maiesteyt ons heeft laten weten synen goeden wille ẽn meyninge. Welcken achtervolghende / Wy / soeckende de welvaert / ruste ende eenicheyt deser voorschreven landen / ẽn begheerende de voorschreven Edele supplianten te houden ende te maken so vele te gewilligher ter gehoorsaemheyt ẽn dienste van syn-

der Maiesteyt / na de verbintenisse die sy des hebben / so uyter natuere / als van wegen hens eedts / ghelijck sy hen daer toe oock altijt hebben ghepresenteert / hebben / tharer begeerte en versoecke / en achtervolghende de macht ende authoriteyt die wy des van synder Maiesteyt hebben / ende oock als Regente ende Gouvernante generale der voorseyde Landen / by advijse vandē voorschreven Gouverneurs / Ridderen vander Ordre / en Raet van Staten nessens ons wesende / tot haerder versekerheydt ghegheven dese tegenwoordige / gheteeckent met onser hant / inder formen ende manieren / als volcht:

HAer Hoocheydt heeft doen wedercomen de Edele Supplianten / den twintichsten van deser maent van Oogst / om hen antwoorde te gevē op haer Requeste / waerentusschen het so seer wel te passe is ghecomen / dat sy ontfangen heeft brievē van synder Maiesteyt / waermede sy beter middel heeft ghecreghen / om haerlieden sekere ende absolute antwoorde te gheven.

1. Inden eerstē verclaert sy henliedē / dat syne Maiesteyt / considererēde het gene dat hare hoocheyt by advijse vanden Heeren / Ridderē vander Orden / ende andere van synen Raden van Staten / ende Secreten / der selver heeft verthoont / te vreden is / dat de Inquisitie / vander welcke sy hen beclaecht hebben / cessere.

2. Ten tweeden heeft syne Mt. geconsenteert/datter ghemaeckt worde een nieu Placcaet: maer syne Maiesteyt en hadde noch niet besloten/oft het geschieden soude by weghen van de generale staten: niet te min/haer hoocheyt verhoepte/dat sy metten eersten des resolutie soude hebben/na dat syne Mt. haer hadde geschrevē. Ende sal noch altijt geerne haer neersticheyt doen/ten eynde syne Mt. daerinne wil verwillighen/ ghelijck sy oock anderwerf met brieven ghedaen heeft.

3. Ende aengaēde de versekeringe/in haer leste Requesten vermaent/ dat hare hoocheyt wel hadde van sinne gheweest/ om haer die te geven/voor also vele als in haer geweest hadde/ende nu/ ganschelijck hen mocht versekeren(gemerct syne Mt. tselve hadde geconsenteert/haer des hebbēde gegeven de autoriteyt) inder formen eñ manieren/ so sy soude vinden behooren: waeromme sy hen verclaerde/ dat syne Mt. begheerende allen achterdencken te benemen/allen den genen die souden moghen vermoeden/ dat syne Mt. van hen qualijck mochte wesen geinformeert/ende elcken te benemen het misvertrouwē/ door dese troublen ghesproten/willende gebruycken van zijn gewoonlijcke goedertierenheyt/ ende boven al schouwen alle verbitterheydt/ was te vreden/ dat haer hoocheyt/ om alle dese swaricheden te doen cesseren/ hen dede leveren alle alsulcke brieven/ als daer toe souden dienen/ ende in sulcker formen/ als sy tot haerder

meerder versekertheyt soude vinden gerequireert te wesen/ende dat vanden saken voorleden. Behoudelijck/dat sy hen voegen ghelijck goede ghetrouwe Vassalen ende ondersaten van synder Mt. Betrouwende / dat sy niet en sullen mencken int devoir dat sy hem schuldich zijn/waer in haer hoocheydt was te vreden/teghenwoordelijck te verstane.

4. Ende so sy nu hebben volle en genoechsame voldoeninge/Soo en wil haer hoocheyt niet verworpen den offer dien sy te meer stonden haddē gedaen/ van hen te imployeren ten dienste van syne Maiesteyt / ende haer hoocheyt/voor het welvaren/ ruste ende eenicheyt vanden Lande/ende tot het ghene sy van ghetrouwicheyt ende natuere wegen verbonden waren te verstane.

5. Welcken volgēde/ haer meyninge was/ dat sy haer sullen ghelooven: Eerst/ dat sy niet en sullen doen noch vervolgen/directelic noch indirectelick/yet/dat soude wesen teghen syne Mt syne staten/landen/ ofte ondersaten:maer hen gantschelick voegen/ om te doene alle het gene / dat goeden ende ghetrouwen Vassalen ende ondersaten toestaet te doene teghen haren Overheere ende natuerlijcken Prince: eñ dat doende met alle hare macht/ ende ter goeder trouwen/helpen beletten de tegenwoordige troublen/oproeringen ende onrusten/ende om dese opghewopen Ghemeynte te helpen bedwinghen / ende dat dese beroovinghen/ plonderinghen / ende verwoestinghen van

de Tem-

de Tempels/Kercken/Cloosterē ende Godshuysen/over al cesserē/ bysonder oock bystant doen/ om te doen castijden de ghene die sulcken sacrilegien/overlast ende boosheden ghedaen hebben/ ende dat oock gheen ongheluck en worde ghedaen eenighen gheestelijcken persoonen/ dienaers vander Justitien/ Edelleden/ noch anderen ondersaten oft vassalen van zijnder Maiesteyt.

6. Dat sy ter goeder trouwen/ haer uterste ernsticheyt sullen doen/ Dat de wapenen by der gheineynte aenghenomen/ daer soo veel quaets alreede door gheschiet is/ ende noch mochte toecomen/ terstont afghelaten/ ende ter neder gheleyt worden.

7. Dat sy na haer vermoghen/ alle goet devoir doen sullen/ om te beletten dat de predicatien niet en gheschieden in plaetsen daer sy noch niet ghedaen en zijn/ ende dat sy inden plaetsen daer die alreede metter daet ghedaen zijn/sullen beletten/ datmen daer niet en ghebruycke wapenen/ schandale/ ende desordre publicque.

8. Voort/ dat sy hen sullen imployeren ende helpen (na de verbintenisse ende eedt van ghetrouwicheden/ dien sy aen syne Mt. hebben/ om te weeren alle wtlandighe vyanden ende wederspannighe van zijne Maiesteyt/ ende vanden Lande.

9. Eyndelijck/ ghemerct het Credit/ dat sy mogen hebbben neffens den genen/ die tegenwoordelijck ghealtereert zijn/ om de Religie

ende andersins/ neerstichcyt sullen doen / om haer te doen submitteren/tot het ghene by syne Mt. met advijse van zijn generale Staten/ voor de voorderinisse/ruste ende eenicheyt der Religien/gheordineert sal worden.

Ghedaen tot Bruessel/den drientwintichsten dach van Augusto/ 1566. Onderghetecckent: Margriete.

DOen te weten/dat/alle de saken voorschreven overghemerct/ ende achtervolgende den consente ende wille van synder Maiesteyt / eñ den last ende macht die wy vander selver hebben / Wy / inden name ende wt crachte vanden voorschrevē laste/hebben geloeft eñ geloven by desen / dat ter saken vander voorschrevē Requesten/eñ verbont oft compromis voorschreven/eñ tgene daer na ge volcht is/tot noch toe/ niet met allen by zijne voorschreven Mt. noch by ons/hen en sal geweten worden / mits den eedt eñ geloefte die de voors. Edelen / so wel voor henselven / als voor dander geconfedereerde/ons hebben gedaen/na wtwijsen den puncten ende articulen boven verhaelt / daer af sy hen verbintenisse overghelevert hebben.

Waeromme wy begeerē / eñ van wegē zijnder Mt. ordonneren eñ bevelen allen Gouverneurs/ Ridderē vander Ordre/eñ lieden vandē Rade van Statē voorschreven/Hoofde/Presidēt / eñ liedē vandē secretē Rade/eñ allē anderen Justicierē eñ Offi-

eieren van zijnder M^t. dien tselve aengaen sal: Dat sy dese teghenwoordighe versekeringhe/ onverbrekelick onderhouden/ en doen onderhouden tallen dagen: ende dat sy de voorseyde supplianten/ van allen den inhouden van dese teghenwoordige / doen laten ende gedoogen/ genieten ende gebruycken volcomelijck / vredelijck / ende eewelijck / sonder hen te doene/ stellen oft gheven/ oft te ghedooghen/ hen gedaen / ghestelt oft ghegheven te worden / nu noch in toecomende tijden / directelijck oft indirectelijck/ eenich hinder oft belet ter contrarien/ noch oock metter daet yet te attempteren teghen den voorschreven supplianten / ter saken voorschreven/ in geender manieren/ want de beliefte van synder M^t. ende van ons is sulcke. In ghetuygheniſſe vanden welcken/ hebben wy dese teghenwoordighe gheteeckent met onsen name/ ende daer aen doen hanghen onsen seghel. Ghegheven inder stadt van Bruessel/ den 25. dach van Oogst/ int Jaer ons Heeren / Duysent/ vijf hondert sessentsestich. Gheteeckent opte plijcke ter rechter syden/ Margarita: ende ter slincker syden/ By expresse ordinantie van haer hoocheyt: ende Onderteeckent / d'Overloope: En beseghelt metten seghel van haer hoocheyt/ in rooden wasse op dobbelen steerte.

De Brieven daer teghen by den Gheconfedereerden/ der Regente ghegheven.

Wy Lodewijck/ Grave van Nassou/ Eustaes van Fiennes/ Heere van Esquerdes/ Caerle van Revel/ Heere van Andriguies/ Gernardt van Merode/ Heere van Rumen/ Caerle de vander Noot/ Heere vã Risoor/ Joris van Montigny/ Heere van Noyelles/ Marten van Serciaes/ Heere van Tilly/ Philips van der Meere/ Heere van Sterbeke/ Philips van Marbais/ Heere van Louvervai/ Jan van Montigny/ Heere van Villers/ Caerle van Lievin/ Heer vã Famars/ Franchoys van Haesten/ Jan le Sauuaige/ Heere van Escaubeke/ Soo wel in onsen eyghen name/ als ghelijck ghedeputeerde ende gecommitteerde van allen den anderen gheconfedereerden Heeren ende Edellieden/ hebbende inde laestleden maendt van April/ aen syne Maiesteyt Requeste gheprefenteert/ aengaende het feyt van de Inquisitie eñ Placcaten/ nopende de Ketterijen. Also wy op heden ontfanghen hebben van de hoochgeboren vermoghende Princesse/ Me-vrouwe de Hertoginne van Parme eñ Plaisance/ voor den Coninc/ Regente ende Gouvernante over desen Nederlanden/ sekere opene brieven van hare hoocheyt/ geauctoriseert by den Coninc/ onsen Oversten Heere eñ natuerlijcken Prince/ inder formen ende manieren navolghende:

Margriete by der gratiē Gods/ Hertoginne van Parme eñ Plaisance/ Regente/ &c. Als īdē brieven van versekertheyt boven begrepen: Doen te wetē/ dat wy/ achtervolghende den selven brieven van versekertheyt/ geloeft hebben ende ghelooven/ by onse warachtighe hulde ende ghetrouwicheyt/ ende in woorden van Edellieden/ eñ van oprechtighe ende ghetrouwe Vassalen ende Ondersaten van syne Maiesteyt/ Dat wy/ so wel voor ons/ als voor ende inden name van alle den anderen/ daer af wy zijn ghedeputeert/ ende macht/ commissie/ authoriteyt/ eñ bevel af hebben: (Voor de welcke wy ons sterck maken) alle ende elckerlijcke de poincten ende artijckelen boven gheschreven/ sullen onderhouden/ navolghen ende volvoeren/ ende door de selve onse mede verplichte sullen doen onderhouden/ navolghen ende volvoeren. Tot welcken eynde/ wy onse voorseyde verbondt houden nul/ ghecasseert/ ende te niete/ ter tijt toe ende so langhe/ als de voorseyde versekertheyt by haer hoocheyt/ wten name van syne Mt. toeghesept/ volstandich blijven sal. In kennisse vanden welcken/ wy dese teghenwoordige hebben geteeckent met onse namen. Ghedaen te Bruessel voorschreven/ den voorseyden vijuentwintichsten dach van Augusto/ inden Jare van 66. voorghenoemt. Aldus onderteeckent.

Lodewijck van Nassou/ Eustaes van Fiennes/ Bernaert van Merode/ C. de vander

Noot/

Noot/Caerle van Revel/Jozis van Montigny/Philips vander Meeren/Philips van Marbays/Heere vā Louwerval/J. van Montigny/Heere van Villers/Caerle van Lievin/Heere van Famars/Jan de sauvaige/Merten van Tserclaes/ende Franchoys van Haeften. Ende opten rugghe stont gheschreven: Op hedē den vijuentwintichsten Augusti 1566. hebben de ghedeputeerde ende gecommitteerde vanden verplichten Heeren ende Edellieden/int witte van desen vermelt/(behalven den Heere van Tilly/ende Franchoys van Haeften/ absente) so wel voor hen/als voor eñ inden name van alle den anderen haren mede verplichten/ghedaen den behoorlijcken eñ solemnellen eedt/van te onderhouden/navolgen/ende volvoeren alle eñ elckerlijcke de poincten eñ artijckelen/int witte van desen begrepen. Eñ dat in handē van mynen Heeren den Princen van Oraengen/eñ van Gaure/den Grave van Hoorne/den Heere van Hachicourt/ende den Raetsheere Assonleville/daer toe by hare hoocheyt gecommitteert. Aldus ondergheschreven/My daer by zijnde. Ende geteeckent/d'Overloope. Onder stont noch gheschreven/Den xxvij. dach der voorschreven maent Augusti. Inden selven Jare van 1566. hebben de voorschreven Heere van Tilly/eñ Franchoys van Haeften/na dien hen was gedaē lecture van des int witte begrepen is/Oock haer namen eñ hanteeckē daer by gevoecht/eñ gedaē dē voorseydē eedt

in

in handē van mijn Heerē den Prince van Gavre/dē Gravē van Mansfelt/eñ vā Hoorne/Den Heere van Hachicourt/eñ den Raetsheere/Assonleville/daer toe by hare hoocheyt gecommitteert/so voorseyt is. Onder ghescreven/My oock daer by zijnde/Eñ geteeckent:

dOverloope.

De besloten brieven daerop/ by haer hoocheyt / aen de Raden ende steden ghesonden.

Margriete byder gratien Gods/Hertoghinne van Parma/van Plaisance/ &c. Regente ende Gouvernante.

LIEVE eñ wel beminde / wy en willē niet laten u te adverteren / hoe dat de Coninck mijn Heere / by syn brieven vanden xiij. der voorleden maent ons heeft laten weten syn resolutie/ op het ghene wy hem hadden gescreven/eñ versocht van de maent van Mey lestleden te voren. Daer op syn Maiesteyt niet eer en hadde antwoorde commen gevē/so hy verwachtede de coemste des Marckgraven van Berghen ende Baenreheere van Montigny/by ons neffens syn Maiesteyt/ af geveerdicht/tot rapporte vanden welcken/de principale sake daer was ghedragende. Ende eerst aengaende der Inquisitien/ syn Ma. ooghe nemende opt ghene wy hem hadden verthoont

thoont by advijse vanden Heeren vander Or-
den/ ende van die vanden Raden van state en̄
secrete neffens ons wesende / is te vreden dat
die cessere : ende aengaende den Placcaten
ghemaeckt opt feyt vander Heresie / is te vre-
den datmen nieuwe make / regard hebbende
dat het H. Kersten gheloove ende synder Ma.
hoocheyt bewaert worden : Noch niet ghere-
solveert hebbende / oft tselve sal gheschieden/
by middel vande generale Staten oft ander-
sins. Waerop wy hem anderwerf hebben ge-
schreven wel ernstlick/ende verwachten corts
synder voorschreven Maiesteyt goede menin-
ghe ende wille.

Voort/ Alsoo wy synder Maiesteyt ver-
thoont hebben het achterdenckē dat die Edel-
liedē die ons inder lestledē maēt van April/ ter
sulcken eynde hadden Requeste overgegeven/
waren hebbende/dat syn Ma. de voorschrevē
Requeste/ende het verbont daerop by hen tsa
men ghemaeckt / qualijck soude moghen ne-
men/welck achterdencken/ soude mogen ma-
ken een misvertrouwen / ende by consequent
noch troublen ende beroerte inden Lande: So
heeft syn Maiesteyt/willende gebruyckē van
gewoonlijcke goedertierenheyt/ ende niet soo
seer hatende als verbitteringe / te vreden ghe-
weest/dat/inghevalle wy saghen dat dat selve
soude connē doen stillen dese swaricheden (ge
lijck ons des de beloefte ghegeven is) wy hen
des behoorlijcke versekeringhe souden doen/
in alsulcker formen ende manieren / als wy

souden

souden vinden gerequireert / dwelck ghedaen is eñ hem toegeseyt / dat het by syn Mt. noch by ons en soude geweten worden/ wt redenen vanden saken die gepasseert zijn/ behoudelick dat sy hen voortane reguleren/ ghelijck goede getrouwe ondersaten/ende Vassalen van synder Mt. eñ moeten oock alle verbonden blijven nul/ van onweerden/ eñ gecasseert/ so langhe als tgene dat ons wten naem van synder Mt. beloeft is/ gehouden wort/ gelijc ghy sien sult byden acten daer op ghemaect.

Adverterēde voort/ dat syn Maiesteyt wilt ende meynt te onderhouden de warachtighe oude Religie Catholijcke / ende dat de Gouverneurs/ Raden/ Officieren ende wetten/ hen wterste neersticheyt doen / op dat / ter wijlen syn Mt. herwaertsover coemt om Ordre te stellen / gheen inconvenienten toe en comen. Dwelck hy beloeft corts te doene / eñ so haest hem eenichsins sal moghelijck wesen.

Van allen welcken dinghen / als dienende totter eendrachticheyt eñ ruste vanden tegenwoordigen troublen/ wy v wel hebben willen waerschouwen / op dat ghy v des soo vele te meer vercloect/ om v wel te quijten/ als goede getrouwe ondersatē van synder Mt. eñ synen heyligen eñ goeden wille na te volgen / eensamelijc den quaden/ oproerigen ende verstoorders vande ghemeyne besten / te wederstane/ tot voorderenisse vanden diensten van synder Mt. vande gemeyne ruste eñ welvaert vandē Lande/ eñ van v selven int particulier. Lieve eñ

seer beminde/onse Heere Godt sy met v. Wt Bruessel desen 26 dach van Augusto/1566.

N.7. Copije vanden brieve geschreven by den Coninck/met syn eygen hant/aen den Prince van Oraengien/overghe- set vuten Spaensche.

V Wen brief vanden xxvij. Mey/heb ick met goede genegentheyt ontfangen/eñ daer na den genen/dien ghy my hebt geschreven den xiiij. van Junius/eñ hoewel dat ghy sult alreede moghen hebben verstaen door tgene ick hebbe geschreven aen mijn sustere/de cleyne redene die ghy hebt om te peysen tgene ghy my schrijft in uwē brief vā 27. Mey/maer eer heel diē contrarie: eñ voorwaer/het is seker/dat ghy v seer soudet bedriegen/achterdenckē nemēde/dat ick v niet volcomelijck en soude betrouwen: Ende al hadde yemandt neffens my contrarie officie willen doen/so en ben ick so lichtveerdich niet/dat ic sulcx soude gelooft hebben/hebbende so grooten experientie van uwer ghetrouwicheyt/eñ van uwen dienstē: daerom moecht ghy vrijelick sulck achterdencken laten varen/eñ v rusten op de brieven die ick/dien aengaende/v eertijden heb geschrevē/eñ op v wercken: eñ niet letten op het gene dat eenige/die mogelijc vyandē zijn van mijnen dienste eñ uwen welvaren/v mogen te verstaen geven. Ende aengaende den oorlof diē ghy begeert om v staten

te verlaten / my is leedt dat u saken particu-
lier / zijn in sulcken state als ghy segt: Maer
wesende de sakē van dien lande / inder voegen
so sy syn gelegen / en can ick niet ghelaten u te
seggen / dat het gheen reden en ware / dat sulc-
ke persoonen als ghy zijt / Inden welcken ick
my betrouwe / ende gerust stelle / die verlaten /
bysonder / na dien ick soo verre van daer ben /
maer waer eer behoorlijck / dat die gene die in
hare huysen waren / toeliepen tot desen noot /
eñ hen imployeerden int gene daer sy toe ver-
bonden zijn: ghelijck ghy tegenwoordelijc ge-
daen hebt / gaende Tantwerpen / daer ic groot
contentement af ghehadt hebbe / ende ben wel
versekert / dat ghy aldaer doen sult / als het ge-
ne dat meest sal wesen bequaem voor mijnen
dienst / ende voor de ruste ende versekertheyt
van sulcker stadt ende vanden landē / ende om
te versien op de ongheregeltheden die aldaer
zijn sullen / ghelijck ick u dat betrouwe / eñ wel
expressselijck u belaste: eñ weet wel / dat ghy u
niet anders toonen en sult / dan ghy u alle u le-
venlanck ghethoont hebt. Ende op dat ghy
moecht sien hoe vrijelick ick met u handele / en
wil ick niet laten u te segghen / datmen hier ve-
le heeft ghesproken / van dat u broeder hem
heeft ghevonden inden saken die aldaer om-
gaen / ende want ick niet en can ghelaten / van
des seer te ghevoelen / soo belaste ick u / dat
ghy besiet wat remedie daerinne soude mo-
gen genomen worden / om niet voorder te ga-
ne / eñ tselve stilt, Eñ duncket u / dat het nut sy /

hem eenige daghen van v te doen/ doet het.

Wten Bossche van Segonia/ den eersten Augusti 1566. Gheteeckent.

Philippe.

Ende opten rugghe/

Aenden Prince van Oraengien.

No. 7. Brieven geschreven by Francisco D'Alana/ des Coninck van Spaengien Ambassadeur in Vranckrijck/ aen de Hertoghinne van Parma/ etc. Gouvernante.

MEVrouwe/ de waerschouwinge die uwe hoocheyt my heeft gedaen/ van den handelinghen van daer/ heeft in my versterct de opinie/ die ick altijt ghehadt hebbe/ dat dese veranderinge niet en geschiede sonder heymelijck verstant ende support van den meesten grooten/ sonderlinghe oock vanden Drye x/ die soo goeden ghelaet thoonen: want/ gelijc uwe hoocheyt/ het selve/ met grooter ernsticheydt ende wijsheyt/ wel heeft gadegeslagen/ So mach sy oock vastelijck gheloven/ dat van dien Dryen alle het quaet coemt. Ick en heb niet gelatẽ van synder Maiesteyt van alle saken te adverterẽ/ ende int besonder oock van dit punct/ Ende hen wel versekert/ dat/ ghelijck uwe hoocheyt tselve heeft gherecommandeert aen synder Mt. de selve niet laten en sal/ hen te tracteren/ so dat behoort/ ende

x Het beteeckent hier den Prince van Orangen/ den Grave van Egmont/ ende den Grave van Hoorne.

na

na totwijsen van uwer recommandatien: ende sy mogen des wel zijn versekert/ dat sy de eerste sullen wesen/ daer syn Mt. hem aengrijpe sal/ niet om haren respecte/ te gebruycken van eenighe gratien/ want sy der selver niet weerdich en zijn/ maer om hen te doen straffen eñ castijen soo haer rebellie wel verdient. Maer nochtans en mach uwe hoocheyt/ hen gheensins daerom eenich quaet gelaet toonen/ noch eenige maniere/ van harer qualijck te vreden te wesen/ van sorghen/ dat de saken daermede verarghert mochten worden: maer hen altijt onderhouden inder hope/ dat syn Mt. hen houdt eñ bekent voor syn getrouwe dienaers/ dwelck ter saken seer voorderlijck sal wesen: want ter wijlen sy hen sulcx laten wijsmaken/ can men heurder bet ghebruycken. Maer als den tijt sal gecomen wesen/ so salmen hen wel op een ander maniere aenspreken/ ende mach haer uwe hoocheyt wel versekert houden/ dat ghelijck sy goeden wille heeft om hen te doene ontfanghen het payement/ dat sy hebben verdemt van syn Mt. gheen minder affectie en sal hebben van desen aengaende te doene/ des van noode sal wesen. Voort Me-Vrouwe/ aengaende dat uwe hoocheyt my heeft laten weten/ van u te waerschouwen/ (wat versekertheyt wy hebben vanden bystant ende secours wt Vranckrijck) ben ick bedwonghen uwer hoocheyt te segghen/ datmen ons der gheloeften vele ende genoech doet/ maer ick duchte/ dat het selve ons niet seer te stade en sal comē/

ende dattet int eynde maer al woorden zijn en sullen: want sy en hebben noch den wille noch den middel/ om ons by te stane/ soo sy gheloven: te meer/ mits dien de Huguenoysen/ herwaertsovere/ sterck zijn/ eñ thooft opheffen. Ick en sal evenwel niet laten te doene/ tgene dat mogelijc wesen sal/ waer af ick uwer hoocheyt/ tallen gelegentheden sal waerschouwen. Maer ick bid haer/ boven al/ dat sy haer draghe eñ gouvernere met een groote bedecktheyt eñ dexteriteyt/ aengaende desen drye/ die ick u genoemt hebbe. Hier mede/ etc. Wt Parijs den 29. Aug. 1566.

No.7. Andere Brieven vandē voorschreven Ambassadeur des Coninck van Spaengien in Vranckrijck/ aen de Regente in Nederlant.

ME-Vrouwe/ Hoe wel ick u heb ghescreven wel int lange/ sedert 15. daghen herwaerts/ ia oock door den Poste die van Spaengien quam/ ende hier doorpasseerde den 26. der voorleden maent/ Nochtans/ want ick ghisteren hebbe ontfaen brieven van Spaengien/ en heb niet willen laten/ u hoocheyt des terstont te waerschouwē/ eñ haer te sendē de Copie van 2. brievē/ diemē my schrijft/ by de welcke sy vele particulariteyten sal mogen sien/ vanden welckē ick my verseckere/ dat sy wel te vreden sal wesen/ besondere ooc te verstane/ de goede ordre die syn Mt. geeft/ eñ de groote gereetschap die sy van daghe

ghe te daghe maect / so wel om te wederstane der vlote van het crüysvolck des Torcx / so verre sy haer vont inden consten van aldaer / ende eenigen aenslach daer meynde te doene: Als oock om al syn ondersaten weder te brenghen totter gehoorsaemheyt van God ende van syn M[t]. Uwe hoocheyt sal oock mercken / hoewel men hem te vreden hout / vander maniere / soo sy haer heeft gedraghen na de veranderinghe / toegecomen inden landen / daer sy is / eñ hoemen boven al heeft goet eñ wel dienende ghevonden / het leste punct / vandē heymelickē verstanden eñ stercke plaetsen. Inder vuegē / dat daer door syn M[t]. nu wel verhoept / met luttel moeyten eñ tegenstoots / te comē ten uyterstē van synder meyningen / des sy inden beginsel twijfel hadde / besonder so verre de vremde hen des niet te seer en moeyen / eñ oock door middel vā het goet voorsorgē vander wijsheyt eñ dexteriteyt / daer mede uwe hoocheyt dese gheele sake heeft begōst te beleydē. Eñ ic mach u wel verseckerē Me-Vrouwe / dat syn M[t]. is uwer hoocheyt toeschrijvende de behoudinge van synder Nederlanden / naest Godt / dewelcke door syn gracie / sal maken / dat van dit quaet / dat aldaer toeghecomen is / syn Maiesteyt soo grooten voordeel ende bequaemheyt sal trecken / als vande selve landen te sien ghebrocht onder syn volcomen ghehoorsaemheyt / ende indē staet / regle / eñ regeringe / daer toe syne voorsaten noyt en hebbē connen gheraken / eñ syn M[t]. van so langhen

tijt na verlangt ende gesocht heeft/ Eensame-
lijck van met deser oorsaken (die gheen goet
dienaer van syn Mt. haer en sal raden/ te laten
verloren gaen) middel te hebben van tonder
te brengen de eene/ eñ haer quijt te makē van
de andere/ der geenre die haer sal goetdunckē/
eñ die sy sal merckē te wesen om namaels hen
te mogen stellen teghen den voortganck van
syn saken/ ende handelingen inden voorschre-
ven Landē. Eñ want het punct/ Me-vrouwe/
daer aen my als nu meest dunct gelegen te zijn-
ne/ ende oock meest van consequentien te we-
sen/ is/ datmen lancx so meer versekere de ver
momde dienaers/ die ghy weet P/ so en sal uwe
hoocheyt (believet haer) niet quaet vinden/ dat
ick haer dickwils heb gewaerschout/ ende nu
wederom doe gedencken/ van metten selvē te
temporiseren eñ veynsen / eñ van hemselvē so
verre te bedwingē/ als van dien dicwils te ver
halē/ eñ door wtgemaecte persoonē hen doen
verhalen de groote goede opinie/ gevoelen/ eñ
voldoeninge/ die syn Mt. van hen wercken eñ
actien heeft/ eñ vanden goeden wille eñ affec-
tie/ die syn Mt. hen draecht. Ja tot hen te affir-
meren/ dat sy gheloeft ende seyt/ dat sy haer so
overgrooten dienst hebben gedaen/ datse haer
bevindt eñ gevoelt in hen ghehouden/ van dat
syn Nederlanden noch zijn onder zijn gehoor-
saemheyt / ende dat deselve sonder henlieder
tegenwoordicheyt eñ wijsheyt/ souden gewor
den syn eenen roof vanden vreemden/ ofte ghe-
haeyt hebben int bloedt van syn eyghen on-

P Hier beteeckēt hy den Prince van Orangen/ dē Grave vā Egmont/ den Grave van Hoorne/ eñ andere groote Heeren vandē Nederlanden.

versaten. Want al waert/ Me-vrouwe / dat sy waren alsoo gheveynst ende loos / alsmense maect: Nochtans den tijt en̄ de bequaemheyt vereyschen / datmen om den dienst van zijn Maiesteyt/ neffens hen gebruycke/ van sulckē gemaecten constigen redenen/ en̄ spraken: En̄ ick gheloove dat uwe hoocheyt by experientie bevinden sal/ dat sy wat dienen en̄ helpen sullen/ om hen te onderhouden/ oft ten minsten/ om hen te doen binnen houden / ghelijck wy alreede wel ghewaer zijn worden/ niet alleenlijck hen persoonen aengaende: maer ooc ruerende de Twee q/ die na syn Mt. gereyst zijn/ metten welcken men niet en heeft versuymt/ hem te houden seer looslijck ende behendelijc/ hen doende soo goeden onthael / dat sy niet en sweeren/ dan byder ghetrouwicheyt die sy haren meester schuldich zijn. Maer aen dander syde heeftmen soo goeden ordre ghestelt/ ende sulcken listen ghebesicht onder hen volck/ dat/ volgende den voet daer uwe hoocheyt advijs af gaf / sylieden niet en sullen connen segghen oft doen/ men en sal daer af wel gewaerschouwet wesen; daer en tusschen heeftmē wel voor hem ghenomen/ van hen te doen blijven houden goede residentie neffens zijn Maiesteyt/ ende van hem niet te laten vertreckē/ niet meer dan den Heere van Ibermont r/ die oock wel meynde terstont weder om te keeren. Maer ick en can niet ghelaten van u te segghen/ Me Vrouwe / dat het meeste quaet / dat ick alsnu in deser saken mercke / is / dat de ghene die

q Dese twee zijn de Marquis van Bergē/ en̄ de Baenderheer vā Montigny.

r Dit is dē Raetsheere Renaert.

neffens zijn Mt. meest machten ende geloofs
hebben/ Ja oock de Hertoge ende Prince[s] ac-
corderen wel tsamen / aengaende het castijen/
maer niet inden middel / want deene dringt sa
hert/ als hy can/ dat syne Mt. overreyse: ende
dander/ ter contrarien/ is tselve belettende/ ver
treckende/ eñ brenghet andere nieuwe midde-
len by. Aengaende van my / my heeft altijt ge-
docht/ dat in sulcken saken de teghenwoordic-
heyt vanden Meester wel dienen soude / ende
dat boven al neerstichheyt ende haeste daer toe
nootelijck waren : Ja dat het te boven comen
vander sake daer in ghelegen wae/ ende dat-
men tot onverwachte ende haestighe siecten/
moeste vueghen rassche remedien/ ia oock ge-
weldige eñ violente/ dwelck is de opinie/ daer
op zijn Mt. (soomen my met een cleyn woor-
deken alleenlijck laet weten) alsnu heel vaste-
lijck haer heeft gesloten ende gearresteert. Eñ
dat ten selven daghe / als sy lestmael / na haer
siecte/ te Madrid quam/ sy swoer in tegẽwoor-
dicheyt vanden voorschreven Heeren / dat sy
wel wiste/ dat int ghene/ dat in syne Nederlan-
den was gedaen/ was vercort / niet alleen zijn
reputacie / maer oock den dienst van Godt/
ende dat tselve haer so na ginck/ dat sy eer sou-
de avontueren alle de reste van synen Landen/
dan van sulcken rebellien niet te doen een ca-
stijement exemplaire/ ten aensiende der gant-
scher Christenheyt. Ende tot dien eynde sloot
alsdoen ter selver plaetsen syne Mt. van te
scheyden wt Spaengien / soo haest haer mo-
ghelijck

[s] Hier wordẽ betreckẽt de Hertoge vã Alven / eñ de Prince vã Eboli Ruygomes.

ghelijck soude wesen/ende met haer te nemen den Prince syaen Sone/ende de Coninginne/ (diemen nochtans meynt/dat harẽ wech door Vranckrijck sal mogen nemen) latende int Lant voor Gouvernante syn Suster/ eñ syne Nevẽ de twee Sonẽ vanden Keyser/ met haer/hoe-wel dat de voorß. Heer Keyser soect den out-sten van daer te hebben/eñ dat de Hertoge ee-nige dagen te voren de Zee soude passerẽ/om te ververschẽ de garnisoenẽ van Italien/eñ de beste eñ outste soldaten ende Capiteynen daer wt te trecken/eñ in hen plaetse te laten de ghe-ne die met hem tot Spaengien trecken sullen: Dat syne Mt. corts daer na comende in Ita-lien/soude spreken met eenigen Princen ende Potentaten/ eñ oock met den Paus/ eñ daer na metten Keyser/ist moghelijck/ om tsamen te bevestigen hen Raden eñ machten/ aenden welckẽ sy alreede begeert heeft/twee van synẽ Regimenten/diemẽ oock niet en twijfelt/sy en sal die wel verwervẽ/hoe wel de Keyser/mits der oorlogẽ die hy heeft metten Torck/alnoch gheen versekerde antwoorde en heeft connen geven. Dwelck gedaen/ ende de ordre dier tot synen voornemen behoeft/ ghestelt wesende/ maect syn. Mt. syn rekeninghe/van te blijven inden Graefschappe van Bourgoengien/om daer na af te comen indeNederlandẽ/met sulc-kẽ heyrcracht/als van noode sal wesen/navol-gende dat syn ondersaten hen sullen dragẽ/ eñ de maniere die sy sullen houdẽ van hen te ver-oetmoedighen/ oft wederstant te doene/ om

hem

hem te doen onderdanicheyt bewijsen / ende Gode al voren. Voort dunct my / Me-vrouwe / dat ick niet en behoore te laten / v te seggen / Hoe dat de Palsgraef ende de Lantgraef van Hessen / eñ andere Luytersche Vorsten / herwaerts gesondē hebbē twee Ambassaten / die men seyt Docteurs te wesen / deen ghenoemt Junius / eñ dandere Dauid: die hier gecomen zijn over een maent oft vijf wekē / onder decksel van te comen heyschen sekere penninghen / die de voorschreven Vorsten / duerende den troublen van desen Rijcke / hebbē geleent den Hoofden van den Hugenoysen / eensamentlijc om dē Coninc van Vrancrijc te recommanderen de ghene / die daer houden hen fraey Religie. Maer inder waerheyt (na det ick heb connen vernemen) om metten voors. Huygenoysen eenige practijcken voort te stellen / eñ eenighe nieuwe middelen aen te gheven / om wat aen te grijpen tegen den Staet eñ Landen van zijn Catholijcke Mt. Ende want ick van een goede plaetse warachtelijck heb verstaen ghehadt / dat eenighe vanden Rade vanden voorschreven Coninck eñ Coninginne / ia ooc vanden grootsten ende oudtsten (hoe Catholijck dat sy henselven oock seggen te wesen) waren van advijse / hen / metter oorsake van dese Ambassade te behelpen / om metten voors. Vorsten eenich verbont te maken / ende metter vrientschap ende confederatie vanden selven / hen te stercken / So hebbe ick sekere daghen beladen gheweest / om te vinden middel / om dat voor-

nemen

nemen te scheuren. Maer na dien de Cardinael t in deser stadt so wel te passe is gecomẽ/ (de welcke inder waerheyt al hier wtnemende goede diensten doet/ eñ noch meer doen soude/ hadde hy den middel) so heb ick hem gheweest besien/ ende langhe met hem gesproken vander importantie deser sakẽ/ eñ vander consequentie/ die sy treckt ter verdruckinghe der Catholijcker Religien deses Rijcx/ eñ heb hem wel doen verstaen eñ weghen/ dat dit niet alleen en quam ten achterdeel vanden Coninc/ mynen Meester/ maer oock van synen eygen/ hem oock met eenen weghe middel gevende/ van te grijpen aen den voorseyden Junius/ midts dien de selve was ondersaet ende gheboren vanden Nederlanden/ In sulcker voegen/ dat hy des anderen daechs van hier troc/ om hem te vinden in een vanden huysen der Coninginne/ genaemt Monceaulx/ daer t'Hof was. Ende daer wesende/ heeft soo vele ghewrocht/ dat de voorschreven Coninck eñ Coninginne terstont brieven afveerdichden aen den Provoost van haren huyse/ om de voorseyde Lutersche Ambassadeurs binnen deser stadt wesende/ ghevanghen te nemen/ ende in handen te crijghen haer brieven/ memorien/ papieren/ ende instructien. Het welcke oock soude gheexecuteert gheweest zijn/ en hadde niet een vanden voorschreven Rade/ in deser stadt zijnde/ gheduerende de swaricheyt dies gherees/ ten tijde als de voorseyde Provoost hen in de ghevanckenisse wilde leyden/ van

t Hy mey net dẽ Cardinael van Lorainen.

advijse

advijse geweest/datmē de executie soude schorsen/totter tijt toe/dat noch ander bevel daer op soude comen. Ende ick weet wel/ dat/hoewel men daer na heeft ghearbeyt/om dese faute te bedecken/nochtans de voorseyde Ambassadeurs verstaen/daer door gheleden te hebben alsulcken schande/ende haer meesters suicke iniurie/dat ick sie/dat daer door/dese practijcke/diemen broude/is ghescheurt/sonder weder gheknoopt te connen worden/te meer/dat sy hen weder ghevoelden veronghelijckt te zijne/tot dien/dat in stede van te beteren de voorschreven iniurie/sy noch qualijck ghenoech hebben in desen Hove onthaelt gheweest/alsmen hen audientie heeft ghegheven/ende laten duncken/dat sy niet seer aenghenaem en hebben gheweest den voorschreven CONINCK/Coninghinne/ende dien van haren Rade/ende datmen na de voorschreven Audiencie/met hen ghespot heeft: het welcke niet en can gecomen/dan tot grooten voordeel vanden handelinghen van syne Maiesteyt/ende met eenen meer ende meer benemen de vrientschappen ende aliancien der Vrouwe [v] (ghy weet welcke) die ick meyne te wesen eene van de meeste gheveynsde vander werelt/ende hoe ick langher hier handele/hoe ick vaster blijve inder opinien (die ick uwer hoocheyt te meer stonden heb doen verstaen) dat in haer gheen trouwe/versekeringhe/vrientschap/noch resolutie en is. Ick heb haer te meer stonden ghesproken vander

v Hier meynt hy de Conninginne van Vranckryck.

saken

saken v bekent/daer syne Mt. aen ghelegh en is / ende haer wel sterckelijck verthoont de verbintenisse die sy daer toe heeft / ende het bystandt dat sy ontfanghen heeft in haren grooten noot: Boven dien gebruycke ick alle dage alle de middelen die ic can bedencke / om de saken te doen comen na de meyninghe van synder Maiesteyt / ende uwer hoocheyt/ Maer ick en crijghe anders niet dan woorden/ende ben des noch so luttel verseckert/ als ten eersten daghe: des niet te min / heb wel voor my ghenomen/ haer so hardt aen te vallen ter eerster audientie die ick hebben sal/dat sy wel sal moeten opentlijck spreken. Sy seynt dickwils by my het cleyn swert manneken/ daer ick uwer hoocheyt somwijlen af geschreven hebbe/ die dickwils in Spaengien is gheweest/ten tijde als de Heere van S. Supplice aldaer Ambassadeur was. Ende hoewel de voorseyde Vrouwe haer laet duncken/ dat sy my door hem/doet gelooven al dat sy wilt/ en dat sy vele secreten van my wthaelt / so en wil ick nochtans haer niet te kennen gheven / dat ick sulcx verstae/noch van die opinie hen trecken/maer ter contrarien/ ghelate ick my/ van met hen te spreecken seer vrijelijck. Ende ick ben ghewaer worden / dat ick daer mede hen somtijden wel goede geve / die wel te propooste comen/ende dat ick hen meer wthale / dan sy my: ymmers ick sal voortane wel toe sien/ metter hulpen Gods/dat sy hen niet en sullen beroemen/van bedrogen te hebben eenen Spaengiaert.

Ick heb dit pacquet ontfangen door eenen Poste die van Madrid scheyde metten voorseyden Heere van S. Supplice/ den welcken de voorseyde Vrouwe onlancx hadde ghesonden aen syne Mt. dien hy den eersten van deser maent heeft ghelaten te Savone/ om weder te keeren in Vrancrijck. Men schrijft my/ datmen hem ghegheven heeft de antwoorde diemen behoorde/ ende so ick het advijs ghegheven hadde/ dwelck ick my wel versekert houde/ dat helpen sal. Ende en heeft oock niet soo veel nieus vernomen/ als hy wel meynde/ ende als de hope was vanden ghenen die hem hadden ghesonden. De Hertoghe hadde eenighe daghen te voren ghesept/ dat hy my wilde schrijven/ maer om dat de voorseyde Poste/ tot synen vertrecke hem sach met allen seer droeve/ om des houwelijcks wille van synen Sone/ soo en dorste hy hem daer af niet spreken. Men en wiste in Spaengien noch niet de doot van Sultan Solyman/ ende en twijfele niet/ ick en sal een depesche crijghen/ soo haest men daer dat sal verstaen hebben/ waer door ick sal moghen verstaen/ oft op die tijdinghe/ eenighe veranderinghe van opinien sal ghecomen wesen/ op de particulariteyten boven gheruert/ waer af ick niet laten en sal/ terstont te adverteren uwe hoocheyt/ Van de welcke/ &c.

Brieven van den Prince van Oraengien aen de Regente. No. 8.

Me-Vrouwe.

C heb ontfaē de brievē y /die uwer hoocheyt believt heeft te schrijvē aen my/eensamētlijck aen die vandē Rade van mijnē Gouvernemente/ eñ verstaen de meyninghe van synder Mt. op drij puncten. My oock bevelēde/ seer expresselijc te doene/elck van dien executerē/in allen den plaetsen van mijnen voorschrevē Gouvernemēte. Ende hoewel Me-Vrouwe/ men my geen advijs en heeft gevraecht in saken van so grooten gewichte eñ consequentiē/Nochtās/ ick/als een getrou dienaer eñ vassael van synder Mt. gepoort door eenen goedē ijver/begeerēde te voldoene der verbintenisse/ die ic schuldich ben tot mijnē staet eñ eede/ en hebbe niet connē gelatē/van mijnē goetdunckē eñ opinie daer op vrij wt te seggē / liever verwachtende davontuere/van/als nu ondanc te behalen vā mijne waerschouwingen eñ verthooningen/ dan van door mijn stil swijgen eñ oochluyckinge/namaels / als het lant daer door soude bedorven

y Dit zijn de generale brieven by de Regente Wtghesonden dē 18. Decēb. 1565. Metter resolutie van dē Coninc boden beyde gevangher onder Num. 21.

dorven ende in onrusten gestelt wesen / gelast eñ geblameert te worden voor een ongetrou/ onachtsaem ende sorgheloos Gouverneur.

Het Concilium.

Eerst / aengaende het volvoeren vanden Concilie/hoe wel int beginsel men daer op gemorret ende qualic te vreden geweest is/nochtans/gemerct mẽ naderhãt daer by gevoecht heeft sommige exceptien eñ reservatien/soude ick hopẽ/dat desen aengaende/luttel swaricheden sal vallen. Ende aengaende het reformeren vanden Priesters / ende anderen gheestelijcken ordinancien / soo het niet en zijn saken van mijnder vocatien/gedrage my des totten ghenen/die des den last hebben/ende alst van noode sal wesen / sal ick den bevele van syne Maiesteyt ghenoech doen.

De Inquisitie.

Ruerende het tweede punct / Inhoudende dat de Gouverneurs/Raden/eñ andere Officieren souden met alle haer macht/bystaen den Inquisiteurs/ende hen hanthouden inder autoriteyt /die hen na die Godlijcke ende weerlijcke rechten toebehoort/ende van der welcker sy tot hier toe gheploghen souden hebben:

Uwe hoocheyt mach indachtich wesen/dat de clachten/oppositien/ ende swaricheden/alomme inden landen van herwaertsouer / gemaect op de instellinge vanden Bisschoppẽ/ alleenlijck wt dier oorsaken zijn toegecomen/ datmen vreesde/dat/onder sulckẽ decsel/ men sochte inne te brenghen eenighe maniere van Inquisitien; Soo grooten haet / afkeer/ende

walgin-

walginge isser/niet alleene vander werckinge
ende exercitie/ maer ooc vanden naem alleen
der selver.

Boven dien/ so mach uwe hoocheyt wetē/
eñ is condt eñ kennelijc der meester menich-
ten der ondersaten/ ende goeder ingesetē van
herwaertsover/dat de Key. Mt. eñ insgelijcx
de Maiesteyt van de Coninginne Marie/ dē
Inwoonderen te meer stonden hebben verse-
kert/so mondelinge/als by gheschrifte/ dat de
selve Inquisitie in desen Nedelanden niet en
soude gebrocht worden/maer/dat de selve lan
den souden ghehouden ende gherekent wor-
den/ghelijck sy van allen ouden tijden te vo-
ren ghedaen waren geweest: Ja syn Coninc-
lijcke Maiesteyt selve/ heeft ghelijcke verse-
keringhe te meer reysen/den ondersaten ghe-
daen/ om hen sulcken achterdencken te bene-
men.

Voorwaer Me-Vrouwe/dese voorschreven
versekeringen ende beloften hebbē ongetwijf
felt/de Ondersaten ende andere Inghesetene/
verhuedt/ende verhouden / van te vallen in
enighe veranderinghe / ende dat niet vele
lieden van eeren/ende van machte / haer goe-
den en hebben verthiert/ noch ghesocht ande
re plaetsen/daer sy mochten vrij leven/sonder
vreesen van eenige Inquisitie. Waer door ooc
by consequentie by een gehouden eñ bewaert
is/de ruste/eendrachticheyt/handel van coop-
manschap/ende het opbrenghen vanden pen-
ningen/behoeft hebbende tot onderhout van

den oorloghen/ Daer andersins/ het lant ghe-bloot wesende van inwoonderen/ vassalen/ eñ ghelde/ soude ghewordẽ zijn tot eenen roof/ den ghenen die daer de handt hadden willen aensiaen.

De Placcaten.

Aengaende den derden puncte/ bi den welcken syne Mt. wilt/ ende wterlick ordoneert/ dat de Placcaten/ ghemaeckt/ soo wel by den Keyser/ als syne Maiesteyt/ in allẽ harẽ puncten ende articulen worden onderhouden/ achtervolcht/ ende gheexecuteert in aller strafficheyt/ ende sonder eenige moderatie/ oft oochluyckinghe.

Me-Vrouwe/ dit punct dunct my oock seer hart te wesen/ wt dien/ dat der Placcaten vele eñ verscheyden zijn eñ ooc eertijden somwijlẽ versoet/ eñ niet altijt ghevolcht in het wterste rigeur/ Ja oock ten tijde/ als de generale miserie niet soo scherp en was/ als die nu wel is/ noch oock ons volck/ door de verweckinghen eñ practijcken van onsen gebueren/ niet so genegen tot nieuwicheden. Eñ als nu te willen meerder strafficheyt te wercke stellen/ eñ met meerdere vehementien/ al tsessens te willen hernemẽ de voorseyde Inquisitie/ ende voortvaren in alder hardicheyt met executien. Ick en can Me-Vrouwe/ niet begrijpen/ dat sijn Maiesteyt daer by yet anders en sal connen ghevorderen/ noch gewinnen/ dan haerselven te stellen in pijne ende syn landt in onruste/ eñ te verliesen de herten van synen goeden ondersaten/ makende elcken een achterdencken/ dat

dat syne Mt. soude willen comen ende handelen op eenen anderē voet/ dan hy altijt beloeft ende bethoont heeft ghehadt/ende stellende de landen in hazardt/van te vallen in handē van onsen ghebueren/so wel door het groot volck datter vertrecken sal wten landē/ als door het cleyn betrouwen datmen sal hebben van den ghenen dier sullen blijven/ ende dat al sonder eenighe voorderinghe oft beternisse vander Religien.

Ick wil hier achterlaten/ het verhael van veel andere inconvenienten/ om der cortheyt wille/wel wetende/dat syne Mt. eñ uwe hooc heyt/daeraf eertijden te meer stonden int lange gewaerschouwet zijn. Bovē dien/ so dunct my ooc(sprekende onder correctie)den tijt als nu seer onbequaem/ om te rueren de sinnen ende herssenen des volcx/ dat alreede niet den te vele onstelt ende verbittert en is/door de teghenwoordighe dierte ende ghebreck vanden coren. Ende na mijn duncken/waert beter dat die saken werden verhouden/ende wtghestelt totter coemste toe van synder Mt: diemē seyt/ dat gereetschap maect om herwaerts over te comen/ende wilde wel/dat synder Mt. beliefde/hem daer toe te haesten/ op dat in syn presentie/sulcken orden daer in gestelt werde/ als hy soude oorbooriijck vinden/door den dienst van Godt ende van syne Mt. mitsgaders tot ruste eñ voorspoet van syne landen eñ ondersaten van herwaertsovere. Want soude daer onruste vallen/de remedie soude gereeder wesen

in synder Maiesteyts teghenwoordicheyt/ dan andersins.

Niet te min/so verre syne Maiesteyt/ende uwe hoocheyt daer by blijven/ eñ van nu af willen/ datmen soo doe/ende de voorseyde puncten allegader achtervolge/mits dien ick claerlijck eñ voor de hant mercke/ dat die/als nu/niet en connen te wercke ghestelt worden/ sonder het lant te stellen in grooter vreese van gantschelijck bedorven te worden/waer op moghelijck syne Mt. achte soude slaen/ waer die hier/so soude ick liever hebben/soo verre men de sake tot dier tijt toe niet en wil vertstellen/maer van nu af/metter voorseyder Inquisitien ende executien voortvarē/dat syne Mt. in mijn plaetse yemanden anders stelde/die de gheneghentheden des volcx beter conde begrijpen/ende bequamer ware dan ick/om het selve in rusten ende stillicheyt te houden/dan van te vallen in eenighe opsprake/daer mede Ick ende de Mijne/namaels mochten gheblameert worden/so verre inden landē/staende onder mijn gouvernement/gheduerende mijnen last/eenige onrusten oft inconvenienten toequamen.

Ende mogen hen/so wel syne Maiesteyt/ als uwe hoocheyt wel verseckert houden/dat ick het gene des voorseyt is/ niet ende segge/ om niet te willen navolgen syn bevelen/oft te leven anders dan een goet Christen/ ghelijck mijn voorgaende wercken des goede getuyghenisse connen gheven/so ick oock hope/dat syn

syn Maiesteyt by goede experiencie / sal hebben bevonden / dat ick om synes Maiesteyts dienst / noyt lijf noch goet gespaert en hebbe / daer inne ick oock begheere volstandich te blijven / so lange ick leve. Bouen dien / so verre de saken vanden lande niet wel effen en gingen / ick soude gheraken te moeten bystellen / boven de verbintenisse die ick schuldich ben syne Mt. ende den Lande / niet alleen alle het ghene dat ick inde werelt hebbe / maer oock mijnen persoon / met wijf ende kinderen / die oock de naturere selfs ons gebiet gade te slaen ende te bewaren.

Uwer Hoocheyt sal believen op het ghene des verhaelt is / acht te nemen / na haer voorsichtige ende gewoonlijcke wijsheyt / ende dese mijne vertooninghe int goede te nemen / als comende van eenen die daer spreect wt eenen vyerighen treck ende affectie / die hy heeft / ten dienste van syne Mt. ende om te verhueden alle inconvenienten / des ick God te ghetuyge neme: Den welcken ick bidde (eerst mijn ootmoedighe ghebiedenisse / inder goeder gracien van uwer hoocheyt ghedaen hebbende) der selver te willen gunnen in ghesontheydt / een goet salich leven.

Wt Bruessel / den xxiiij. dach van Januario / 1565. na stijle van Brabant.

No.8. **Antwoordt van de Regente/ op de voorgaende Brieven van den Prince.**

MYn lieve Neve/ Ick heb ontfaen twee uwe Brieven/ vandē xvi. deser Maent: By deen vanden welcken ghy excuseert v coemste herwaerts/ so ic v gebeden hadde: Ende by dandere/ my vermaent de vertooninghen/ die ghy my anderen tijden hebt gedaen/ van de inconvenienten dier te bevreesen waren/ aengaende den dry punctē/ die de Coninck mijn Heere bevolen hadde/ dier ick seer wel ghedachtich ben. Ende is sedert dien tijt (na dat ick gheinformeert ben) de verbitteringe ende morringe des volcx int generael so grootelick gewassen/ dat door verscheydē waerschouwingen/ my comende van dage tot dage van goede plaetsen/ men my te kennē geeft/ dat de selve inconvenienten zijn seer apparent/ ende voor de deure/ om hen seer haest te toonen eñ laten sien: het welcke heeft geraden/ ende nootelick doen vinden/ te roepen alhier de Gouverneurs/ so ick gedaen hebbe tegen in Maendaghe ofte Dincrdaghe naestcomende ten langsten/ om met hulpe van hen/ te raetslaghen op het ghene dat soude moghen dienē / om de selve inconvenienten te verhuedē/ tot vorderinge vandē dienst van syne Mt. ruste eñ stillicheyt des lants / eñ versekeringe der Vassalen/ ondersatē eñ inwoonderen des selfs. Ende na dat ick kenne uwe goethertic-

heyt

heyt ende yver/ten saken/ dienende ten dienste van syne Mt. ende van desen landen/ so houde ick my voor versekert/ dat ghy in gheenen ghebreecke sult wesen/ (alle andere saken ter zijden ende wtstellende) van u hier te vinden ten selven tijde/ Het welcke ick u/ mijn goede Neve/ seer hertelijck by desen brieve (dien ick daerom alleen by eenen expressen aen u seynde) ben biddende/ eñ God almachtich/ dat hy u gheve het ghene ghy meest begheert. Wt Bruessel/ den xix. dach van Meerte/ 1565a.

a Is 1566 na den ghemeynen stijl.

Onder stont ghe-
teeckent/
Margarita: Ende noch/ Berty.

Ende het opschrift was/

Aen mynẽ goeden Neve/den Prince van Orangien/Grave van Nassou/ Ridder vander Orden/Gouverneur des Graefschaps van Bourgoengnen/ ende vanden Landen van Hollant/ Zeelandt/ende Utrecht.

No. 9.

Alle dese Placcaten teghen der Religien/ zijn te vinden by een/ int boeck gedruct te Ghendt/ daer alle de ordinancien ende Mandamenten vandē Nederlanden in vergadert zijn.

Extracten van sommighe puncten ende Artijckelen/ genomen wt sommige Placcaten eñ Ordinancien/ ghemaeckt eñ vercondicht inde Nederlanden/ op het stuc van de Religie eñ Geloove.

Ende eerst wt den Placcate

eñ generalen Mandamente/ ghemaeckt eñ geordonneert by dē Keyser Caerle/ den 22. van September/ indē Jare 1540. Het welcke vercondicht is geworden / na dien te voren / inden Jare 1531. een ander (oock so hardt) ghestatueert was gheweest.

†

So ist / dat wy tselve aensiende / begheerende met alle onse macht te extirperen / aboleren ende vernielē de voorschreven verdoemde ende reprobeerde secten/ dwalingen eñ heresien/ eñ onse ondersaten onderhouden inde vreese Gods almachtich / inde warachtighe onderhoudenisse van onsen voorschreven heylighen Kersten geloove/ ende inder gehoorsaemheyt van onser moeder der heyliger Kercke/ Wy by groote eñ rijpe deliberatie van Rade/ eñ by advijse van onse seer lieve ende seer beminde Sustere vrouwe Marie/ Coninginne Douagiere vā Hongerien/ vā Bohemen/ &c. Regēte ende

eñ Gouvernante in onse voorschreven landen van herwaertsover/ eñ daer op oock ghehadt het advijs van onse principale Raden/ hebben wt onsen eygenen wille eñ sekere wetentheyt/ geordonneert eñ gestatueert/ ordonneren ende statueren voor edict ende eewighe Wet/ tghene dat hier na volcht:

Inden eersten / dat niemant / van wat state ende condicie hy sy / en sal moghen onder hem hebben / vercoopen / gheven / draghen/ noch lesen/ preken/ instrueren/ sustineren ende defenderen / communiceren / oft disputeren/ heymelijcken oft openbaerlijcken/ van de leeringhen/ schriftueren / ende boecken/ die ghemaeckt hebben / oft souden moghen maken/ Martē Luther/ Jan Wiclef/ Jan Hus/ Marcilius de Padua / Ecolampadius / Vlricus Zwinglius/ Philippus Melancthon / Franciscus Lamberti/ Joannes Pomeranus / Otto Brunfels/ Justus Jonas / Joannes Puperi/ eñ Gorchianus/ oft andere aucteurē van henlieden secte/ oft van andere heretijcke oft dwalende secte/ gereprobeert vander kercke: Noch oock de leeringen van hare adherenten/ fauteuren/ eñ complicen/ Noch oock de nieuwe Testamenten gheprint by Adriaen van Berghen/ Christophel van Remunde/ eñ Joannes Zell/ Phrases scripturæ diuinæ, Interpretatio nominum Chaldæorum, Epitome topographica Vadiani, Paralipomena rerum memorabilium, Historia de germanorum origine, Commentaria in Pithagoræ poëma, Commentaria

mentaria in Physicã Aristotelis per VValcurioné, Eobani Hessij opera, Dominicæ precationes Griphij, Methodus in pręcipuos scripturæ diuinæ locos, Erasmi Sarcerij Cathecismus, Scholia eiusdem in Euangelia, secundũ Mattheũ, Marcũ, & Lucam, Postilla eiusdem in Euangelia Dominicalia, per totũ annum, Item, De ratione discendæ Theologiæ, De instituenda vita, & moribus corrigēdis, Paręnesis Christophori Hegēdorphini, Eiusdem Christiana institutio studiosę iuuētutis, cum expositione Orationis Dominicæ Philippi Melanchthonis, Epitome Chronicarum, *VVesende in Latijn, ende in Duytsch*, Annotationes Sebastiani Munsteri in Euangelium secundum Matthæum: Eñ de spelen/ die cortelinghen gespeelt zijn gheweest in onse stadt van Ghent/ by de negenthien Cameren / opt Refereyn: Dwelck den stervenden mensche den meesten troost is. Noch insgelijcx eenige andere boecken/ die sedert achthien Jaren herwaerts geschrevē oft geprint zijn geweest sonder declaratie vanden Printers / Schrijvers/ tijt/ oft plaetse. Noch oock het nieuwe Testament/ die Euangeliē/ Epistelen/ Prophecien/ oft andere boecxkens in Walsche oft Vlaemsche talen/ hebbende prefacien oft prologē/ apostillen ofte glosen/ smakende dwaelachtige leeringē/ repugnerende oft contrarierende onsen heylighen Gheloove/ den Sacramenten / oft Gods eñ der Kercken geboden. Noch desgelijcken

lijckē schilderen oft doen schilderē / oft betrecken / te houden / hebben / oft bewaren eenighe beelden / pourtractueren ofte schandeleuse figuerē vander maget Maria / ofte vāden Heyligen byder Kercken gecanoniseert / oft te breken / casseren / eñ wtdoen de beelden die thaerder eere eñ gedenckenisse gemaect zijn oft gemaect sullen worden. Eñ so verre yemant de voorschreven boecken oft schilderijen onder hem hebbe / dat hy die terstont verberne.

Op de pene / in dien yemandt bevondē worde / gecontravenieert te hebbene eenigen vanden poincten boven verclaert / geexecuteert te worden: te wetene / de Mans by den sweerde / ende de Vrouwen by den putte / so verre sy lieden haerlieden dwalinghen niet sustineren oft defenderen en willen: ende indien sy in hare dwalinghen oft heresijen persisteren / so sullen sy geexecuteert worden by den viere / ende in allen gevallen haerlieder goeden verclaert gheconfisqueert / tot onsen profijte.

Willende eñ verclarende / dat vanden dage dat die voornoemde heretijcken sullen gevallē wesen in hare dwalingen / sullen wesen inhabil om te disponeren van haerliedē goedē / eñ dat alle alienatien / giften / cessien / vercoopingē oft ondrachten / Testamentē / eñ wtersten wille by henlieden ghemaect / sedert den voornoemden dage / sullen wesen nul ende van onweerden.

Daer en boven ordonneren ende statueren wy voor gebodt ende eewige wet / als bouen / Dat niemant hem en vervoordere / te houden / oft

oft toelatē in zijn huys/oft andersins/conventiclen oft vergaderingen/noch te communiceren oft disputeren vander heyliger Schriftueren/sonderlinghe in swaere ende twijffelijcke materien/Oft anderen de voorschreven heylige Schriftuere/te lesen/noch preken/sy en waren Theologiens/gheapprobeert by eenighe fameuse Universiteyt/Oft andere daer toe ge admitteert by de ordinarisen vander plaetsen/op de pene voorschreven.

Dat niemant hem en vervorderè te printen oft doen printen/oft andersins te publiceren eenigen boeck/sprekende oft mencie makende vander heyligher Schriftuere/oft eenichsins aengaende onsen heyligen Gelooue/ende die constitutien vander Kercken/ten sy dat de selve eerst ghevisiteert sy by den Ordinaris vander plaetsen/Eñ van ons vercreghen brieven van Octroy/ende permissie om die te printene/opte selve pene als boven.

Ordonneren ende statueren oock/dat niemant/van wat state oft conditie hy sy/hem en vervordere te herberghen/ontfangen/tracteren/oft fauoriseren eenige heretijcken oft Herdoopers/Eñ dat alle de ghene/diese gheherbercht/ontfangē/getracteert/oft gefauoriseert hebben/kennende die sulcke te wesen/de selve denuncieren/eñ aenbrengē den Officier vander plaetsen/so verre die ghepreuilegeert sy: in gevalle niet/dē principael Officier vander naester goeder stadt van haerlieder residencie: op de pene/gecorrigeert te wordē als heretijcken.

Ende

Ende begeerende te comen totter kennisse van de voorschreven heresien/dwalinghen/eñ abusen/ Wy ordonneren / dat de accuseerders ende denunciateurs (soo verre behoorlijcken blijcke van de mesusen / ende dat de gheaccuseerden verwonnen worden/) sullen hebben de helft van de goeden vande voorschreven gedenuncieerde oft gheaccuseerde / soo verre de selve niet meer en bedragen dan hondert ponden grooten Vlaems eens: maer in dien de voorschreven goeden excedeerden de voorschreven somme voor eens/in sulcken ghevalle sullen sy lieden alleene hebben den thiensten penninck van tghene dat de voorschreven goeden excederen sullen/ de costen ende mysen van Justicie eerst ende al voren ghedefalqueert. †

Ende ten eynde dat onse Rechteren eñ Officieren/ die de voorschreven heretijcken ende Herdoopers gheapprehendeert sullen hebben/onder schijn dat de penen souden mogen schijnen groot ende hert te wesen/ende gestelt alleene tot vreese vanden delinquanten/gheen occasie en hebben/met hen/haer complicen eñ fauteuren / te dissimuleren / oft die te straffen min dan sy lieden verdient hebben / soo dickwils hier voortijts bevondē is gedaē geweest te hebben / Wy willen ende ordonneren / dat de ghene / die teghens dese onse ordonnancie ghecontravenieert sullen hebben / houdende/ printende / vercoopende / distribuerende / oft publicerende heretijcke oft schandeleuse boec- †•

ken/ schriftueren ofte schilderijen / oft anders ghecontravenieert tegens de poincten boven verclaert / ofte eenighe van de selve / Indifferentelijck ghepunieert / ghecorrigeert / ende ghestraft sullen worden / by de penen boven verclaert. Verbiedende allen onsen Rechteren / Officieren / ende Justicieren / te altereren/ modereren ofte veranderen de voorschreven penen/ in gheenderhande manieren / hoe dat het sy: Maer naectelijcken / na dien dat hen ghebleken sal wesen vande voorschreven contraventie / declareren de voorschreven penen / navolghende dese teghenwoordighe ordonnancie/ op de pene van gheprivеert te worden van haerlieder staten ende officien/ eñ verclaert inhabil/ nymmermeer te moghen hebben officie/ eñ daerenboven noch arbitralijck ghecorrigeert: Ordonnerende allen onsen Officieren/ Ons/ oft onser voornoemder Suster de Coninginne/ te adverteren / wanneer onse Rechteren/ oft Schepenen/ oft andere/ kennisse hebbende vande voorschreven delinquanten/ swaricheyt maken sullen / onse voorschreven ordonnantien te achtervolghen / ende te apposeren de voorschreven penen/ om tegens henliedẽ te doen procederen totter voorschreven penen.

Boven dien ordonneren wy / dat indien yemant sy/ die plaetse weet/ daer eenige vande voorschreven heretijckẽ oft Herdoopers / hen houden verborgen/ die sal gehoudẽ wesen dat te verclaren den Officier vander plaetsen / op de pene

de pene van gehouden te wesen voor fauteur/ ontfanger/ eñ adhererēde aen de herrsie/ daer af die verborghen persoone besmet sal wesen/ eñ gecorrigeert te worden met gelijcke pene/ als de verborgē persoone wesen soude/ indien hy gheapprehendeert ware.

Ende want hier voortijts/ so wanneer eenige vande voorschreven heretijcke ofte Herdoopers/ geaccuseert ende gedaecht wesende/ hen hebben wtlandich gemaect/ zijn gevloden/ oft hen houden verborgen/ men niet en heeft mogen tegens henlieden procederen tot behoorlijcke punicie/ maer alleene tot bannissemente: Ende wetende dat haerlieder complicen ende adherenten doot zijn oft gheexecuteert/ in sulcker wijs dat den Officier niet moghelijck wesen en soude/ souffisantelijck teghens henlieden te proeven/ dat sy lieden herdoopt oft heretijcke waren/ ende onder desen schijn ende betrouwen/ hen daghelijcx vervoorderen supplicatie te presenteren/ om mandement van purge oft andere provisie van Justicie te verwerven/ dwelck occasie heeft van verachtinge van Justicie/ ende den voorschreven Heretijcken ende Herdoopers stouticheyt wederom te comen/ ende te spreyen haerlieder dwalinghen ende valsche leeringhen in onse voorschreven landen/ tot grootē pericule/ schandale/ eñ achterdeele van onse voorschreven landen eñ Ondersaten: willende daer toe versien/ Wy verbieden den Hoofden van onse souverayne hoven/ eñ Presidenten van onse provin-

 ciale

ciale Raden / den voornoemden suspecten oft gheaccuseerden van de voorschreven heresie ende herdooperije / die eens geroepen wesende in Justicie / niet ghecompareert en zijn: Maer door contumacie hen sullen hebben laten bannen/ te accorderē/ doen segelen/ ofte geven eenighe provisie van Justicie / om hen te stellē in purge ofte andersins/ om te converseren in onse voorschreven Landen. Maer declareren/ dat sulcke fugitive ende gebannen persoonen sullen gehoudē worden voor verwonnen/ eñ dat tegens henlieden geprocedeert sal wesen/ navolghende de voorschreven penen.

¶ Verbieden voorts eenen yeghelicken / van wat state oft conditie hy sy / opte pene te wesen ghehouden voor fauteur vanden heretijcken/ ons oft onse Raden macht hebbende gracie te gheuen/ requeste te presenteren voor de voorschreven fugitiven/ ballingē/ oft Herdoopers/ noch andere besmet/ oft die besmet hebben geweest/ vande voorschrevē gereprobeerde secten/ om gratie te hebben van haerlieden mesusen/ dwalingē eñ heresien/ de welcke wy niet en willen geaccordeert te wordē/ opte pene te wesen eewelijckē gehouden inhabil om te mogen houden oft exercerē officie in onsen voorschreven Landen / eñ daerenboven arbitralijc gecorrigeert. Desgelijcken allen Advocaten/ Procureurs/ Clercken/ Particienen eñ Solliciteerders/ te makē/ schrijven oft presenteren sulcke requeste/ op ghelijcke pene.

¶ Alle welcke poincten eñ articulē wy willen

ende

ende ordoneren onverbrekelijck teewigen dagen/ als voren/ onderhouden eñ geobserveert te worden/na haer forme ende inhouden. Eñ ten eynde dat een yegelijcken daer af geadverteert worde/dat ghy terstont ende sonder vertreck/die doet publicerẽ over al onsen Landen van herwaertsover/daermen ghewoonlick is wtroepinge ende publicatie te doen/Procederende/ende doende procederẽ/ tegens dovertreders ende ongehoorsamen/ by strenge executie vande penen boven verclaert/sonder eenige gratie / simulatie / oft verdrach / Niet teghenstaende oppositie oft appellatie ghedaen oft te doen/noch oock eenighe privilegien/ ordonancien/statuten/gewoonten / oft usantien ter contrarien. De welcke wy niet en willen/ noch verstaen desen aengaende/plaetse behooren te hebben. Maer hebben totten selven/wt onse sekere wetenheyt/ autoriteyt / ende volle macht/gederogueert/ende deroguerẽ by dese.

Des voorschreven is / te doene met datter aencleeft: Gheven wy u onse Officieren/Rechteren ende Wethouderen / dien dat aengaen sal/volcomen macht/autoriteyt / ende sonderling bevel. Bevelen ende ordoneren eenen yeghelijcken / dat sy u ende hen tselve doende/ ernstelijck verstaen ende obedieren.

Want ons also ghelieft.

Tentweeden/

No.7. Wten Placcate ende eewigen Mandemente/ geordineert eñ wtgegaen den naestleden April 1550. na dien te voren in den Jare 1544/ eñ 1546. ooc wel straf-fe gemaect waren geweest.

†† Ende Eerst/ dat niemant/ van wat state ende condi-cie hy sy / en sal moghen printen / schrijven / wt-schrijven/ copieren/ noch syns wetens onder hem hebben/ontfanghen/dra-gen/bewaren/ recelereren/ verswijgen/noch onder hem houden/vercoo-pen/coopen/gheven/ distribueren / saeyen oft laten vallen/ in Kerckē/ stratē/ oft andere plaet-sen/ eenige boecken oft schriften/ ghemaect by Marten Luther/ Joānes Ecolampadius/ Vl-ricus Zwinglius/ Martinus Bucerus/ Joan-nes Caluinus/ oft andere ketters eñ aucteurs van hen sectē/ oft van andere quade eñ valsche sectē/ gereprobeert by der h. Kerckē/ ofte hen aenhangeren/ fauteurē/ eñ complicē/ dolende buyten onsen voorschreven h. Kersten geloo-ve/ breeder ghespecificeert in sekere declaratie eñ verclaringe hier bi gevuecht: a Door onsen bevele van nieus gedaen bydē Rectoor/ eñ die vander Vniversiteyt vā onser stadt van Lovē/ ge-

a Inde seide staē verbodē by na alle de Bybels ende nieuwe Testamentē / anders dan Latijnsche eñ ooc een ontallicke me-

gedateert vandē 26.dach van Meerte lestledē. Welcke declaratie wy geauctoriseert hebben/ eñ auctoriseren. Willende eñ ordinerende/ dat deselve nagevolcht/ onderhouden/ eñ gepubliceert worde/ met desen onsen tegenwoordigen brieve: Noch oock eenige andere boecken die sedert 30. Jarē herwaerts geschreven ofte geprint zijn geweest/ oft hier namaels geschrevē oft gheprint sullen worden/ sonder declaratie vanden aucteurs/ printers/ tijt/ oft plaetse.

nichte van boecken/ ende onder andere oock de boecken van Melancthon. Carlstadt. Corvinus. Sarcerius. Lamberti. Bullinger. Agrippa. Wyclef. Hus. Pomeranus. Pupperus. Jonas. Brentius. Spangenberch. Rivius. Epinus. Martyr. Urbanus. Musculus Bucerus.

†† Noch te schilderen oft doen schilderen/ vercoopen/ oft te coope stellen/ hebben/ houden/ bewaren/ oft behouden/ eenige beelden/ schilderijen/ oft schandelijcke figueren vander maget Maria/ oft vanden Heylighē/ gecanoniseert byder heyligher Kercken/ oft vanden gheestelijcken state/ Te breken/ casseren/ ende wtdoen de beelden ende schilderijē/ die ter eeren oft ghedenckenisse van dien ghemaect sullen zijn.

†† Noch in syne huysen oft andersins te houden/ oft gedoogen ghehouden te wordene eenighe secrete conventiclen oft onbehoorlijcke vergaderingen/ noch oock hem inde selve vinden/ Inden welcke de voorschreven Ketters eñ verleyders secretelijcken eñ heymelijcken hen dwalingē saeyen/ ende leeren/ herdoopen ende diversche conspiratien teghens der heyligher Kercken/ ende den ghemeynen welvaren doende zijn.

Insghelijcx verbieden wy allen leecken persoonen ende andere/ te communiceren ende

disputeren vander heyligher Schrifcueren int openbaer oft in secrete/sonderlinge in twijffelachtighe ende swaere materien / Oft anderen voor te lesen ende leeren de heylige Schriftuere/Ten sy datse Theologienen/eñ inder Godheyt gheleert waren/geapprobeert by eenighe vermaerde Universiteyt / Oft andere daertoe by de ordinarisen vander plaetsen gheadmitteert. Noch oock te preken/defenderen/seggē/ ende sustineren / int openbare oft int secrete/ eenighe leeringhen vanden voornoemde aucteuren/Opte pene / indien yemant bevonden ware gecontraevenieert oft ghedaen te hebben tegens eenige van de puncten verclaert/gepunieert te zijne als seditieuse persoonen/eñ perturbateurs van onsen staet ende der gemeyne welvaert/eñ voor sulcke geexecuteert: Te weten/ de Mans metten sweerde/ ende de Vrouwen ghedolven / so verre sy hare dwalinghen niet en willen sustineren oft defenderen. Eñ indien sy in hare dwalinghen/opinien/oft ketterijen persisteren / gheexecuteert te wordene metten vyere. Ende in allen ghevallen in alle haerlieder goet verclaert geconfisqueert/ende verbeurt tot onsen profijte verclarende/dat sy sedert den dach datse tegens onse ordinancie/ statuyt/ ende verbodt/ghedaen sullen hebben/ oft inde voorschreven dwalinghen ghevallen zijn / sullen inhabil wesen van hare goeden te moghen disponeren. Ende sullen alle alienatien/ghiften/cessien/vercoopinghen/transporten/oft opdrachten/Testamenten/ ende wter-

sten wille/ by hen gedaen ende gemaect sedert den voorschreven dach/ nul/ machteloos/ ende van onweerden zijn.

Ordineren voorts ende verbieden/ Dat niemant van wat state oft conditie hy zy/ hem en vervoordere te herberghen/ logeren/ noch in syn huys te ontfanghen/ tracteren/ furnieren/ noch administreren eenighe victaillen/ cleederen/ oft ghelt/ met synen goeden by te stane oft andersins/ syns wetens/ te favoriseren eenighe die ghehouden oft ghesuspecteert is gheweest Ketter te zijne. Ende dat alle de ghens die de selve herberghen/ logeren/ ontfanghen/ of tracteren sullen (wetende de selve sulcks zijnde) ghehouden worden die te denunceren ende aen te brenghen den Inquisiteur oft den Officier vander plecken/ so verre de selve gheprevilegeert sy: In ghevalle neen/ aenden principalen officier vande naeste goede stadt van hen residencie/ Op te pene/ indien sy des in ghebreke waren/ ghepuniert te worden als faulteurs vanden voorschreven Ketters.

Item/ wy willen/ ordineren ende statueren/ Dat niemãt van wat state/ qualiteyt/ oft conditie hy sy/ en sal gheadmitteert noch ontfangen wordẽ/ in stadt/ noch in dorpe vanden landen van herwaertsovere/ om aldaer te woonen/ Ten sy dat hy brenghe certificatie van synder conversatien vandẽ Prochiaẽ vander plecken van syne leste woonstede. Welcke certificatie hy ghehouden sal wesen te exhiberen ende

 over-

overleveren in handen van den principalen Officier vander stadt oft dorpe / daer hy sal willen woonen / Opte pene / dat de gene die alsulcke certificatie niet brenghen en sullen / niet geadmitteert en sullen worden aldaer te woonen / Maer salmen de selve houden voor suspect. Ende wy belasten den Officieren / hen neerstelijcken teghens deselve te informeren / eñ daerinne te procederen soot behooren sal / sonder dat onsen voornoemden Officieren ofte den particulieren Heeren ende hen Officieren / gheoorloeft wesen sal / sulcken persoonen eenich geleyde oft saulfconduyt te verleenen.

Item / willen ooc / dat alle onse Justicieren / Officieren / eñ rechteren / eñ die van onsen vassalen eñ ondersaten / temporele Heeren ende Hooge Justicieren / op te verbeurte van haer voorseyde officien / Jurisdictien / ende hooghe Justitien / oft andere arbitrale pene / na ghelegentheyt vander saken gehouden sullen worden neerstelijck te ondersoecken / eñ te procederen / oft by haer Officieren doen procederẽ / ter Inquisitie eñ verificatie vander materie voorschreven / tegens alle persoonẽ / van wat qualiteyt oft conditie sy zijn / sonderlinge int gene dat concerneert de contraventie vã onse voorschreven ordonancie / ende in saken tot haerlieder kennissen behoorende / ende dependerende van haerlieder weerlijcke ende temporele iurisdictie / Ende dat sy voorts der requisitie / ende versoecke van den Inquisiteurs vant gheloove / ende vanden Ordinarise Rechters

vanden

vanden Biſſchoppen (begeerende tſamen oft by concurrentie voor ſo veel alſt aengaet het geeſtelijck crime van hereſie/teghens yemant te procederen) hen doen ende gheven alle hulpe/faueur/byſtant/ eñ aſſiſtentie totter executie eñ volbrenghen van haren laſte. Eñ voorts int vangen/apprehenderen/ eñ detentie vandẽ ghenen die ſy beſmet ende geinfecteert bevinden ſullen/navolghende de inſtructie die de voorſchreven Inquiſiteurs van ons hebben/ eñ de mandamenten die wy hen te dien eynde hebben doen gheven: den welcken officieren/ Rechteren ende vaſſalen/ wy ordineren/ de voorſchreven aſſiſtentie te doene ſonder eenich wtſtel/ oft belet/ onder het deckſel van eenighe litiſpendencie/ preventie/ oft eenighe andere oorſake/ Op de pene van arbitralijcken ghecorrigeert te wordene/ Bevelen onſen Procureurs generaels/ eñ haer ſubſtituyten/ te procederen teghen den negligenten/ eñ concluſien nemen/ Ten fijne van priuatie van hare ſtaten ende officien/ ende commiſe van hare iuriſdictien/ ende andere penen/ ſulcx als ſy na ghelegentheyt vander ſaken bevinden ſullen behoorende.

Item/ dat alle de ghene die weten ofte kennen ſullen eenighe met ketterijen beſmet zijnde/ ſullen gehouden weſen/ terſtont eñ ſonder vertreck/ die te denunceren/ aenbringhen/ verclaren/ eñ te kennen gheven den Inquiſiteurs oft Officiers vanden Biſſchoppen/ Ende in haer afweſen den Paſtooren ende Prochia-

nen vanden Parochykercken / Om haerlieder Oversten daeraf te adverteren. Insghelijcx / indien yemandt bevonden ware gedaen te hebben teghen onse ordonantien ende verboden / hem bethoonende geinfecteert / oft fauteur vandē Ketters te zijne / Oft doende eenige acte tegens deselue onse ordonantiē / eñ verboden / sonderlinge tenderende tot schandalizatie / beroerte van volcke / oft seditie: dat de gene die de selve weten eñ kennen sullen / gehouden sullē wesen daer af terstont te adverteren onsen Procureurs / oft hare substituten eñ gecommitteerde / oft den Officiers vander plaetse daer alsulcke besmette / faulteurs / oft misdadighe woonen sullen. Ende desghelijcx sullen ghehouden wesen (indien sy de plaetse weten / daer eenighe van sulcke Ketters hen houden ende berghen) die te verclaren den Officier van der selver plaetsen / Op de pene van ghehouden te worden (soo voorschreven is) voor faulteurs / onthaelders / ende aenhangeren vander ketteryen / Ende ghepunieert te wordene metter selver penen / als de ketter oft misdadighe wesen soude / indien hy aen ghetast ende ghevanghen ware.

† Inden selven Mandamente zijn oock (onder andere) begrepen ende verhaelt / de woorden ende Inhouden vande seven puncten ende articulen van den voorgaendē Placcats / voor int beginsel geteeckent met een cruys. †

Ten

Ten derden/

Van de Ordinancie en̄ Placcaten voor altijdt en̄ int generael gemaect/ en̄ alom vercondicht/ van date den 25. September/ 1550. Vernieut ende bevesticht by de Co. Mt. inden Jaren 1556. 1560. 1564. etc.

Nsgelijcx verbiedē wy allen leecken persoonē en̄ andere/ te communiceren en̄ disputeren vander H. Schriftuerē/ int openbare oft int secrete/ sonderlinge in twijfelachtige en̄ sware materien/ Ofte anderen te leerē / wtleggen/ ende interpreteren die H. Schriftuere/ Ten sy/ datse Theologienē en̄ inder Godheyt oft geestelijcke rechten geleert waren/ geapprobeert by eenige vermaerde Universiteyt/ oft andere daer toe by d'Ordinarisen vāder plaetsen geadmitteert. Wel verstaende/ dat het selve niet verstaen en sal worden vanden genen die simpelicken en̄ gantschelicken tsamen communiceren van de voorseyde H. Schriftuere. Daer op allegerende de expositie vanden H. en̄ geapprobeerde Doctoren: Maer vanden ghenen/ die / om andere te verleyden ofte hen te leeren ende te onderwijsen het ghene dat verboden is/ sustineren ende leeren/ tegens de or-

dinancie van onse moeder de H. Kercke/ quade ende valsche propositien ende leeringen/ de welcke notoorlijcken gehouden zijn voor heretijcke. Noch oock te preken/ defenderen/ seggen ende sustineren/ int openbare/ oft in secrete/ eenighe leeringhen vanden voornoemden autheuren.

Opte pene/ indien yemant bevonden ware/ gecontravenieert ofte ghedaen te hebbene tegens eenige van de puncten bouen verclaert/ gepunieert te zijne/ als seditieuse persoonen/ ende perturbateurs van onsen staet/ ende der gemeyner ruste/ eñ voor sulcke geexecuteert: Te wetene/ de mans metten sweerde/ ende de vrouwen ghedolven/ so verre sy hare dwalinghen niet en willen sustineren oft defenderen. Ende indien sy in hare dwalinghen/ opinien/ ofte ketterijen persisteren/ gheexecuteert te worden metten vyere. Ende in allen ghevalle alle haerlieder goet verclaert geconfisqueert/ ende verbeurt /tonsen profiite.

Eñ aengaende het ghene / dat wy by onse voorgaende Placcaten/ ende onse laetste ordinancie gheordineert hadden / dat / sedert den dach dat sy daer tegens ghedaen souden hebben/ ofte in de voorschreven dwalinghen ghevallen zijn / souden inhabil wesen van hare goeden te moghen disponeren. Ende dat alle alienatien / ghiften / cessien / vercoopinghen/ transpoorten / oft opdraghen / Testamenten/ ende uterstren wille by hen ghedaen ende ghemaect sedert den voorschreven dach / souden wesen

wesen nul/machteloos/ende van onweerden.

Wy verclaren/dat onse meyninghe niet en is gheweest/ om (so eenighe dat hebben willen segghen ende wtgheven) eenichsins te beletten in onse voorseyde Landen/ de behoorlijcke coopmanschappe ende contractie tusschen den vreemden Cooplieden/ende onse Ondersaten; Noch dat sy niet vrijelijcken en souden moghen disponeren van haren goeden / na den gheschreven rechte / ende costuyme vander plaetse respectivelijcken/ Maer wel om te versiene teghens het ghene / dat sy bedrieghelijcken souden willen doen / ende om te schouwen de penen van onse gheboden / ende by sulcken middel te verliesen de vreese/die sy behooren te hebbene / om daer teghens yet te doene ende te misbruycken. Alsoo onse meyninghe alleenlijcken is/om tot Gods dienste / tot haer eyghen welvaert / ende haerder sielen salicheyt (hier inne bewijsende / de officie van eenen goeden Prince) te verhueden/ dat sy niet verleydt / noch directelijcken oft indirectelijcken / tot eenighe quade vermaledijde dwalinghen ghetrocken noch ghebrocht souden worden.

Ordineren voorts/ende verbieden/ dat niemant/ van wat state ofte condicie hy sy/ hem en vervoordere te herberghen/logeren / noch in zijn huys te ontfanghen/tracteren/fournieren/noch administrerē eenige victualien/cleederen/oft ghelt/met synen goeden by te stane/ oft andersins / syns wetens / te favoriseren,

eenighe

eenighe die gehouden ofte notoirlijck ghesuspecteert is gheweest ketter te zijne. Ende dat alle de ghene/die de selve herbergen/ logeren/ ontfangen/oft tracterẽ sullen/wetende de selve sulcx zijnde/eñ hen poogende/hen / ofte andere / secretelijcken oft openbaerlijcken te verleyden ende infecteren/gehouden worden die te denunceren/ende aen te brenghen den gheestelijcken Rechters / oft den Officier vander pleckẽ/ so verre de selve gepreuilegeert sy/ Inghevalle neen/ aen den principalen Officiers van de naeste goede stadt van haer residencie/ Opte pene/in dien sy des in ghebreke waren/ ghepunicert te worden als fauteurs vanden voorseyde ketters. Sonder nochtans by dien te verbieden den Herbergiers oft andere / te herbergen oft logerẽ de gene die in onse voorschreuen Nederlanden comen om haer coopmanschappe/oft andere saken ende affairen te doene/van wat quartier dat sy zijn/Gehoudelijck/dat alsulcke vremde lieden/tegen onse tegenwoordige ordonnancie niet en comen / eñ hen dragen/ sonder eenige schandalizatie. Eñ in gevalle van contraventie/ indien sy de selve niet en denuncerẽ oft aenbrengen/ so voorseyt is: Wy ordonneren ende verclaren/dat sy inde voorseyde penen vallen sullen.

Item/want vele van onsen voorseyden landen/ghesuspecteert wesende van ketterije/ eñ sonderlinge vãder secte der Herdoopers/ haer woonstede veranderẽ/ om die simpele liedẽ te infecteren / in de plecken aldaer haere quali-

teyt

teyt niet bekent en is, wy, om daer inne te versiene, willen, ordineren, eñ statueren, Dat niemant vanden Inwoonderen van onsen voorschreven Nederlandẽ, van wat state, qualiteyt ofte conditie hy sy, en sal gheadmitteert noch onfanghen worden, in stadt, noch in dorpe vanden selven landen, om aldaer te woonen, Ten sy dat hy brenge certificatie vanden Prochiaen vander plecken van syne laetste woonstede. Welcke certificatie hy gehouden sal wesen te exhiberen ende overleveren in handen vanden principalen Officier vander stadt ofte dorp, daer hy sal willen woonen: Op de pene, dat de gene die alsulcke certificatien niet brengen en sullen, niet geadmitteert en sullen worden aldaer te woonen. Ende wy belasten den officieren, hen neerstelijcken teghen de selve te informeren, ende daerin te procederen soot behooren sal, Sonder dat onsen voornoemde Officieren, oft den particulieren Heeren ende hen Officieren ghcoorlooft wesen sal sulcken persoonen eenich ghcleyde oft saulfconduyt te verleenen.

Ende aengaende den vremden coopliedem, ende alle andere die in onse voorschreven Nederlanden souden willen comen, Onse meyninghe en is niet, de selve te bedwinghen, de voorschreven certificatie te overbrengen eñ te exhiberen. Gehoudelijcken, dat sy aldaer leven, navolgende onse voorschreven ordonnantien, ende hen draghen sonder schandalizatie als vooren.

Item / willen oock / dat alle onse Justicieren/Officieren / ende Rechteren/ende die van onsen Vassalen/Ondersaten / temporele Heeren/ende hooghe Justicieren/ op de verbeurte van hen voorschreven officien / iurisdictien ende hooghe Justicien / ofte andere arbitrale pene/na de gheleghentheyt vanden saken/gehouden sullen worden neerstelijcken tondersoecken / ende te procederen / ter verificatie vander materie voorschreven / teghens alle persoonen / van wat qualiteyt oft conditie sy zijn / sonderlinghe int tghene dat concerneert de contraventie van onse voorschreven ordonnancie / ende in saken tot haerlieder kennissen behoorende / ende dependerende van haerlieder weerlijcke ende temporele Jurisdictie.

Voorts / sullen de gheestelijcke Rechteren/ (begherende/voor soo veel alst aengaet tgheestelijcke crime van heresie / teghens yemanden te procederen) moghen versoecken dien van onse souvereyne hoven ofte provinciale Raden/hen te ghevene yemant van hare Collegie oft andere adioinct/ sulcke als den voorschreven Raedt ordineren sal / om onder dinformatien ende procedueren te syne / die sy teghens de ghesuspecteerde sullen willen doen: Willende/ bevelende / ende ordinerende allen onse Officieren / Rechteren / ende Vassalen/ dat sy den voornoemden Rechteren ende adioinct/doen ende gheven alle hulpe/faueur/adresse ende bystant/ tot executie ende volbrenghen

ghen van haren voorschreve lafte. Ende voorts int vanghen / apprehenderen / ende detencie vanden ghenen / die sy besmet ende gheinfecteert bevinden sullen / Sonder rotstel / oft belet / Onder tdecreel van eenighe litispendentie / preventie / oft eenighe andere oorsake / opte pene van arbitralijcken ghecorrigeert te worden / Bevelende onsen Procureurs Generaels / ende hen substituyten / te procederen teghens den negligenten: Ende conclusien nemen ten fyne van priuatie van haren staten ende officien / ende commise van hare iurisdictien / ende andere penen / sulcx als sy / na gheleghentheyt vander saken / bevinden sullen behoorende.

Item / dat alle de ghene die weten oft kennen sullen eenighe met ketterijen besmet zijnde / sullen gehouden wesen terstont / ende sonder vertreck / die te denunceren / aenbrenghen / verclaren / ende te kennen gheven allen gheestelijcke Rechteren / Officiers vanden Bisschoppen / ende anderen / daert behooren sal. Insghelijcx in dien yemandt bevonden ware / ghedaen te hebben teghens onse ordonnantien ende verboden / hem betoonende gheinfecteert / oft faulteur vanden Ketters te zijne / Of doende eenighe acte teghens de selve onse ordonnantien ende verboden / sonderlinghe tenderende tot schandalisatie / beroerte van volcke / oft seditie: Dat de ghene die de selve weten ende kennen sullen / ghehouden sullen wesen daeraf terstondt tadverteren onsen

Procureurs ofte hare substituten ende ghecommitteerde/ oft den Officiers vander plaetsen/ daer alsulcke besmette/ faulteurs/ oft misdadighe woonen sullen: Ende dat op arbitrale pene.

Desghelijcks sullen ghehouden wesen (in dien sy die plaetse weten/ daer eenige van sulcke Ketters hen houden ende herberghen) die te verclaeren den Officier vander selver plaetsen/ Opte pene van ghehouden te worden (so voorschreven is) voor faulteurs/ onthaelders/ ende aenhangheren vander Ketterijen: Ende ghepunieert te worden metter selver penen/ als de Ketter oft misdadighe wesen soude/ in dien hy aenghetast ende ghevanghen ware.

Ende op dat de voorseyde Rechteren ende Officieren/ die de voorschreven Ketters/ Herdoopers ende overtreders van onse voorschreven ordonantie ende verboden ghevanghen/ ende gheapprehendeert sullen hebben/ Onder tdecreet dat de penē souden schijnen te groot/ ende swaer te syne/ ende alleenlijcken ghestelt tot vreese vanden delinquanten ende misdadighen/ gheene redene en hebben/ met hen/ hare complicen/ ende faulteuren te dissimuleren/ oft de selve min te straffen/ dan sy verdient hebben/ soomen bevonden heeft hier voortijts dickwils gheschiedt te syne.

Wy willen dat de ghene die hens wetens teghens dese Ordonnantie ghedaen sullen hebben: Mits by hem houdende/ printende/ vercoo-

vercoopende / distribuerende / oft publicerende/eenige heretijcke eñ schandaleuse boecken/schrifturen/schilderijen / oft andersins ghedaen ende ghecontrauenieert teghens de puncten hier voozen ofte na verclaert/oft eenighe van dien/realijcken ghepunieert / ghecorrigeert/ende ghestraft sullen wozden/by de penen boven verclaert.

Verbiedende allen onsen Rechteren / Justicieren / ende Officieren / midtsgaders onsen Vassalen / ende Ondersaten / tempozele Heeren/hebbende hooghe Justicie/ende hen Officieren / de voozschzeven penen in eenige manieren te altererẽ/modereren/ofte veranderẽ. Maer na dien hen ghebleken sal zijn vande voozschzeven contraventie / de voozschzeven penen naectelijcken verclaren ende decreteren / navolghende dese teghenwoozdighe ordonnancien/Op de pene van grootelijcks gestraft te wozdene/ten ware / dat in eenighe saken / om eenighe groote ende merckelijcke consideratie/ de voozschzeven Rechteren swaricheyt bevonden inde pzecise executie vande pene / by onse voozschzeven gheboden gheozdineert teghens den overtreder: In welcken ghevalle nochtans/sy niet en sullen moghen wt hen selven eenighe moderatie doen: Maer sullen ghehouden wesen / het pzoces criminel te dzaghen ofte seynden / ghetrouwelijcken toegheslooten ende beseghelt / aenden souvereynen oft pzovincialen Raedt / onder wiens Jurisdictie sy resozteren sullen / om aldaer

daer doorsien/gheuisiteert/ende geconsulteert te worden/Oft daer inne eenighe alteratie ofte moderatie vanden voorschrevē penen valt/ oft niet. Ende indien de voorschreven van onsen Raden bevinden/dat in goede Justicie/na recht ende redene (waer van wy haerlieder conscientien belasten) daerinne eenighe moderatie oft alteracie valt/in sulcken ghevalle/ sullen sy de selve moghen adviseren/ende by gheschrifte stellen/ende alles overseynden den voorschreven Rechteren ende Officieren/om daer na tvoorschreven proces te viten ende termineren/hen ordinerende niet min/ende bevelende seer expresselijcken ende scherpelijcken/ende opte pene van arbitralijcken gecorrigeert ende ghestraft te wordene/Dat sy sonder groote ende merckelijcke redene/de voorschreven consultatie niet en doen: Maer hen reguleren (soo sy meest moghen) na het inhouden van dese teghenwoordighe ordonnantie.

FINIS.

Int selve Placcaet zijn ooc van woorde te woorde begrepen/de drij eerste punctē oft articulen vanden voorgaende Mandemente/aldaer gheteeckent int beghin met een dobbel ††.

Insghelicks zijn inden selven ooc verhaelt ende begreven/de woorden oft substantie van allen den articulen ende puncten/inden boven gheruerden Placcate van den Jare 1540. gheteeckent int begin met een cruys †/behalven alleen daer voor een teecken by is ghevuecht †*.